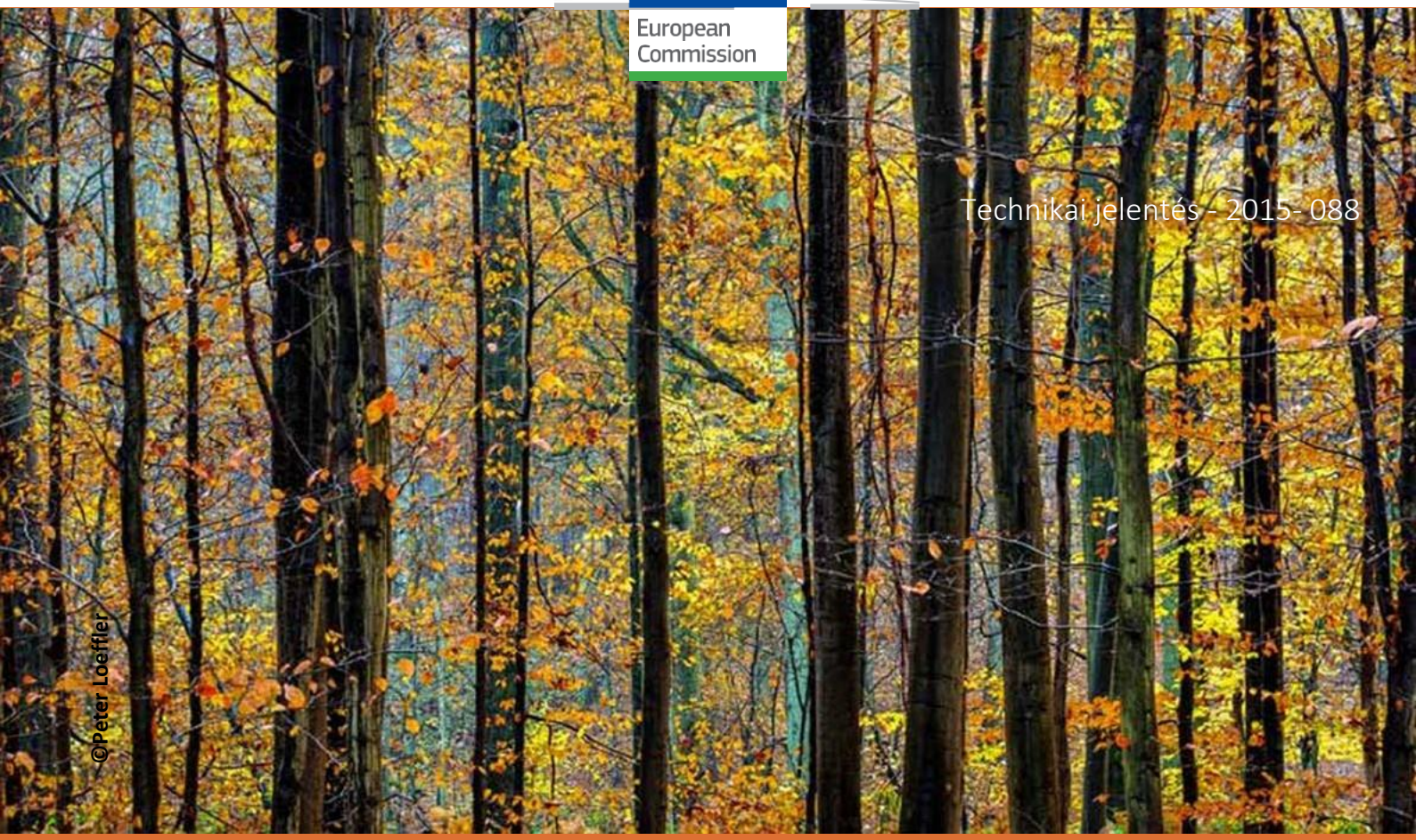
European Commission

©Peter Loeffler

Technikai jelentés - 2015- 088

A Natura 2000 és az erdők

I-II. rész

ENVIRONMENT

Az Európai Unióval kapcsolatos kérdés esetén
használja az Europe Direct szolgáltatást.

Új, ingyenesen hívható szám:
00 800 6 7 8 9 10 11

Az Európai Unióval kapcsolatosan nagy mennyiségű további információ található az Interneten, melyhez az Europa szerveren keresztül lehet hozzáférni (http://ec.europa.eu).
Luxemburg: Az Európai Közösség Hivatalos Kiadványainak Hivatala, 2015

ISBN 978-92-79-49396-6
doi: 10.2779/699873

© Európai Unió, 2015
A kiadvány a forrás feltüntetésével reprodukálható.

Nyilatkozat
A jelen kiadvány csak tájékoztató jellegű, tartalma nem jelent kötelezettséget a tagállamok vagy projektfejlesztők számára. Az uniós jog végleges értelmezése az Európai Unió Bíróságának kizárólagos jogköre.

Borítófotó: Peter Löffler
A jelen kiadványt François Kremer és Joseph Van der Stegen (Környezetvédelmi Főigazgatóság, Természet Osztály), valamint Maria Gafo Gomez-Zamalloa és Szedlák Tamás (Mezőgazdasági Főigazgatóság, Környezetvédelmi, Erdészeti és Éghajlatváltozási Osztály) állították össze a nemzeti természetvédelmi és erdészeti hatóságok, tudományos intézetek és az érintett szervezetek képviselőiből álló „Natura 2000 és az erdők” ad hoc munkacsoport, valamint az Európai Tanáccsal szerződésben álló N2K GROUP, név szerint Concha Olmeda, Carlos Ibero és David García (Atecma S.L), és Kerstin Sundseth (Ecosystems LTD) segítségével.

A Natura 2000 és az erdők

I-II. rész

TARTALOMJEGYZÉK

I. RÉSZ: A Natura 2000, az EU erdészeti politikája, és a Natura 2000 erdők támogatási lehetőségeinek bemutatása

A KIADVÁNY CÉLJA 1
Miért volt szükség egy új kiadványra a Natura 2000 és az erdők témájában? 1
Miért van szükség építő párbeszédre? 2
Mi a kiadvány célja? Kiknek készült? 4
Mi található a kiadványban? 5
1. AZ EU ERDÉSZETI POLITIKÁJA 8
1.1 Az európai erdők állapota 8
1.1.1. Az európai erdei élőhelyek ökológiai háttere 9
1.1.2 Az erdők többcélú hasznosítása – az EU egyik erdészeti alapelve 9
1.1.3 Az európai erdők ökoszisztéma-szolgáltatásai 10
1.1.4 Az erdők tulajdonjogi viszonyai 11
1.1.5 Az erdőket veszélyeztető legfontosabb tényezők 11
1.1.6 Fenntartható erdőgazdálkodás Európában 12
1.2 Az EU erdészeti szakpolitikai háttere 13
1.2.1 Az új Európai Erdőstratégia 13
1.2.2 Az erdők számára nyújtott uniós pénzügyi támogatások 14
1.2.3 LIFE 16
2. AZ EU MADÁRVÉDELMI ÉS ÉLŐHELYVÉDELMI IRÁNYELVEI 19
2.1 Az EU elkötelezett Európa biológiai sokféleségének megőrzése iránt 19
2.2 A madárvédelmi és az élőhelyvédelmi irányelv 20
2.3 A védett fajok és élőhelyek természetvédelmi helyzete Európában 21
2.4 Az európai jelentőségű erdei élőhelyeket és fajokat veszélyeztető legfontosabb tényezők 22
2.5 A Natura 2000 hálózat 25
2.6 A Natura 2000 területek védelme és kezelése 27
2.6.1 Természetvédelmi célok megállapítása 29
2.6.2 A szükséges természetvédelmi intézkedések megállapítása 29
2.6.3 A Natura 2000 kezelés tervezési eszközei 30
2.6.4 Az élőhelyek és fajok károsodásának és megzavarásának megakadályozása 30
2.6.5 A Natura 2000 hálózat ökológiai egységességének javítása 31
2.7 A Natura 2000 területek kezelésének finanszírozása 31
2.8 Fajvédelem Európa területén 32
2.9 Idegenhonos fajok kezelése az EU-ban 33
3. A NATURA 2000 ÉS AZ ERDŐK: ÁTTEKINTÉS 34
3.1 Az európai erdők fontossága a biológiai sokféleség szempontjából 34
3.2 A Natura 2000 hálózatba tartozó erdők 34

II. RÉSZ

4. GYAKRAN ISMÉTELT KÉRDÉSEK 38
4.1 Bevezetés 38
4.2 A Natura 2000 területek kijelölése 39
4.3 A Natura 2000 területek természetvédelmi céljainak meghatározása 41
4.4 Természetvédelmi intézkedések végrehajtása a Natura 2000 erdőkben 44
4.5 A Natura 2000 területek károsodásának megakadályozása 55
4.6 Erdőgazdálkodási gyakorlatok és a Natura 2000 előírásai 58
4.7 Erdőgazdálkodási tevékenységek finanszírozási lehetőségei a Natura 2000 erdők esetében 69
4.8 Új tevékenységek a Natura 2000 területeken 76
4.9 A természetvédelmi intézkedések monitorozása és értékelése 83
4.10 Az érdekelt felek kommunikációja, együttműködése és aktív részvétele 85
4.11 Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme a Natura 2000 területeken kívül... 88

MELLÉKLETEK

1. melléklet: szószedet és rövidítések 90
2. melléklet: Az élőhelyvédelmi irányelv értelmében különleges természetmegőrzési területek kijelölését indokló és/vagy szigorú védelmet igénylő közösségi jelentőségű erdei élőhelytípusok, illetve a madárvédelmi irányelv értelmében különleges természetvédelmi intézkedéseket igénylő madárfajok listája. 97
3. melléklet: Az európai erdőket fenyegető legfontosabb veszélyek 104

III. RÉSZ

A Natura 2000 erdők kezelése során szerzett tapasztalatokat és a helyes gyakorlatokat bemutató példák

A KIADVÁNY CÉLJA

Miért volt szükség egy új kiadványra a Natura 2000 és az erdők témájában?

A kiadvány egyrészről választ ad az erdőtulajdonosok, erdőgazdálkodók és természetvédők a Natura 2000 erdők kezelésével kapcsolatos kérdéseire, másrészről ismerteti a legutóbbi hasonló dokumentum1 kiadása óta felmerült, az erdőket érintő veszélyeztető tényezőket és lehetőségeket. A kiadvány összeállításához és az érdekelt felek összehozásához az Európai Bizottság Környezetvédelmi és Mezőgazdasági Főigazgatóságai 2012-ben felállítottak egy ad hoc munkacsoportot. Ez a munkacsoport lehetőséget adott a Natura 2000 céljainak, illetve a Natura 2000 erdőknek a földtulajdonosokra és gazdálkodókra gyakorolt hatásainak részletes, nyílt megbeszélésére.

Ez a kiadvány ennek a munkának az eredménye. Célja, hogy közérthető módon magyarázza el a Natura 2000 legfontosabb előírásait az erdőket érintő EU irányelvek és kezdeményezések (elsősorban az új Erdőstratégia, és a 2014-2020 közötti időszakra vonatkozó új vidékfejlesztési rendeletet tartalmazó Közös Agrárpolitika) fényében, valamint, hogy válaszoljon az érintett felek által a Natura 2000 erdők kezelésével kapcsolatos gyakran feltett kérdéseire. A Natura 2000 természetvédelmi céloknak az erdők kezelésébe való integrálásának előmozdítása is a kiadvány egyik célja. Ennek alapja a Natura 2000 erdők kezelésében érintett felek közötti kölcsönös információ-átadás, együttműködés, és egymás céljainak megértése.

Bízunk benne, hogy ez a kiadvány segíteni fog a Natura 2000 erdők kezelésének optimalizálásában, és az erdei élőhelyek és az azokhoz kötődő fajok kedvező védettségi állapotának elérésében. Ez kulcsfontosságú az EU biológiai sokfélesége csökkenésének megállítását és visszafordítását kitűző EU 2020-as célok megvalósításában.

Nem tudjuk eléggé hangsúlyozni, mennyire fontosak Európa változatos erdei ökoszisztémái az EU gazdag, de egyre inkább veszélyeztetett biológiai sokfélesége szempontjából. Ezt az is alátámasztja, hogy a Natura 2000 hálózat közel felét erdők teszik ki, és hogy a gyepekhez és vizes élőhelyekhez képest az erdők védettségi állapota általában jobb.

A Natura 2000 indokait és célkitűzéseit illetően nagyon sok olyan félreértés volt (és van) a köztudatban, melyek jogosan vetettek fel kételyeket, kérdéseket az érintett felekben. Megfelelő párbeszéd híján ezek a kérdések mostanáig megválaszolatlanul maradtak.

A „Natura 2000 és az erdők” ad hoc munkacsoport lehetőséget adott a kételyek megvitatására és a félreértések eloszlatására. Reményeink szerint a jelen kiadvány segít az érintett feleknek, hogy jobban megismerjék és megértsék a Natura 2000 lényegét és céljait. A kiadvány tartalmazza a munkacsoport által érintett legfontosabb témákat, és ismerteti a lehetőségeket kölcsönös bizalomra, megértésre és együttműködésre alapozott új stratégiák kialakítására. A Natura 2000 előírásai erdőkben való alkalmazásának legjobb módjait illetően a munkacsoport további megbeszéléseket fog folytatni, melynek eredményeképpen a jelen kiadvány a jövőben átdolgozásra kerülhet.

A Natura 2000 a természetről és az emberekről szól, nem a természetről emberek nélkül. Csak együttműködésre alapozva élvezhetjük maradéktalanul a Natura 2000 erdőknek a társadalom számára nyújtott funkcióit és szolgáltatásait. Európa gazdag biológiai sokfélesége és egyedülálló természeti öröksége csak együttműködéssel őrizhető meg és állítható helyre.

[1] http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/docs/nat2000/n2kforest_en.pdf

A szerzők köszönik minden résztvevő értékes hozzájárulását és a kiadvány összeállításában nyújtott segítséget.

Miért van szükség építő párbeszédre?

A Natura 2000 céljainak teljes körű megvalósításához elengedhetetlen a különböző érdekcsoportok (pl. erdőgazdálkodók és természetvédők) közötti partneri kapcsolatok és együttműködés kialakítása. Valamennyi érintett fél érdekében áll, hogy egyesített erőkkel optimalizálható legyen a Natura 2000 erdők szerepe az EU biológiai sokféleséggel kapcsolatos és helyreállítási törekvéseinek elérésében.

A legtöbb Natura 2000 erdőt a tulajdonosai régóta arra használják, hogy szolgáltatásokat állítsanak elő maguk vagy a társadalom számára. Az, hogy ezek az erdők (gazdag biológiai sokféleségük, vagy annak lehetősége miatt) bekerültek a Natura 2000 hálózatba, mutatja, hogy a legtöbb esetben a hagyományos erdőgazdálkodás nemcsak összeférhető a természetvédelmi törekvésekkel, hanem egyenesen hozzájárul ahhoz. Emellett a természetvédelem is jelentős tudást halmozott fel a fajok és élőhelyek védettségi helyzetéről, illetve a kedvező védettségi helyzet fenntartásának vagy helyreállításának lehetséges módjairól.

Nincs olyan, hogy „tipikus erdőtulajdonos" vagy „tipikus természetvédő". Mindkét tábornak sokféle tagja és sokféle érdekei vannak. Az EU-ban kisméretű, szétdarabolt magánerdők és nagy kiterjedésű állami erdők, illetve családi tulajdonban lévő kisgazdaságok és magánvállalatok tulajdonában álló nagybirtokok egyaránt találhatók. Az európai erdőtulajdonosok és erdőgazdálkodók karakterizálása érdekében nemrég végeztek el egy tanulmányt az EU tíz tagállamában. A tanulmány eredményei szerint számos különböző erdőtulajdonos és erdőgazdálkodó található az EU-ban, akiknek a céljai és társadalmi-gazdasági jellemzői mind különbözőek. Például egyes erdőtulajdonosokat elsősorban az erdőgazdálkodás gazdasági szempontjai érdekelnek, és ők az intenzív, fakitermelés-orientált erdőgazdálkodásra törekszenek, mások azonban a természethez közelebb álló ökológiai szemléletű gazdálkodást részesítik előnyben, megint mások pedig az erdők rekreációs szerepét látják a legfontosabbnak. Hasonlóképpen a természetvédelmi szakmai közönség is különböző érdekekkel, ismeretekkel és célokkal bír (Sotirov et al. 2014[2]).

A természetvédelmi és helyreállítási intézkedések megvalósítása a Natura 2000 erdőkben csak akkor lehet sikeres, ha a különböző érdekelt felek megosztják egymással a komplex erdei ökoszisztémákkal kapcsolatos tudásukat, ismereteiket és tapasztalataikat. A tartós, konstruktív párbeszéd rendkívül fontos, hogy az érdekelt felek kölcsönösen megismerhessék egymás álláspontját és prioritásait.

Az érdekelt felek különböző nézeteinek szemléltetése és azok jobb megértése érdekében felkértünk néhány szakembert (valamennyien az ad hoc munkacsoport tagjai), hogy fejtsék ki elvárásaikat a jelen kiadvánnyal kapcsolatosan.

[2] Sotirov, S. Storch, L. Cappelmann, M. Sotomayor, M., A. Sergent, P. Deuffic; D. Kleinschmit, P. Edwards; A. Dhubhain; M. Favero, D. Pettenella; B. Arts, M. Hoogstra-Klein; A. Riemer; C. McDermott (2014): Synthesis report on barriers and drivers of integrated forest management in Europe [Az európai integrált erdőgazdálkodás akadályait és ösztönzőit összefoglaló jelentés]. Az Európai Bizottság Kutatási Főigazgatósága számára készített jelentés, 2014. április 30. Freiburg: University of Freiburg. www.integral-project.eu

Szakértők véleménye és elvárásai a jelen kiadvánnyal kapcsolatban

„A kiadvány összeállítása remek alkalmat adott az érintett felek közötti kommunikáció gyakorlására, akik ennek során észrevették, milyen sok arca van a valóságnak. A kiadvány a biológiai sokféleség megőrzése és a fenntartható erdőgazdálkodás közötti szinergiákat érthetően magyarázza el, ami sokat segít a Natura 2000 kezelési tervek összeállítóinak, a területek kezelőinek és az erdőtulajdonosoknak."

Enrique Valero Gutiérrez del Olmo, A Copa-Cogeca erdészeti munkacsoport elnöke, Brüsszel, Belgium

„Reményeink szerint ez a dokumentum hozzájárul az uniós irányelvek jobb megértéséhez, és a Natura 2000 erdők természetvédelmi szempontokat jobban figyelembe vevő kezeléséhez. Reméljük továbbá, hogy segít az egyes struktúrák és funkciók, pl. őserdők, elhalt és öreg fák növekvő fontosságának felismerésében a II. mellékletben szereplő vagy vörös listás erdei fajok számára."

Anna Lindhagen és Erik Hellberg, Svéd Környezetvédelmi Ügynökség, Stockholm, Svédország

„Véleményem szerint az erdők hosszú távú céljai esetében a kezelési és a természetvédelmi kérdések ugyanazon érme két oldalát jelentik. Ettől a kiadványtól azt várom, hogy rugalmasan és bölcsen közelítse meg ezt e helyzetet, és szerintem ez sikerült. A különböző érdekcsoportok közötti párbeszéd javult, és ennek folytatódnia kell. Ez a dokumentum jó alapot biztosít hozzá."

Francisco Javier Ezquerra Boticario, Erdészeti Szolgálat, Junta de Castilla y León, Valladolid, Spanyolország

„Az Európai Erdőtulajdonosok Szövetsége üdvözli a Natura 2000-ről és az erdőkről szóló kiadvány készítésének folyamatát. Az összetett, és sokszor ellentmondásos kontextus nagy kihívást jelentett a munkacsoport számára. A Natura 2000 erdők kezelésében és a Natura 2000 hálózat sikerességében az erdőtulajdonosok továbbra is kulcsfontosságú partnerek."

Clemens v. Doderer, Európai Erdőtulajdonosok Szövetsége, Brüsszel, Belgium

„A Natura 2000-ről és az erdőkről szóló új kiadvány készítése egy jól szervezett, interaktív folyamat volt, melynek során sokat tanultunk az érdekelt felektől. Eredményeink nemcsak a Natura 2000-el és az erdőgazdálkodással kapcsolatos konkrét problémák leírásában, hanem megoldások találásában is segítettek. Reméljük, hogy ez a folyamat ösztönzőleg fog hatni az érdekcsoportok közötti jövőbeni kommunikációra, és hogy így erdeink kezelése és védelme fajokban gazdag, életképes környezetbarát gazdálkodást fog lehetővé tenni."

Roland Kautz, Európai Állami Erdészeti Egyesület, Brüsszel, Belgium

„A Natura 2000-ről és az erdőkről szóló kiadvány már nagyon időszerű volt. Az erdőtulajdonosok és az erdőgazdálkodók szerepe kulcsfontosságú a Natura 2000 erdők természetvédelmi célkitűzéseinek elérésében, és a helyes gyakorlatok megosztása mindig jó döntés. Ahol a Natura 2000 céljai különleges kezelést vagy körülményeket írnak elő, az erdőgazdálkodók és az erdőtulajdonosok szerepét el kell ismerni és, ha lehet, értékelni kell a fontos ökoszisztéma-szolgáltatások biztosítását."

Pat Neville, Coillte Forest, Newtownmountkennedy, Co Wicklow, Írország

„Az erdők adnak otthont biológiai sokféleségünk egy nagy és fontos részének. Sok ritka, specializálódott és veszélyeztetett faj kötődik az erdei élőhelyekhez, és az erdők fenntartható használata faanyagot és fontos ökoszisztéma-szolgáltatásokat is nyújt számunkra. Az erdőgazdálkodás és a természetvédelem nézetei is szóhasználata eltérőek, és az érdekelt felekkel történő nyílt véleménycsere segített egymás megértésében. A jelen kiadvány hozzájárul a Natura 2000 erdők jövőbeni, gazdasági és biológiai szempontból egyaránt fenntartható kezeléséhez."

Axel Ssymank, Szövetségi Természetvédelmi Hivatal, Bonn, Németország

Mi a kiadvány célja? Kiknek készült?

A kiadvány célja, hogy segítsen az illetékes hatóságoknak, az erdőgazdálkodásban érintett legfontosabb érdekelt feleknek és a természetvédelmi szervezeteknek a helyes kezelési gyakorlatok kialakításában és népszerűsítésében, különösen a Natura 2000 területeken. Reményeink szerint ezek a gyakorlatok hozzájárulnak a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok kedvező védettségi állapotának fenntartásához és helyreállításához az Európai Unió egész területén. Akiadvány ezen túl segíthet a tagállamoknak és a régióknak a Natura 2000-rel összhangban lévő intézkedések kialakításában a Közös Agrárpolitika és a LIFE program 2014-2020 közötti időszakában.

A kiadvány kifejezett céljai:

- A természetvédelmi irányelvek **gyakorlati alkalmazásának elősegítése** a Natura 2000 erdők kezelésével és védelmével kapcsolatosan gyakran ismételt kérdések megválaszolásával;

- A **Natura 2000 természetvédelmi célok integrálásának támogatása** a szélesebb értelemben vett erdészeti szakpolitikába és gyakorlatba;

- Az érdekelt felek, különösen a Natura 2000 természetvédelmi intézkedések végrehajtásában érintett illetékes hatóságok, földtulajdonosok, földhasználók, valamint a természetvédelmi szervezetek közötti **kölcsönös tájékoztatás, megértés, együttműködés, és a helyes gyakorlatok megosztása fontosságának hangsúlyozása**.

- Az erdők, különösen a Natura 2000 erdők által a társadalom számára nyújtott **sokoldalú szolgáltatások** ismertetése.

Az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelvekben foglalt szubszidiaritás elve alapján a Natura 2000 területeken az irányelvek értelmében szükséges kezelési intézkedések meghatározása a tagállamok jogköre. Ez a kiadvány ismerteti az irányelvek legjobb alkalmazását, és számos gyakorlati ötleten és példán keresztül mutatja be az európai erdőgazdálkodásban bevált legjobb gyakorlatokat. A kiadvány elsősorban a Natura 2000-et és az erdőket, valamint az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelv vonatkozó előírásait helyezi a középpontba.

Ez a kiadvány csak tájékoztató jellegű, jogilag nem kötelező érvényű. Elkészítése során a kulcsfontosságú szereplők (erdészeti és környezetvédelmi hatóságok, erdőtulajdonosi közösség, erdőgazdálkodók, természetvédelmi és társadalmi szervezetek, kutatók stb.) aktív párbeszédben vettek részt, hogy egy közérthető és hasznos dokumentum jöhessen létre. A kiadvány nem kíván előírni egyes gyakorlatokat; célja, hogy hasznos információforrást nyújtson a hatóságok, a területkezelők és s civil társadalom számára az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelvek előírásainak jobb betartása érdekében. Az új tapasztalatok és legjobb gyakorlatok fényében a kiadvány a jövőben frissítésre kerülhet.

Mi található a kiadványban?

A kiadvány három részből áll:

- Az I. rész (1, 2. és 3. fejezet) rövid áttekintés ad a Natura 2000-re és az erdőkre vonatkozóan. Bemutatja a Natura 2000 hálózatot, és elmagyarázza, hogy az EU természetvédelmi rendelkezéseinek értelmében hogyan kerülnek kijelölésre a Natura 2000 területek. Ezen kívül ismerteti az EU Erdőstratégiáját és az erdőkre felvehető uniós támogatásokat, pl. a LIFE+ programot és az új vidékfejlesztési szabályozást (2014-2020).

- A II. rész (4. fejezet) a dokumentum lényegi része, ami részletesen válaszol a Natura 2000 erdőkkel kapcsolatos leggyakrabban feltett kérdésekre. Elmagyarázza például, mit jelentenek a Natura 2000 jogi előírásai az erdőtulajdonos és az erdőgazdálkodó számára a gyakorlatban, vagy, hogy az erdőgazdálkodó hogyan kérheti más érdekelt felek (hatóságok, társadalmi szervezetek vagy akár a széles publikum) támogatását az erdők számukra és a Natura 2000 számára egyaránt kedvező kezeléséhez.

- A III. rész egy különálló kiadványban mutatja be néhány tagállamnak a Natura 2000 erdők kezelésében szerzett tapasztalatait, és ismerteti a bevált gyakorlatokat.

A kiadványhoz a következő mellékletek tartoznak:

- Az *1. melléklet* a legfontosabb fogalmak és rövidítések listáját tartalmazza.

- A *2. melléklet* az olyan közösségi jelentőségű erdei élőhelytípusokat és fajokat sorolja fel, amelyek előírják a terület Natura 2000 hálózatba való kijelölését, és/vagy amelyek az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelv szerint fokozottan védettek.

- A *3. melléklet* az európai erdőket fenyegető legfontosabb veszélyeket ismerteti.

Amennyiben az Olvasó nem ismeri kellőképpen a Natura 2000 rendelkezéseit, az EU új erdőstratégiáját és/vagy az uniós támogatási eszközöket, javasoljuk, hogy először az erdőket és a Natura 2000-et bemutató I. részt olvassa el. A témában jártasak kezdhetik az olvasást a II. részben található gyakran ismételt kérdésekkel.

I. RÉSZ:

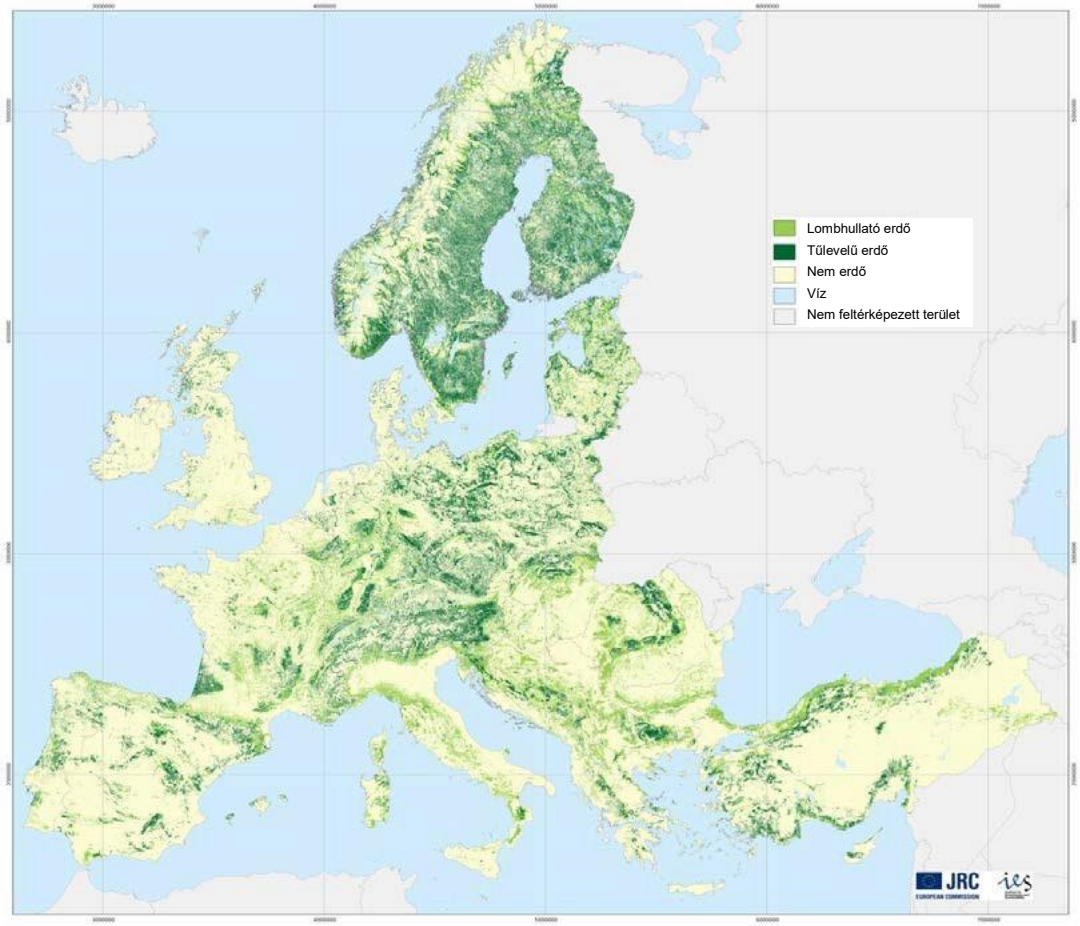
A Natura 2000, az EU erdészeti politikája, és a Natura 2000 erdők támogatási lehetőségeinek bemutatása

1. AZ EU ERDÉSZETI POLITIKÁJA

1.1 Az európai erdők állapota[3]

Az Európai Unió 28 tagállamában jelenleg 176 millió hektárt borít erdő és más fás terület, ami körülbelül az EU szárazföldi kiterjedésének 42%-a. Az erdősültség mértéke az egyes európai országok között nagymértékben eltér. A lista élén Finnország és Svédország áll, ahol a szárazföld körülbelül háromnegyedét borítja erdő vagy más fás terület, míg a legkevesebb erdővel Málta, Hollandia, Írország és az Egyesült Királyság rendelkezik.

Az erdőtelepítési programoknak, illetve a mezőgazdálkodás vagy legeltetés felhagyását követő természetes szukcessziónak köszönhetően az európai erdők területe 1990 óta folyamatosan nő. Az erdők biológiai sokféleségének mértéke az erdők jelenlegi és korábbi kezelésétől, korától, szerkezetétől, összetételétől stb. függően változik.

1. ábra: Európai erdőtérkép (European Forest Map, 2006: JRC – EFDAC). Elérhető: http://forest.jrc.ec.europa.eu/activities/forest-mapping

[3] Forrás: Új EU Erdészeti Stratégia: az erdőkért és az erdészeti ágazatért [A new EU Forest Strategy: for forests and the forest based sector]. Az Európai Bizottság munkadokumentuma (SWD (2013) 342 final. 2013.09.20.).

1.1.1. Az európai erdei élőhelyek ökológiai háttere

Természetes körülmények között (néhány regionális eltéréstől eltekintve) Európa növényzeti takarójának túlnyomó részét erdők alkotnák. Sok európai erdei ökoszisztéma nem kezelésfüggő; ezeket kizárólag természetes folyamatok (regenerációs és fejlődési fázisok), tűz, viharos szél vagy rovarinvázió által okozott nagy kiterjedésű zavarás alakíthatják ki és tarthatják fenn. Ezzel szemben sok erdei élőhelytípus a kezelés korábbi módjának következtében alakult ki; e területek fennmaradása továbbra is a kezelés függvénye (pl. a mediterrán legelőerdők (ún. dehesa), fennoskandinai fás legelők).

Európa őserdőit természetes folyamatok összetett kombinációja alakította ki. A lombhullató erdőkre valószínűleg leginkább kis- és közepes léptékű folyamatok, pl. lékek kialakulása, különféle fejlődési fázisok alkotta mozaikosság volt jellemző, míg nagy kiterjedésű természetes zavarás inkább tűlevelű erdőkben fordulhatott elő. A természetes folyamatok változatos, mozaikos mikroélőhelyeket alakítottak ki, amelyek gazdag erdei életközösségeknek adnak otthont.

1.1.2 Az erdők többcélú hasznosítása – az EU egyik erdészeti alapelve

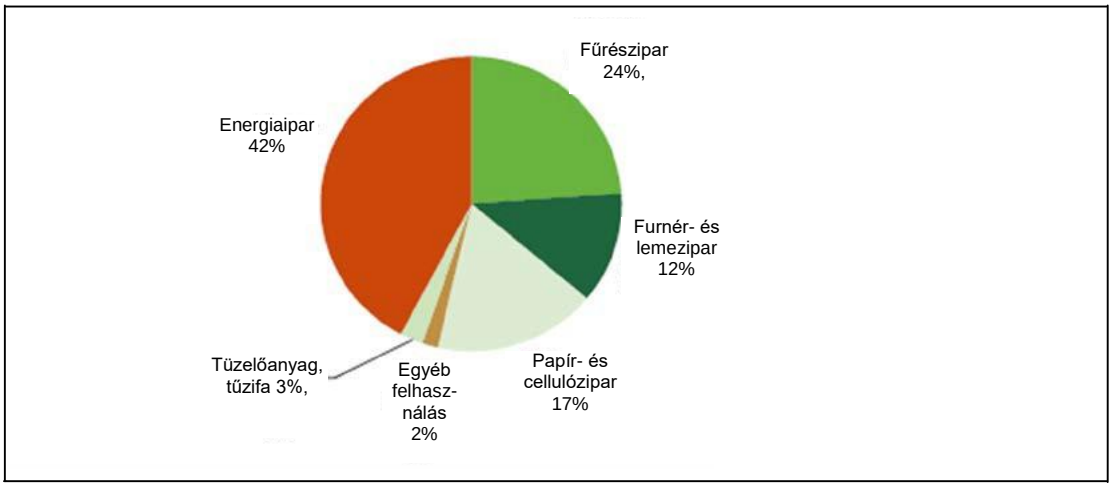
Európában az erdők régóta többféle (gazdasági, kulturális, közjóléti, természet- és környezetvédelmi) szolgáltatást nyújtanak, megújuló, környezetbarát nyersanyagokat biztosítanak, és fontos szerepet töltenek be Európa gazdasági fejlődésében, főként vidéken. Az erdők a biológiai sokféleség szempontjából nagy értéket képviselnek; olyan helyeken pedig, ahol már meglévő problémákat kell kiküszöbölni, óriási a potenciális értékük a biológiai sokféleség helyreállítása szempontjából (ld. 2. fejezet).

Az erdők kellemes környezete lehetőséget nyújt a pihenésre és az egészségmegőrzésre, ami pozitív hatással van az emberi életminőségre. Az erdők által biztosított kényelmi szolgáltatások és szórakozási lehetőségek közjóléti és ökológiai szempontból egyaránt fontosak, arról nem is beszélve, hogy az erdők őrzik Európa szellemi és kulturális örökségének jelentős részét.

A fenntartható erdőgazdálkodás gazdasági, környezeti és társadalmi célokat is szolgál egyszerre. A fenntartható módon kezelt erdők faanyag és erdei melléktermékek nyerésére, pihenésre, vadászatra stb. egyaránt használhatóak, miközben közjóléti és környezetvédelmi funkciókat is ellátnak: javítják az erdők állapotát, hozzájárulnak a biológiai sokféleség megőrzéséhez, növelik az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodóképességet, védik vízkészleteinket és termőtalajunkat.

Az erdők termelékenysége nagyban változik a tagállamok között, de általánosságban átlagosan az évi növedék csupán 60-70%-át termelik ki, azaz az európai erdőállomány folyamatosan nő. A nettó évi növedék azonban csak megközelítőleg jelzi a termelékenységet. A jövőben kitermelhető faanyag mennyiségének megbecsléséhez más tényezőket, pl. az állomány korosztályi eloszlását vagy éppen megközelíthetőségét is számításba kell venni.

Európa erdői egyéb termékek előállítása szempontjából is fontosak, mint pl. a parafa a Mediterráneumban, és az erdei biomassza a lakossági fűtés és áramtermelés egyik számottevő forrása. A legújabb becslések szerint 2020-ra a megújuló energiaforrásként használható biomassza 66%-a fog az erdőből származni. Ez a tendencia már most is észlelhető, hiszen a kitermelt faanyag nagy része (42%) kerül energiaipari felhasználásra (2. ábra).

2. ábra: Faanyag-felhasználás az EU-27 tagállamaiban. Forrás: EUwood, 2010.

1.1.3 Az európai erdők ökoszisztéma-szolgáltatásai

A faanyag és az egyéb erdei termékek (tüzelőanyag, erdei gyümölcsök és gombák, vadhús, gyanta, parafa stb.) közvetlen haszna mellett az erdők nemcsak Európa biológiai sokfélesége jelentős részének adnak otthont, hanem számos fontos ökoszisztéma-szolgáltatást is nyújtanak a társadalom és a gazdaság számára.

Az erdők védik termőtalajunkat az eróziótól, fenntartják és szabályozzák a vízgyűjtő területek és a kisebb vízrendszerek vízkörforgását. Mérséklik a helyi, a regionális és a globális éghajlati viszonyokat, megkötik a szenet, védik értékes beporzó rovarainkat, tisztítják a levegőt és az édesvizeket, és nem utolsó sorban védenek bennünket a természeti katasztrófáktól (lavinák, földcsuszamlások, aszály, árvíz). Teret nyújtanak a pihenés, a turizmus és az oktatás számára.

Míg az erdők által nyújtott egyes szolgáltatásoknak közvetlenül kifejezhető a pénzbeli értéke (pl. faanyag), addig más ökoszisztéma-szolgáltatásokat nehéz megfelelően értékelni, és így nehéz fizetni is értük (pl. pihenés, kulturális örökség, víz- és talajminőség és mennyiség). Az ökoszisztéma-szolgáltatások értékének becslésében remélhetőleg segítenek a jelenleg folyamatban lévő gazdasági kutatások.

Az egészséges európai ökoszisztémák jelentős része tartozik a Natura 2000 hálózatba. Az Európai Bizottság új tanulmányai szerint a kifejezetten Natura 2000 területekről származó szolgáltatások értéke körülbelül 2-300 milliárd euró évente. A Natura 2000 élőhelyek által raktározott szén értéke ennél sokkal több, főként az erdők esetében (318,3-610,1 milliárd euró 2010-ben (IEEP))[4].

[4] Natura 2000 adatlap: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/index_en.htm

1.1.4 Az erdők tulajdonjogi viszonyai

Az EU erdőterületének körülbelül 40%-a áll állami tulajdonban, ezek többsége a kelet- és dél-kelet-európai tagállamokban található. Az állami tulajdonú erdőterületek átlagos mérete több mint 1000 ha, ami azonban jelenősen eltér az egyes országok között.

Az EU erdőterületének fennmaradó 60%-a a körülbelül 16 millió magánerdő-tulajdonos birtokában van. A magánerdők átlagos mérete 13 ha, ami nagyban változik a tagállamok között (0,7 ha Bulgáriában, és 130 ha Szlovákiában[5]), azonban a legtöbb kisebb mint 5 ha[6].

Ezek a termelékenységi és területbeli eltérések igen fontosak, mivel a Natura 2000 hálózat alá tartozó erdőkre is vonatkoznak, így befolyásolják azok gyakorlati kezelését.

1.1.5 Az erdőket veszélyeztető legfontosabb tényezők

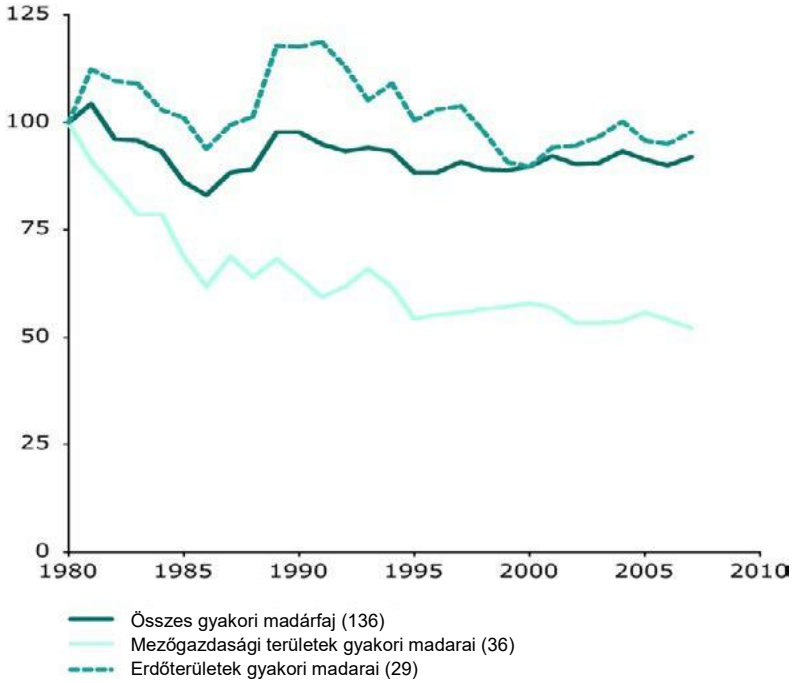
Az erdőket természetes és ember által okozott, valamint biotikus és abiotikus károk egyaránt veszélyeztetik. A fő kockázati tényezők változnak az EU egyes tagállamai között, illetve az erdők hasznosításának módja (erdészeti, vagy ökológiai és természetvédelmi) szerint, de általában a következők: erdőtűz, széltörés, víz- vagy légszennyezés, aszály, idegenhonos özönfajok, kórokozók, betegségek, az élőhelyek feldarabolódása, más földhasználati módok elterjedése, szerkezeti és faji változatosság hiánya, nem fenntartható kezelés vagy a kezelés hiánya stb. Az európai erdőket veszélyeztető további tényezőket a 3. mellékletben soroltuk fel.

Az erdőket veszélyeztető tényezők gyakran érintik az erdők biológiai sokféleségét is. Az IUCN jelenlegi ismeretei szerint az erdei élőhelyekhez kötődő emlősök és korhadéklakó rovarok 27%-át, a hüllők 10%-át, és a kétéltűek 8%-át a kihalás veszélye fenyegeti az EU-ban (ETC/BD, 2010; IUCN, 2009 alapján). Ennek ellenére az erdei élőhelyek biológiai sokféleségének állapota más nagyobb élőhelyi típusokhoz (gyepek, vizes élőhelyek) viszonyítva általában még mindig jó, amit a gyakori madarak előfordulásának trendje is alátámaszt (3. ábra).

Az éghajlatváltozás hatásai már most egyértelműen érezhetők az élőhelyek tengerszint feletti magassága függvényében: az európai hegységek alacsonyabban fekvő területein élő fajok szenvednek a csökkenő mennyiségű csapadéktól és a növekvő hőmérséklettől. Az éghajlatváltozásnak azonban hamarosan a szélességi fokokon megmutatkozó hatásai is lesznek: növekvő hőmérséklet és súlyos aszályok Dél-Európában.[7]

Ezek a változások rongálhatják az erdei ökoszisztémák egészségét és ellenálló-képességét, ami a biotikus zavarások (pl. kártevők, idegenhonos özönfajok megjelenése) gyakoriságának és mértékének növekedéséhez vezethet. Az erdők a gyakoribb szélviharokból, aszályokból és erdőtüzekből származó abiotikus zavarásokra is érzékenyebbekké válhatnak.

[5] Forrás: Az EU erdészeti cselekvési terve 2007-2011
[6] Az európai erdők állapota [State of Europe's Forests 201].
Elérhető: http://www.foresteurope.org/full_SoEF
[7] Forrás: MOTIVE és Trees4Future FP7 projektek

3. ábra: Gyakori madarak Európában – populáció index (1980 = 100).
*Forrás: EEA (*http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/common-birds-in-europe-2014-population-index-1980*)*

1.1.6 Fenntartható erdőgazdálkodás Európában

Napjainkban az európai erdők közel 87%-át érik emberi hatások (EEA, 2008). Az erdők többségének a kezelése a fenntartható erdőgazdálkodás elvei szerint történik (amint azt a Forest Europe program, illetve korábban „Az európai erdők védelméről tartott miniszteri konferencia" meghatározza), amelyeket a legtöbb esetben nemzeti vagy regionális erdészeti szakpolitikai javaslatok és programok egészítenek ki.

A fenntartható erdőgazdálkodás az erdők és fás területek oly módon és oly mértékben megvalósuló hasznosítását jelenti, amely fenntartja az e területekre jellemző biológiai sokféleséget, termelékenységet, megújulási képességet, vitalitást, valamint azt a képességet, hogy az erdők ma és holnap fontos ökológiai, gazdasági és szociális funkciókat töltsenek be helyi, nemzeti és globális szinten anélkül, hogy azzal más ökoszisztémákat károsítanának[8].

Az EU számos kezdeményezése támogatja és alkalmazza a fenntartható erdőgazdálkodás elvét. A páneurópai régió számára a „Forest Europe" program által kialakított kritérium- és indikátorrendszer célja, hogy segítsen az egyes tagállamoknak a fenntartható erdőgazdálkodás elveinek gyakorlati alkalmazásában.

[8] Forrás: Az európai erdők védelméről tartott második miniszteri konferencia, 1993. június 16-17. (Resolution H1 - General Guidelines for the Sustainable Management of Forests in Europe)

A fenntartható erdőgazdálkodás hat páneurópai követelménye:

- Az erdei erőforrásoknak és azok globális szénkörforgáshoz való hozzájárulásának fenntartása és javítása;
- Az erdei ökoszisztémák egészségének és életképességének fenntartása;
- Az erdők termelői funkcióinak fenntartása és javítása (fa- és nem fa termékek);
- Az erdei ökoszisztémák biológiai sokféleségének fenntartása, megőrzése és javítása;
- Az erdők védelmi funkcióinak fenntartása, megőrzése és javítása (talaj- és vízvédelem); és
- Társadalmi és gazdasági funkciók fenntartása.

Általánosságban elmondható, hogy az erdőgazdálkodási irányelvek és programok az erdőket veszélyeztető tényezők csökkentését, védelmi és helyreállító intézkedések alkalmazását, és a genetikai erőforrások fenntartható használatát célozzák. Az erdőgazdálkodási üzemtervek vagy azzal egyenértékű dokumentumok a fenntartható erdőgazdálkodás fontos gyakorlati eszközei. Az üzemtervek tartalmazzák a rendszeres időszaki erdőleltározás során gyűjtött információkat (szöveget, térképeket, táblázatokat, grafikonokat) és a tervezett erdészeti munkálatokat az egyes üzemi egységekre (állományokra, erdőtagokra) vonatkozóan. A gazdasági szintű üzemtervek ezért fontos stratégiai és operatív eszközök az erdőtulajdonosok és erdőgazdálkodók számára.

Az erdőtanúsítás szintén az erdők fenntartható kezelésének dokumentálására szolgál, és a fenntartható erdőgazdálkodás elveinek önkéntes vállalásán alapul. Az egyre több tanúsított erdőterület, és a tanúsítást igazoló logót viselő termékek nagy száma jól mutatja, hogy az erdőtanúsítás szerepe évről évre fontosabb. Az EU-ban az erdők és fás területek közel fele FSC-[9] vagy PEFC-tanúsított[10] (bár az egyes országok között nagy eltérések vannak e tekintetben is).

1.2 Az EU erdészeti szakpolitikai háttere

1.2.1 Az új Európai Erdőstratégia

A közös erdészeti politika hiánya ellenére az EU politikája befolyásolja a tagállamok erdőgazdálkodási stratégiáját, főként a vidékfejlesztéssel, munkavállalással, éghajlatváltozással, energiagazdálkodással, az ivóvízzel, és a biológiai sokféleséggel kapcsolatos kérdésekben. Ez volt az oka az első Európai Erdőstratégia 1998-as kidolgozásának[11], mely a szubszidiaritás és a felelősség-megosztás elvei alapján alakította ki a fenntartható erdőgazdálkodást célzó erdészeti munkák keretét. A keret gyakorlati alkalmazásának eszköze a 2007-2011-es ciklusra vonatkozó Erdészeti Cselekvési Terv volt.

A cselekvési terv 15 évvel ezelőtti elfogadása óta jelentős társadalmi-politikai változások érték az erdőket és számos új szakpolitikai döntés született, amelyek együttesen egy összetett erdészeti politikai környezet kialakulásához vezettek. Az új kihívásokra adott válaszul az Európai Tanács **új európai erdőgazdálkodási stratégiát**[12] [13] fogadott el 2013. szeptember 20-án.

[9] Forest Stewardship Council: https://ic.fsc.org/
[10] Programme for the Endorsement of Forest Certification Schemes: http://www.pefc.org/
[11] Az Európai Tanács az EU erdészeti stratégiáját rögzítő határozata, 1998. december 15.
[12] http://ec.europa.eu/agriculture/fore/action_plan/com_en.pdf
[13] COM (2013) 659 final, 2013.09.20.

Az új Erdőstratégia a következő kiemelten fontos területekre helyezi a hangsúlyt:

A fenntartható erdőgazdálkodás szerepe a legfontosabb társadalmi célkitűzések megvalósításában.

1. Vidéki és városi közösségeink támogatása.
2. Az uniós erdőalapú iparágak, a bioenergia és a szélesebb értelemben vett zöld gazdaság versenyképességének és fenntarthatóságának növelése.
3. Erdők a változó éghajlat alatt.
4. Az erdők védelme és az ökoszisztéma-szolgáltatások erősítése.

A tudásalap szélesítése.

5. Milyen erdeink vannak és milyen változásoknak vannak kitéve?
6. Új, innovatív erdőgazdálkodás és hozzáadott értékkel rendelkező termékek.

Az együttműködés és a kommunikáció erősítése.

7. Együttműködés erdeink egységesebb kezelése és jobb megismerése érdekében.
8. Erdőgazdálkodás globális perspektívából.

A 4. prioritási terület, „az erdők védelme és az ökoszisztéma-szolgáltatások erősítése", a Natura 2000 hálózatra vonatkozik, és hangsúlyozza, hogy a tagállamok „jelentős és mérhető javulást érnek el az erdei fajok és élőhelyek védettségi helyzetét illetően az európai uniós természetvédelmi szabályozás teljes körű végrehajtásával és annak biztosításával, hogy 2020-ig a nemzeti erdőgazdálkodási tervek hozzájáruljanak a Natura 2000 hálózat megfelelő irányításához". Ennek eléréséhez a jelen útmutatót kell alapul venni.

1.2.2 Az erdők számára nyújtott uniós pénzügyi támogatások

Az erdőkre és az erdőgazdálkodásra az EU vidékfejlesztési programja is nagy hatással van. Az erdők és az erdészeti ágazat jelentős, a tulajdonviszonyok függvényben lehívható uniós támogatásokhoz jut. A vidékfejlesztési rendeletben foglalt erdészeti intézkedések képezik az Erdőstratégia pénzügyi alapját (innen származik az összes uniós támogatás 90%-a), ami az erdőkre és az erdőgazdálkodásra fordítható fő európai forrás. A legfrissebb adatok szerint az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) a 2007-2013-as időszakra 5,4 milliárd eurót különítettek el erdészeti intézkedésekre.

A tagállamok vidékfejlesztési programjától függően hasonló mértékű támogatásra lehet számítani a 2014-2020-as időszakban is. A támogatás célja az új Erdőstratégiában foglalt célok elérése, különös tekintettel arra, hogy az EU valamennyi erdejét bizonyíthatóan fenntartható erdőgazdálkodási elvek alapján kezeljék.

1.2.2.1 Az EMVA támogatásokkal szerzett korábbi tapasztalatok

A 2007-2013-as időszakra szóló EMVA támogatások keretében 8 jogcímen kifejezetten erdészeti intézkedésre, illetve 7 jogcímen erdőkkel kapcsolatos intézkedésre lehetett támogatáshoz jutni. Kezdetben a kifejezetten erdészeti, illetve az erdőkkel kapcsolatos beruházásokra elkülönített EMVA támogatás 8 milliárd euró volt (6, illetve 2 milliárd euró külön-külön), azonban az erdészeti intézkedések végrehajtása lassan indult be, így a 8 erdészeti intézkedésre elkülönített támogatás összege 5,4 milliárd euróra módosult.

A legfrissebb adatok szerint két környezetvédelmi célú intézkedés nagymértékben az átlag alatt teljesített: **az erdő-környezetvédelmi és a Natura 2000 intézkedésekre szánt kifizetések** nem érték el a 2011-es frissített terv 14%-át sem, míg a legjobban a mezőgazdasági föld-

területek erdősítése teljesített (40%). Az erdőgazdálkodási potenciál helyreállítását és a tüzek és természeti katasztrófák megelőzését célzó intézkedések megvalósítása is elérte a 40%-ot.

Az erdészeti beruházásokra nyújtott támogatások visszamenőleges elemzésekor a tagállamok és az érdekelt felek jelezték, hogy nehézségekbe ütköztek néhány követelmény értelmezésével kapcsolatosan, hogy problémát okozott az adminisztráció nagy mennyisége (főleg a nemzeti és regionális szinten is elvárt többlet-teherrel együtt), illetve hogy a támogatások alacsony mértéke is hozzájárult a gyenge teljesítéshez.

A Natura 2000 hálózatba kijelölt erdőkben végrehajtott intézkedésekre fordított vidékfejlesztési támogatások felhasználására a 3. részben mutatunk példákat.

1.2.2.2 A 2014-2020 közötti időszakban lehívható támogatások

A **2014-2020-as folyó költségvetési időszakban** az EMVA[14] támogatások hat célterületre oszlanak az EU 2020-as stratégiájával összhangban, és a vidékfejlesztési rendelet ezekkel a területekkel lefedi az erdőket és az erdőgazdálkodást is:

- tudásátadás és innováció az erdőgazdálkodásban (1. prioritás),
- az erdők fenntartható kezelésének előmozdítása (2. prioritás),
- a mezőgazdasággal és erdőgazdálkodással kapcsolatos ökoszisztémák helyreállítása, megőrzése és javítása a Natura 2000 hálózat fókuszterületként való használatával (4. prioritás), és
- az erőforrás-hatékonyság előmozdítása, valamint a karbonszegény és az éghajlatváltozáshoz alkalmazkodni képes gazdaság irányába történő elmozdulás támogatása a mezőgazdasági, az élelmiszer-ipari és az erdészeti ágazatban (5. prioritás).

A támogatási ciklus egy további új eleme, hogy egy bizonyos (a tagállam nemzeti vidékfejlesztési programjában meghatározott) méret felett csak akkor vehető igénybe támogatás, ha az erdőt az erdészeti üzemterv szerint igazoltan a fenntartható erdőgazdálkodás elveinek megfelelően kezelik. Ez lehetővé teszi, hogy a tagállamok az egyedi társadalmi és természetföldrajzi sajátosságaiknak megfelelő erdőméretet állapítsanak meg a támogatások igénybevételéhez, valamint elismeri a szakmailag megalapozott, helyes üzemtervezés fontosságát.

Az új szabályozás szerint a következő fontosabb erdészettel kapcsolatos beruházások támogathatók:

- 21. cikk: Az erdőterületek fejlesztésére és az erdők életképességének javítására irányuló beruházások, beleértve:
  - erdőtelepítés és fásítás (22. cikk),
  - agrár-erdészeti rendszerek létrehozása (23. cikk),
  - az erdőtüzek, természeti katasztrófák és katasztrófaesemények által okozott erdőkárok – többek között károkozók és kórokozók elszaporodása, valamint az éghajlattal kapcsolatos fenyegetések által előidézett károk – megelőzése és helyreállítása (24. cikk),
  - az erdei ökoszisztémák ellenálló-képességének és környezeti értékének, valamint az éghajlatváltozás mérséklésére való képességének növelését célzó beruházások (25. cikk),
  - erdőgazdálkodási technológiákra, valamint erdei termékek feldolgozására, mobilizálására és értékesítésére irányuló beruházások (26. cikk),
- 30. cikk: Natura 2000 kifizetések és a víz-keretirányelvhez kapcsolódó kifizetések,

[14] Lásd: 1305/2013 EU rendelet http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0487:0548:EN:PDF

- 34. cikk: Erdő-környezetvédelmi és éghajlattal kapcsolatos szolgáltatások és természetmegőrzés,
- 35. cikk: Együttműködés.

1.2.2.3 Az EU kohéziós politikája az erdők támogatására

Az EMVA mellett a tagállamok és egyes régióik az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) és az Európai Szociális Alap (ESZA) támogatásaiból is profitálhatnak. Az ERFA[15] olyan programok és projektek társfinanszírozására használható, amelyek közvetlenül vagy közvetetten kapcsolódhatnak az erdőkhöz és az erdészeti ágazathoz, és amelyek keretintézkedései a régió fejlődését célozzák. Ilyen például a Natura 2000 hálózatba, illetve a biológiai sokféleség és az ökoszisztéma-szolgáltatások támogatásába, vagy a fenntartható erdőgazdálkodásba és fejlesztésekbe való ERFA beruházások.

Az ERFA emellett társfinanszírozza az erdőkhöz és erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó, határokon átnyúló, transznacionális és interregionális együttműködési programokat[16] (INTERREG), például: erdőkkel kapcsolatos monitoring és információs rendszerek, hálózatok; fenntartható földhasználat; az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodással kapcsolatos információk megosztása; szénmegkötés és kockázatcsökkentés; biológiai sokféleség; a hegyvidéki térségek elnéptelenedésének megakadályozását célzó intézkedések; bioenergia-felhasználás népszerűsítése; megújuló energiaforrások használata; energiahatékonyság, a régiók fenntartható fejlődését célzó fenntartható erdőgazdálkodás.

1.2.3 LIFE

Az erdőkre fordítható támogatások másik nagy része az EU LIFE programjából származik. A LIFE program a mai napig az egyetlen olyan uniós eszköz, ami kizárólag környezet- és természetvédelmi, illetve az éghajlattal kapcsolatos projektek finanszírozására szolgál. Az EU a program költségvetésének közel felét kifejezetten a természet és a biológiai sokféleség védelmére fordítja. A program 1992-es indulása óta több tízmillió euró értékben több mint 300 olyan projektet finanszírozott, melyek célja a Natura 2000 hálózatba tartozó erdei élőhelyek kezelése és helyreállítása, illetve az ott élő fajok védelme volt. Egy LIFE kiadvány teljes mértékben az erdők számára van fenntartva[17].

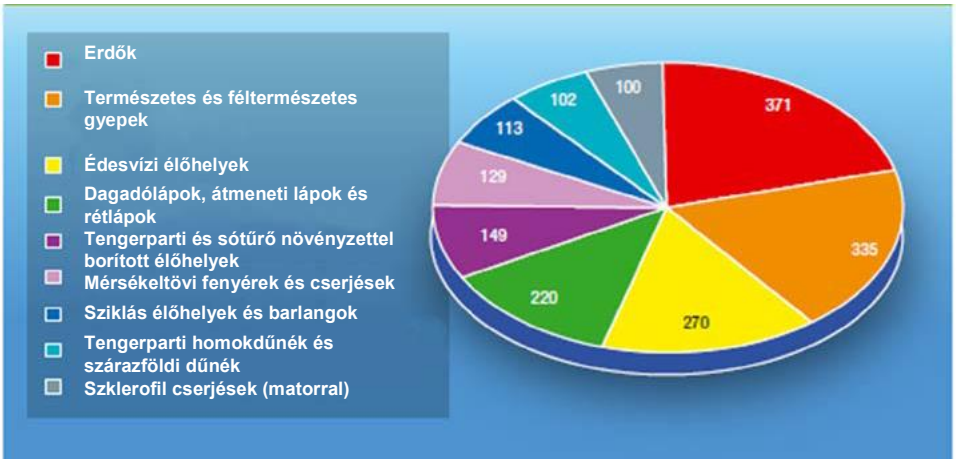
Jelenleg többek között a következő LIFE+ Természet és biodiverzitás projektek futnak: idegenhonos özönnövények eltávolítása; erdei élőhelyek kezelési terveinek kialakítása helyi szereplők bevonásával; az erdők szerkezeti változatosságának javítását célzó helyreállítási projektek; erdészeti-környezetvédelmi rendszerek elindítása regionális fejlesztési tervek keretében, szemléltetési projektek és a legjobb gyakorlatok bemutatása segítségével. A LIFE program továbbá segített a biológiai sokféleségnek kedvező erdőgazdálkodási módszerekre vonatkozó irányelvek kialakításában és finomításában.

---

[15] Lásd 1301/2013 EU rendelet: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013R1301

[16] Lásd 1299/2013 EU rendelet: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013R1299

[17] További információ az Európai Bizottság „A LIFE és az európai erdők” [LIFE and European forests] c. dokumentumában található. Elérhető: http://ec.europa.eu/environment/life/publications/lifepublications/lifefocus/documents/forest_lr.pdf.

4. ábra: A LIFE projektek által érintett élőhelyi típusok (összes projekt 1992-2008 között).
Forrás: LIFE projekt adatbázis

Natura 2000 élőhelyek kezelése Finnország magánerdőben LIFE projekt

Finnország középső része az ország faipari központja, ahol a legtöbb erdő magántulajdonban áll, és ahol az erdőtulajdonosok viszonylag kis erdőterületeket birtokolnak. A Natura 2000 rendszerrel kapcsolatosan felmerülő általános aggodalmak (pl. hogy korlátoz minden erdészeti tevékenységet) eloszlatása érdekében a helyi természetvédelmi hatóság egy LIFE projektet indított el. A projekt célja a Natura 2000 hálózat ismertetése, és az azzal kapcsolatos, a magán erdőgazdálkodókra vonatkozó információk terjesztése volt. A projekt egyik kulcselemeként minden erdőtulajdonosnak lehetősége volt rá, hogy egy tulajdonában álló területrészre erdészeti üzemtervet írasson.

Az üzemterv egyaránt figyelembe vette az erdő gazdasági lehetőségeit és természetvédelmi szükségleteit. Ily módon a tulajdonosoknak nemcsak világos elképzelésük lett a Natura 2000 erdeikre gyakorolt hatásairól, hanem javaslatokat is kaptak arra nézve, hogy hogyan kezeljék erdeiket fenntartható módon, a Natura 2000 előírásaival összhangban gazdaságosan. A projekt, mely nélkül bizonyára csak kevés erdőtulajdonos egyezett volna bele az ilyen jellegű kezelésbe, nagyon népszerűnek bizonyult.

A nagykőrösi pusztai tölgyes élőhelyek helyreállítása LIFE projekt[18]

A magyarországi pusztai tölgyesek olyan egyedülálló élőhelyek, melyeket évszázadokon át legeltetésre és kereskedelmi célú fakitermelésre használtak. A legtöbb ilyen terület idővel fátlan legelőkké vagy szántóföldekké alakult, majd az alföldfásítás során idegenhonos fafajokból álló erdőtelepítések vették át helyüket. Ezt az átalakulást csak kevés helyen élte túl néhány erdőfolt. A nagykőrösi erdőspuszta az egyik legnagyobb megmaradt ilyen élőhely.

2006-ban Nagykőrös önkormányzata a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság és a WWF együttműködésével indította el a pusztai tölgyesek megmentését és helyreállítását célzó LIFE projektet, melynek részét képezte az idegenhonos özönfajok eltávolítása és őshonos fajok telepítése. Az addig fakitermelésre használt magánkézben álló erdők használati joga egy innovatív szerződéskötési megoldással 90 évre a nemzeti park bérletébe került. A legmagasabb természetvédelmi értékű erdőfoltokon természetvédelmi célú kezelés vette kezdetét, és a tulajdonosokat kereskedelmi célú fakitermelés leállításával járó bevételkiesésért a nemzeti park kompenzálta. Az idegenhonos fajok (pl. fehér akác, kései meggy) eltávolításából származó faanyagot az erdőgazdálkodó kapta meg.

A projekt során a Natura 2000 terület hosszú távú kezelési terve is kidolgozásra került, valamint egy erős partneri kapcsolat alakult ki az erdőtulajdonosok és a természetvédelem képviselői között.

[18] http://www.pusztaitolgyesek.hu/index.php?page=home

Az új LIFE[19] 2014 januárjában indult el, és a környezetvédelmi és a klímavédelmi alprogramokból áll, melyekre 2,1 milliárd, illetve 700 milliárd eurót különítettek el. A környezetvédelmi alprogram költségvetésének valamivel több mint fele a természet és biológiai sokféleség megőrzését célzó cselekvési támogatásokra van fenntartva, különös tekintettel a Natura 2000-re. Ez összesen **1,22 milliárd** eurót jelent a ciklus hét éve alatt.

A korábban társfinanszírozott „hagyományos" projektek mellett a LIFE program új intervenciós formaként bevezeti az „integrált" projekteket. Ezek egyik célja az EU környezetvédelmi szabályozások alkalmazásának stratégiai, programalapú megközelítésének támogatása. Az integrált projektek további célja, hogy segítsenek a tagállamoknak a Natura 2000 hálózat elsődleges fontosságú intézkedési terveinek végrehajtásában, pl. a Natura 2000 területek kezelésének és helyreállításának nagy területen, pl. az egész régióban vagy az egész országban való támogatásával (az elsődleges fontosságú intézkedési terveket illetően lásd a 2. részt).

Az első többéves munkaprogram[20], melyet 2014 márciusában fogadtak el, meghatározza a tematikus prioritások támogatási célterületeit a következő négy évre. Néhány példa az erdőket is érintő célterületekre:

A természetre vonatkozó tematikus prioritások alatt:
- Olyan projektek, amelyek célja a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok (köztük a madárfajok) természetvédelmi helyzetének javítása, az ezen élőhelyek vagy fajok számára javasolt vagy kijelölt **Natura 2000 területeken**.
- Olyan projektek, amelyek a tagállamok által frissített, **elsődleges fontosságú intézkedési tervekben** előirányzott fellépések, vagy pedig a Natura 2000 hálózattal kapcsolatos természetföldrajzi szemináriumok keretében meghatározott, javasolt vagy elfogadott konkrét fellépések közül egyet vagy többet végrehajtanak.
- Olyan projektek, amelyek – a Natura 2000 hálózat támogatása érdekében – az **idegenhonos özönfajokra** összpontosítanak, amennyiben ezek várhatóan lerontanák a közösségi jelentőségű fajok (ideértve a madárfajokat is) vagy élőhelytípusok természetvédelmi helyzetét.

Az erőforrás-hatékonyságra vonatkozó tematikus prioritások alatt:
- Az erdők megfigyelésére és az információs rendszerekre, valamint az erdőtüzek megelőzésére irányuló tevékenységek. E projektek fejlett technológiák segítségével regionális, nemzeti vagy szupranacionális szinten demonstrálják a fenntartható erdő-gazdálkodást, a közösen megállapított (Forest Europe) kritériumok és mutatók alapján, az új uniós erdőgazdálkodási stratégia és a biológiai sokféleséggel kapcsolatos, 2020-ig teljesítendő uniós stratégia céljait követve.
- Olyan projektek, amelyek az erdőkre vonatkozó új információkat használnak fel annak érdekében, hogy növeljék az urbanizációval, a földterületek művelésből való kivonásával vagy a hagyományos földgazdálkodási készségek eltűnésével kapcsolatos népességi változásokból eredő veszélyekkel szembeni ellenálló képességüket.

A „Környezetvédelmi irányítás és tájékoztatás" tematikus prioritások alatt:
- Kapacitásépítéssel kapcsolatos kampányok, amelyek segítségével koordinálni lehet az erdőkkel és erdőtüzekkel kapcsolatos idevágó és uniós tájékoztatást, és útmutatást lehet nyújtani ezzel kapcsolatban.
- Olyan projektek, amelyek támogatják a bevált gyakorlat megosztását és a Natura 2000 területek kezelői készségeinek fejlesztését, az új Natura 2000 természetföldrajzi szemináriumok javaslatai alapján.

[19] Az Európai Parlament és a Tanács 1293/2013/EU rendelete (2013. december 11.) a környezetvédelmi és éghajlat-politikai program (LIFE) létrehozásáról

[20] http://ec.europa.eu/environment/life/about/documents/mawp_annex.pdf

2. AZ EU MADÁRVÉDELMI ÉS ÉLŐHELYVÉDELMI IRÁNYELVEI

2.1 Az EU elkötelezett Európa biológiai sokféleségének megőrzése iránt

Amint az az előző fejezetből is látható, az EU új erdőstratégiájának egyik prioritása az „*erdők védelme és az ökoszisztéma-szolgáltatások erősítése*", illetve hogy a tagállamok „*jelentős és mérhető javulást*" érjenek el „*az erdei fajok és élőhelyek védettségi helyzetét illetően az európai uniós természetvédelmi szabályozás teljes körű végrehajtásával és annak biztosításával, hogy 2020-ig a nemzeti erdőgazdálkodási tervek hozzájáruljanak a Natura 2000 hálózat megfelelő irányításához*".

Ez teljes mértékben összhangban van a tagállamok által 2010-ben vállalt kötelezettségekkel, úgy, mint „a biológiai sokféleség és az ökoszisztéma-szolgáltatások csökkenésének megállítása az Európai Unióban 2020-ig és azoknak a lehetőségek keretén belüli helyreállítása, valamint a biológiai sokféleség globális csökkenésének megelőzéséhez való uniós hozzájárulás fokozása"[21].

Az EU 2011 májusában elfogadott, a biológiai sokféleségre vonatkozó stratégiája[22] fekteti le az ezen célkitűzés eléréséhez szükséges szakpolitikai keretet. A stratégia számos célja közvetlenül érinti az erdőket, pl. az 1. cél, amely a tagállamokat „a madárvédelmi és az élőhelyvédelmi irányelv teljes körű végrehajtására", továbbá az uniós természetvédelmi jogszabályok hatálya alá tartozó valamennyi faj és élőhely helyzete romlásának megállítására, valamint helyzetük számottevő és mérhető javítására szólítja fel, az aktuális értékelésekhez viszonyítva, 2020-ig.

Az EU biológiai sokféleségre vonatkozó stratégiája a következő ambiciózus célokat határozza meg:

Az uniós természetvédelmi jogszabályok hatálya alá tartozó valamennyi faj és élőhely helyzete romlásának megállítása, valamint helyzetük számottevő és mérhető javítása annak érdekében, hogy 2020-ra az aktuális értékelésekhez viszonyítva:

(i) az élőhelyvédelmi irányelv értelmében végzett értékelések közül 100%-kal több élőhely-értékelés és 50%-kal több fajértékelés tükrözzön kedvező vagy javuló természetvédelmi állapotot, és

(ii) a madárvédelmi irányelv értelmében végzett értékelések közül 50%-kal több fajértékelés tükrözzön stabil és jobb helyzetet.

Az erdők szerepe különösen fontos e célok elérésében, hiszen amellett, hogy Európa biológiai sokfélesége jelentős részének őrzői, erdők borítják az európai Natura 2000 hálózat közel felét. Nagyon fontos tehát, hogy az erdőtulajdonosok és az erdőgazdálkodók tisztában legyenek a madárvédelmi és az élőhelyvédelmi irányelvek célkitűzéseivel és azok jogi követelményeivel, különösen a Natura 2000 területeken. Ezen irányelvek csak így fejthetik ki pozitív hatásukat az élővilágra.

Amint ebből a fejezetből is kitűnik, ehhez többre van szükség a fenntartható erdőgazdálkodás általános elveinek alkalmazásánál. Gyakran további intézkedésekre lehet szükség, függően

---

[21] A Környezetvédelmi Tanács következtetései, 2010. március 15. Elérhető: http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%207536%202010%20INIT

[22] Életbiztosításunk, természeti tőkénk: a biológiai sokféleséggel kapcsolatos, 2020-ig teljesítendő uniós stratégia (COM(2011) 244), 3.5.2011. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52011DC0244&from=EN

a helyszínen jelen lévő, közösségi jelentőségű faj vagy élőhelyi típus természetvédelmi szükségleteitől.

A madárvédelmi és az élőhelyvédelmi irányelvek erdőtulajdonosokat és erdőgazdálkodókat is érintő előírásait alább ismertetjük. Célunk itt a 2. részben olvasható részletes „Kérdések és válaszok" fejezethez szükséges háttérinformációk és jogi kontextus bemutatása.

2.2 A madárvédelmi és az élőhelyvédelmi irányelv

A madárvédelmi[23] és az élőhelyvédelmi irányelv[24] (az EU természetvédelmi irányelvei) az EU biológiai sokféleség védelmét célzó politikájának alappillérei. Ez a két irányelv biztosítja a 28 tagállam számára a közös jogi hátteret, hogy azok együttműködhessenek Európa legveszélyeztetettebb, legértékesebb fajainak és élőhelyeinek megőrzése érdekében az EU teljes területén.

A madárvédelmi irányelv az EU-ban található valamennyi vadon élő madárfajra (kb. 500 faj) vonatkozik, míg az élőhelyvédelmi irányelv körülbelül 2000 olyan fajt érint, melyeknek védelemre van szükségük kihalásuk megakadályozása érdekében, vagy, mert az EU valamelyik fontos élőhelytípusát képviselik. Az élőhelyvédelmi irányelv emellett körülbelül 230 saját jogon védett élőhelytípust is felsorol, ezeket nevezzük „közösségi jelentőségű" élőhelyeknek (további részletekért ld. a 3. fejezetet és a 2. mellékletet).

A két irányelv célja, hogy az általuk felsorolt fajok és élőhelyek megfelelő védelemben részesüljenek azok fenntartása, helyreállítása, vagy kedvező védettségi állapota[25] elérése érdekében, az EU teljes területén. A tagállamok kötelesek minden ehhez szükséges intézkedést megtenni az adott gazdasági, társadalmi és kulturális igények, illetve a helyi sajátosságok figyelembevételével.

Az irányelvek célja a fajok és élőhelyek kedvező helyzetének elérése és fenntartása, azaz az azokban esett kár puszta elkerülése még nem minősül az irányelv követésének.

Az EU természetvédelmi irányelvei a következőket írják elő a tagállamok számára:

- **Magterületek kijelölése, védelme és szükség szerinti helyreállítása** az élőhelyvédelmi irányelv I. és II. mellékletében, valamint a madárvédelmi irányelv I. mellékletében felsorolt fajok és élőhelytípusok, illetve vonuló madárfajok számára. Ezek a területek együtt képezik az EU Natura 2000 hálózatát.

- Egy **fajvédelmi rendszer létrehozása** valamennyi vadon élő európai madárfaj, valamint az élőhelyvédelmi irányelv IV. és V. mellékletében tartalmazott fokozottan veszélyeztetett fajok számára. Ez a védelmi rendszer a **fajok teljes európai elterjedéséi területére** vonatkozik, a Natura 2000 hálózaton belül és azon kívül egyaránt.

[23] Az Európai Parlament és a Tanács 2009/147/EK irányelve (2009. november 30.) a vadon élő madarak védelméről. Ld.: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0147&from=HU

[24] A Tanács 92/43/EGK irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről. Ld.: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1992L0043:20070101:HU:PDF

[25] A „kedvező védettségi állapot" fogalmát a Madárvédelmi Irányelv nem tartalmazza, de a különleges védelmi területekre ezzel analóg előírások vonatkoznak.

2.3 A védett fajok és élőhelyek természetvédelmi helyzete Európában

A tagállamok hatévente jelentést tesznek az Európai Bizottság számára a területükön jelen lévő valamennyi közösségi jelentőségű faj és élőhelytípus természetvédelmi helyzetét illetően. A jelentés egy egységes módszerrel[26] készül, ami lehetővé teszi az adatok természetföldrajzi és EU-s szintű összesítését és értelmezését.

A madárvédelmi és az élőhelyvédelmi irányelv által érintett fajok és élőhelyek természetvédelmi helyzetéről készült, a 2007-2012-es időszakra vonatkozó legújabb jelentés 2015 májusában került kiadásra. A jelentés nemcsak azt mutatja meg, mennyire voltak hatékonyak az irányelvek a céljaik elérésében, hanem új célok kitűzésében, illetve a régiek korrigálásában is segít. A 2015-ös jelentés azt mutatta, hogy az erdei élőhelyek természetvédelmi állapota általánosságban kedvezőtlen, és hogy még sok munkára van szükség, ha 2020-ra szeretnénk elérni az EU biológiai sokféleségre vonatkozó stratégiájában, illetve az új erdőstratégiában foglalt célokat.

A ***kedvező védettségi állapot*** jelentése (Az élőhelyvédelmi irányelv 1. cikke)

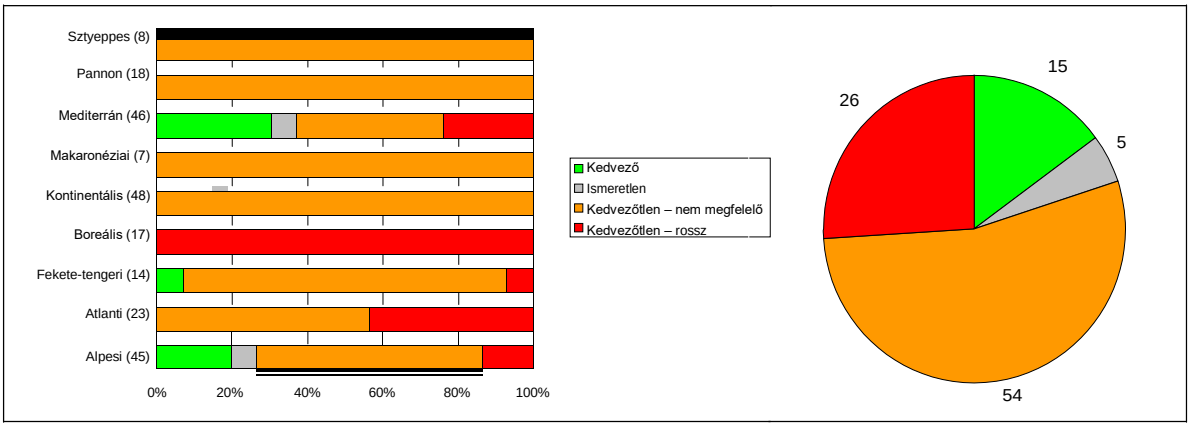
Egy természetes élőhely védettségi állapota abban az esetben minősül „kedvezőnek”, ha:
– természetes kiterjedése és az azon belül található területek nagysága állandó vagy növekvő, továbbá
– hosszú távú fennmaradásához szükséges sajátos szerkezete és funkciói biztosítottak és valószínűleg a belátható jövőben is biztosítottak lesznek, továbbá
– jellegzetes fajainak védettségi helyzete kedvezőnek minősül.

Egy faj védettségi helyzet abban az esetben minősül „kedvezőnek”, ha:
– az érintett faj populációinak dinamikájára vonatkozó adatok azt mutatják, hogy a faj képes hosszú távon fenntartani magát természetes élőhelyének életképes alkotórészeként, továbbá
– a faj természetes előfordulási területe nem csökken, és valószínűleg a belátható jövőben sem fog csökkenni, továbbá
– kellő nagyságú élőhely áll rendelkezésre jelenleg és valószínűleg a jövőben is a faj populációinak hosszú távú fennmaradásához.

A 2007-2012-es időszak során 9 természetföldrajzi régióban történt meg az összes erdei élőhelytípus felmérése. Az eredmények azt mutatják, hogy a védettségi helyzet csupán 15% esetében kedvező, 80%-ban azonban kedvezőtlen (5. ábra).

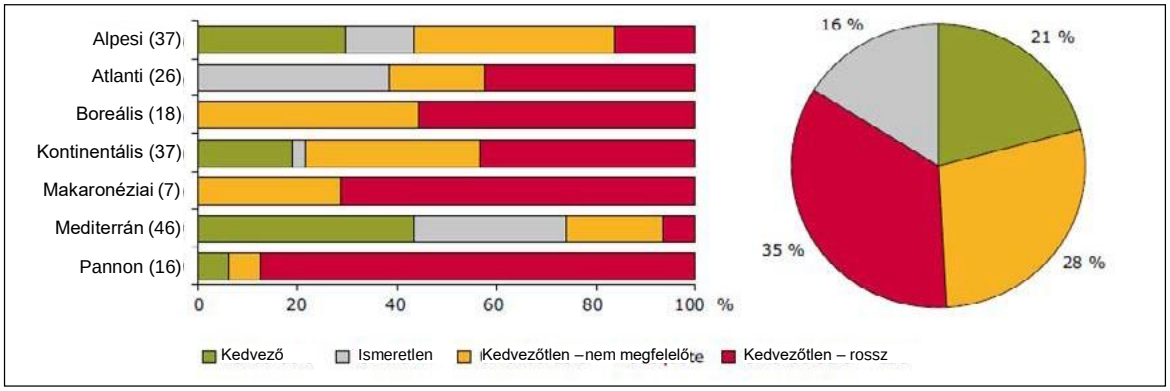
Ha ezeket az eredményeket összehasonlítjuk a 2001-2006-os időszakra vonatkozó adatokkal (ld. 6. ábra), láthatjuk, hogy némi javulás tapasztalható a védettségi állapotra vonatkozó ismeretek terén. A rossz állapotú erdők mennyisége csökkent, de a „kedvezőtlen” állapotú erdők aránya összességében magasabb (80%), mint az előző időszakban (63%), azonban a két időszak összehasonlításakor figyelembe kell venni az ismeretek bővülését és a védettségi állapot értékelésére használt módszerek fejlődését is.

[26] Elérhető: http://bd.eionet.europa.eu/activities/Reporting/Article_17/reference_portal

5. ábra: Az erdei élőhelyek védettségi állapota a 2007-2012. közötti időszakban.

Megjegyzés: az értékelések száma zárójelben olvasható. Forrás: Az EIONET – Article 17 portálon[27] elérhető adatok saját feldolgozása.

6. ábra: Az erdei élőhelyek védettségi állapota a 2007-2012. közötti időszakban.

Megjegyzés: az értékelések száma zárójelben olvasható. EU-25 földrajzi lefedettség (Bulgáriát és Romániát nem tartalmazza). Forrás: ETC/BD, 2008

2.4 Az európai jelentőségű erdei élőhelyeket és fajokat veszélyeztető legfontosabb tényezők

A tagállamok a 2007-2012. közötti periódusra vonatkozó jelentésének 17. cikkében foglaltak alapján a közösségi jelentőségű erdei élőhelyeket veszélyeztető legfontosabb tényezőket alább foglaljuk össze. Az adatok az „Article 17 Reference Portal”[28] weboldalon elérhető nemzeti jelentések előzetes elemzésén alapulnak. A veszélyeztető tényezők ez időszakban használt listája is ugyanitt megtalálható.

[27] A grafikon az Élőhelyvédelmi irányelv 9. Erdők pontja alatt felsorolt 81 erdei élőhelytípus értékelése alapján készült. Az eredmények elérhetők: http://bd.eionet.europa.eu/articleñ17/reports2012/habitat/progress/?period=3&group=Forests&conclusion=overall+assessment

[28] Ld.: http://bd.eionet.europa.eu/activities/Reporting/Article_17/Reports_2013

A tagállamok jelentésében az egyes természetföldrajzi régiók[29] élőhelyi típusait érintő veszélyeztető tényezők régiónként eltérnek, ezért az alábbiakban e régiók szerinti csoportosításban soroljuk fel azokat.

Alpesi régió

Az alpesi régió erdőit veszélyeztető legfontosabb tényezők az erdőgazdálkodással és az erdészettel kapcsolatosak, és azokért elsősorban az erdők kezelése és használata (pl. elpusztult és korhadó fák, száradékok eltávolítása, idegenhonos fafajok telepítése, tisztítás stb.), illetve a természetes újulat hiánya és/vagy az erdősítés pótlása nélküli fakitermelés tehető felelőssé. A síközpontok létrehozásához köthető emberi zavarás is gyakori veszélyeztető tényező ebben a régióban.

További tényezők: utak és autópályák építése, vadkár (túl sűrű vadállomány), légszennyezés (lebegő szennyezőanyagok), erdőtüzek, a fajösszetétel változása (szukcesszió), továbbá az élőhelyek eltolódása és változása.

Atlanti régió

Az atlanti erdőket fenyegető nagyobb veszélyek szintén az erdőgazdálkodáshoz köthetőek: elpusztult és korhadó fák, száradékok eltávolítása, idegenhonos özönfajok jelenléte, illetve az élőhelyek ökológiai kapcsolatának mesterséges csökkenése.

A folyómenti és ártéri erdőkben a felszíni vizek szennyezettsége, az árvizek, illetve a talajvízelvonás a fő fenyegető tényezők.

Boreális régió

A boreális régiók erdőire az egyes erdőgazdálkodási műveletek (pl. tisztítás, gyérítés) jelentik az egyik fő veszélyt az élőhelyek ökológiai kapcsolatának mesterséges csökkenése és az életközösségek evolúciója (szukcesszió) mellett. A természetes rendszerek módosítása (pl. a hidrológiai körülmények mesterséges megváltoztatása csatornázással, vízelvezetéssel) és az árvizek hiánya is számottevő káros hatással van erre a régióra. Ezek a problémák nemcsak az ártéri és a folyómenti erdőket érintik, hanem más boreális erdőtípusokat is, mint pl. a mocsárerdők és a tajga.

Emellett a (vadon élő) növényevők által okozott károk is jelentősek ebben a régióban.

Kontinentális régió

A kontinentális régiót fenyegető legnagyobb veszély a lebegő szennyezőanyagok által okozott légszennyezés, az idegenhonos özönfajok, az élőhelyek ökológiai kapcsolatának mesterséges csökkenése, a fajösszetétel megváltozása (szukcesszió), a (vadon élő) növényevők által okozott kár, illetve az utak és autópályák építése. Az erdőirtás, az idegenhonos fajok telepítése, az erdei aljnövényzet és az elpusztult, korhadó fák, száradékok eltávolítása is veszélyezteti a régiót.

[29] Az Európai Unióban kilenc természetföldrajzi régió található, melyek mindegyike sajátos vegetációval, éghajlattal és földrajzzal bír.
Ld.: http://bd.eionet.europa.eu/activities/Natura_2000/chapter1

További veszélyeztető tényezők: a természetvédelmi intézkedések nem megfelelő alkalmazása, vagy alkalmazásuk teljes hiánya, erdőtüzek, természetes eutrofizáció, kórokozók (mikrobiológiai patogének), aszály vagy kevés csapadék, az élőhelyek eltolódása és változása, illetve a hidrológiai viszonyok mesterséges megváltoztatása (főként az ártéri és a folyómenti erdőkben).

Makaronéziai régió

A makaronéziai régiót veszélyeztető legfontosabb tényezők a legeltetés, az állattartás és a (vadon élő) növényevők által okozott kár. Az idegenhonos özönfajok is súlyos veszélyt jelentenek erre a régióra.

További veszélyeztető tényezők: szabadtéri sportok és szabadidős tevékenységek, a hidrológiai viszonyok megváltozása, fajok közötti verseny (flóra), természeti katasztrófák (viharok), és hőmérsékleti változások (a hőmérséklet emelkedése és a szélső értékek kitolódása).

Mediterrán régió

A mediterrán régiót elsősorban az erdőtüzek veszélyeztetik. További kockázati tényezők: túllegeltetés és a vadállomány túlzott elszaporodása, idegenhonos özönfajok, egzotikus betegségek és kórokozók. Az erdőirtás okozta földhasználati változások (urbanizáció, ipari tevékenységek, útépítés, szennyvízkibocsátás, sport és szabadidős tevékenységek stb.) és a természetes rendszerek módosítása (a hidraulikus viszonyok mesterséges megváltoztatása) is fontos problémák. Az erdőgazdálkodás egyes aspektusai is veszélyeztetik a régió erdőit (pl. illetve a természetes újulat hiánya és/vagy az erdősítés pótlása nélküli fakitermelés).

Pannon régió

A pannon régió erdőit elsősorban az erdőgazdálkodással kapcsolatos tevékenységek veszélyeztetik, pl. erdősítés pótlásának hiánya, tisztítás, az elpusztult, korhadó fák, száradékok eltávolítása stb. Az erdőirtás, a túl sűrű vadállomány által okozott károk, és az idegenhonos özönfajok is fontos veszélyeztető tényezők ebben a régióban.

Az ártéri és folyómenti, valamint egyes Quercus és Carpinus fajok által alkotott erdőkre a hidrográfiai funkciók megváltozása is káros hatással van ebben a régióban.

Fekete-tengeri régió

A régió erdőit elsősorban az erdőgazdálkodással kapcsolatos tevékenységek veszélyeztetik, pl. idegenhonos fajok telepítése, az elpusztult, korhadó fák, száradékok eltávolítása stb. További veszélyek: erdőirtás, erdei legeltetés, erdőtüzek, a fajösszetétel megváltozása (szukcesszió), valamint a gomba-, zuzmó- és bogyógyűjtés.

Sztyeppi régió
A régiót elsősorban az erdei legeltetés veszélyezteti az aszályok és a kevés csapadék mellett. További kockázati tényezők: élőhelyek eltolódása és változása, a fajösszetétel megváltozása (szukcesszió), a parazitizmus (fauna) és a versengés (fauna).

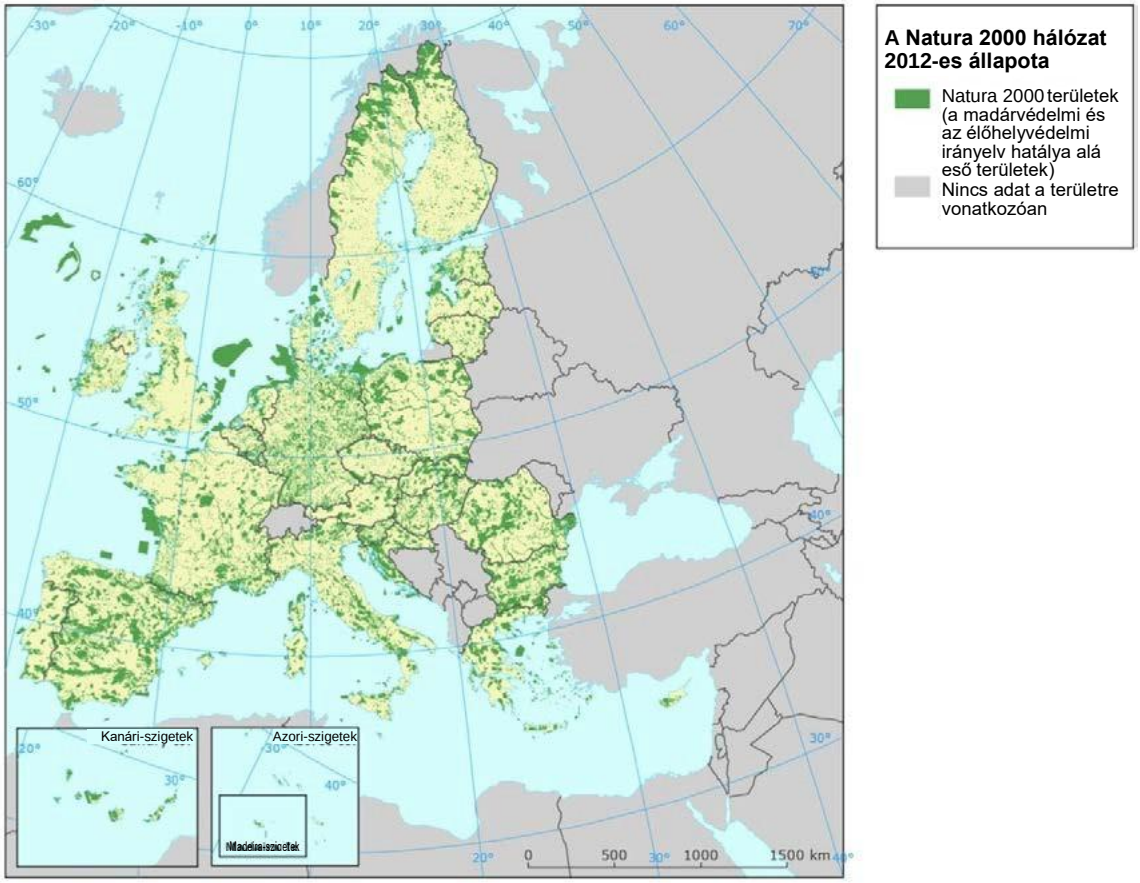
2.5 A Natura 2000 hálózat

Mostanáig több mint 27.000 terület került a Natura 2000 hálózatba, amelyek együttesen Európa szárazföldjének kb. 18%-át teszik ki, és jelentős tengeri területeket is magukban foglalnak.

Az egyes Natura 2000 területek mérete 1 ha-tól több mint 5000 km2-ig változik, függően a megóvni kívánt fajtól vagy élőhelytől. Egyes területek eldugott, távoli zugokban találhatók, de a többségük a vidék szerves részét képezi, sőt, sokukon valamilyen formában földhasználat is folyik.

Becslések szerint a Natura 2000 hálózatban 375.000 km^2 erdő található. Ez a teljes Natura 2000 hálózat körülbelül 50%-át, illetve az EU összes erdőterületének 21%-át jelenti (ld. 1. táblázat).

A Natura 2000 hálózatba kijelölt erdők nagy százalékos aránya nemcsak az erdők széles elterjedését mutatja Európában, hanem azok fontosságát is a biológiai sokféleség szempontjából. Sok erdőt éppen az addigi kezelés módja – vagy a kezelés elmaradása – tett különösen értékessé, és ennek az állapotnak a fenntartása kulcsfontosságú a Natura 2000 kijelölés alapját szolgáló ritka és veszélyeztetett fajok és élőhelyek megmaradása érdekében. Más Natura 2000 erdők értéke azért fontos a biológiai sokféleség szempontjából, mert nagyon hasonlítanak az őserdőkhöz, vagy, mert nagyon kevés bennük az emberi beavatkozásra utaló nyom. Ilyen erdők manapság leginkább a boreális természetföldrajzi régióban találhatók.

7. ábra: A Natura 2000 hálózat (2012).

1. táblázat: Erdőterületek a Natura 2000 hálózatban

Tagállam	Összes szárazföldi Natura 2000 terület (km²)[1]	Összes Natura 2000 erdőterület (km²) [2]	Az erdőterület %-a a Natura 2000 hálózatban*	Erdő és más fás terület (km²) [3]	Összes erdőterület* a Natura 2000 hálózatban (%)
AT	12.559	4.790	38	40.060	12
BE	3.883	2.130	55	7.060	30
BG	38.066	22.220	58	39.270	57
CY	1.628	880	54	3.870	23
CZ	11.062	7.510	68	26.570	28
DE	55.142	26.550	48	110.760	24
DK	3.584	760	21	5.910	13
EE	8.076	4.670	58	23.500	20
ES	137.365	79.780	58	277.470	29
FI	48.851	28.910	59	232.690	12
FR	69.127	30.090	44	175.720	17
GR	35.761	15.550	43	65.390	24
HR	20.675	9.172	44	24.740	37
HU	19.950	8.080	41	20.290	40
IE	9.222	410	4	7.890	5
IT	57.137	29.300	51	109.160	27
LT	7.890	4.910	62	22.400	22
LU	469	280	60	880	32
LV	7.449	4.030	54	34.670	12
MT	41	20	49	0	-
NL	5.563	1.210	22	3.650	33
PL	61.059	33.470	55	93.370	36
PT	19.010	7.460	39	36.110	21
RO	53.788	22.390	42	67.330	33
SE	57.410	23.530	41	312.470	8
SI	7.673	4.990	65	12.740	39
SK	14.442	9.460	66	19.330	49
UK	20.884	1.290	6	29.010	4
Total	**787.766**	**383.842**	**49**	**1.802.310**	**21**

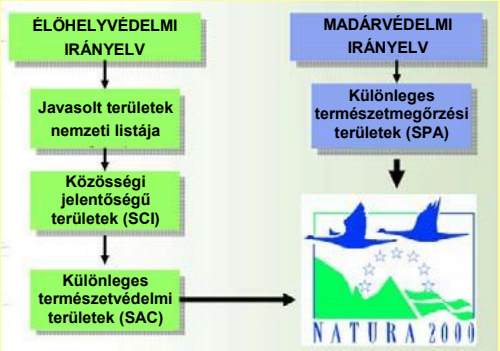
Források:

[1] Natura 2000 barométer, a legfrissebb, a tagállamok által az EU-hoz 2013. december végéig beküldött adatok alapján.
[2] Az európai erdők állapota, 2011. Forest Europe, UNECE & FAO. Az adatokat a DG Environment bocsátotta rendelkezésünkre (kivéve Horvátországot, ahol az adatokat az illetések nemzeti hatóság bocsátotta rendelkezésünkre).
[3] Eurostat. Mezőgazdasági, erdészeti és halászati statisztika. 2013-as kiadás.

Megjegyzés: Az erdőterületre vonatkozó számításokat a CORINE felszínborítási adatbázis (2006 és 2010) adatainak használatával végeztük. A CORINE felszínborítási adatbázis erdőként nyilvántartott kategóriái: 311 lombhullató erdő; 312 tűlevelű erdő; 313 elegyes erdő; 323 szklerofil erdő; 324 átmeneti fás-cserjés élőhely.

Hogyan kerülnek kijelölésre a Natura 2000 területek?

A Natura 2000 területek kijelölésének alapja, hogy ott olyan közösségi jelentőségű élőhelyek és/vagy fajok találhatóak, amelyek védettséget élveznek az EU két természetvédelmi irányelve szerint (ld. 3. és 4. melléklet).
Az élőhelyvédelmi irányelv esetében a kijelölés a 3. mellékletben tartalmazott tudományos kritériumok szerint történik. A kijelölésnek nemzeti, természetföldrajzi és európai szinten egyaránt biztosítania kell, hogy a terület elegendő védelmet tudjon nyújtani az adott élőhelyi típusnak vagy fajnak Európában.
A madárvédelmi irányelv esetében a terület kijelölését a tagország saját hatáskörében végzi. A terület – a kiértékelést követően – közvetlenül kerül Natura 2000 védelem alá.

A „NATURA 2000 VIEWER"

A Natura 2000 Viewer egy internetes GIS térképszoftver, aminek segítségével az EU valamennyi Natura 2000 területének elhelyezkedése pontosan meghatározható. A térképek rendkívül nagy felbontásban is megjeleníthetőek, így a terület tulajdonságai nagy részletességgel is láthatóak.

Minden terület esetében elérhető egy adatlap (Standard Data Form, SDF), ami ismerteti a kijelölés alapját szolgáló közösségi jelentőségű fajt vagy élőhelyi típust, a faj becsült populációméretét és a terület védettségi helyzetét, valamint a terület európai fontosságát a faj vagy élőhelyi típus megőrzése szempontjából (http://natura2000.eea.europa.eu/#).

2.6 A Natura 2000 területek védelme és kezelése

A Natura 2000 területek védelmét és kezelését illetően, függetlenül a kijelölésük alapját szolgáló irányelvtől, az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikke irányadó[30]. A 6. cikk három kulcsfontosságú intézkedést ír elő a tagállamok számára:

- A tagállamok megállapítják a terület védelméhez szükséges intézkedéseket, melyek megfelelnek az ott jelenlévő közösségi jelentőségű faj vagy élőhelytípus ökológiai szükségleteinek (6.1 cikk);
- A tagállamok megteszik a szükséges intézkedéseket terület kijelölésének alapjául szolgáló élőhelytípus károsodásának elkerülésére, és az ott található közösségi jelentőségű fajok megzavarásának megakadályozására (6.2 cikk);
- A tagállamok megfelelő vizsgálatot folytatnak minden olyan terv vagy projekt hatásait illetően, ami jelentős hatással lehet a Natura 2000 területre (6.3 és 6.4 cikk).

Az élőhelyvédelmi irányelv 2.3 cikke alapján az irányelvnek megfelelően hozott intézkedések figyelembe veszik a gazdasági, társadalmi és kulturális igényeket, valamint a regionális és a helyi sajátosságokat is. Az irányelv teljes mértékben figyelembe veszi, hogy az ember a természet szerves része, és hogy a természetvédelmi intézkedések és a társadalmi-gazdasági tevékenységek végrehajtása ideális esetben partneri kapcsolatban történik. A Natura 2000 célja nem a gazdasági tevékenységek megakadályozása, hanem olyan paraméterek meghatározása, amelyek mellett a gazdasági tevékenységek Európa legértékesebb fajainak és élőhelytípusainak megőrzése mellett zavartalanul folyhatnak.

[30] Ld.: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/provision_of_art6_en.pdf

Kivonat az élőhelyvédelmi irányelvből:

2. cikk

(1) Az irányelv célja, hogy a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelmével hozzájáruljon a biológiai sokféleség biztosításához a Szerződésben érintett tagállamok európai területén belül.

(2) Az irányelvnek megfelelően hozott intézkedések célja a közösségi érdekeltségű természetes élőhelyek, valamint vadon élő állat- és növényfajok kedvező védettségi helyzetének fenntartása illetve helyreállítása.

(3) Az irányelvnek megfelelően hozott intézkedések figyelembe veszik a gazdasági, társadalmi és kulturális igényeket, valamint a regionális és a helyi sajátosságokat is.

6. cikk

(1) A területek védelméhez szükséges intézkedéseket, megfelelő esetben beleértve a kifejezetten az egyes természeti területekre kidolgozott vagy más fejlesztési tervek részét képező intézkedési terveket, továbbá olyan törvényi, közigazgatási, vagy szerződéses aktusokat is, amelyek az adott természeti területen megtalálható, I. mellékletben szereplő természetes élőhelytípusok, illetve II. mellékletben szereplő fajok ökológiai szükségleteinek megfelelnek.

(2) A tagállamok megteszik a szükséges intézkedéseket a különleges természetvédelmi területeken található olyan természetes élőhelytípusok és olyan fajok élőhelyei károsodásának és megzavarásának megakadályozására, amelyek céljára az egyes területeket kijelölték, amennyiben a zavarás mértéke ezen irányelv céljaira tekintettel jelentős hatással lehet.

(3) Figyelembe véve az adott természeti terület védelmével kapcsolatos célkitűzéseket, megfelelő vizsgálatot kell folytatni minden olyan terv vagy program hatásait illetően, amely nem kapcsolódik közvetlenül, illetve nem nélkülözhetetlen a természeti terület kezeléséhez, de akár önmagában, akár pedig más terv vagy program részeként valószínűleg jelentős hatással lesz arra. A természeti területre gyakorolt hatások vizsgálatának eredményét figyelembe véve, továbbá a (4) bekezdés rendelkezéseinek értelmében az illetékes nemzeti hatóságok csak azután hagyják jóvá az érintett tervet vagy programot, ha megbizonyosodtak arról, hogy az nem fogja hátrányosan befolyásolni az érintett természeti terület épségét, és miután – adott esetben – kikérték a lakosság véleményét is.

(4) Amennyiben a természeti területre gyakorolt hatások vizsgálatának kedvezőtlen eredménye ellenére valamely elsődlegesen fontos, társadalmi vagy gazdasági jellegű közösségi érdekre figyelemmel – alternatív megoldás hiányában – mégis végre kell hajtani egy tervet vagy programot, a tagállam minden szükséges kiegyenlítő intézkedést megtesz a Natura 2000 általános egységességének megóvása érdekében. A tagállam az elfogadott kiegyenlítő intézkedésekről értesíti a Bizottságot.

Amennyiben az érintett természeti terület elsődleges fontosságú természetes élőhelytípust foglal magában és/vagy veszélyeztetett faj élőhelyéül szolgál, kizárólag az emberi egészséggel, a közbiztonsággal vagy a környezet szempontjából elsődlegesen fontos előnyökkel kapcsolatos, továbbá – a Bizottság véleménye szerint – a közérdek kényszerítő indokain alapuló szempontokat lehet érvényesíteni.

2.6.1 Természetvédelmi célok megállapítása

A védelmi intézkedések 6.1 cikk szerinti végrehajtása érdekében fontos, hogy minden Natura 2000 terület esetében egyértelműen meghatározzuk a természetvédelmi célokat[31]. Ezek a célok meghatározzák a jelen lévő valamennyi közösségi jelentőségű élőhely és faj (mennyiségi és/vagy minőségi értelemben vett)[32] kívánt állapotát azok ökológiai szükségleteinek és az azokat fenyegető veszélyek fényében. A célok nemcsak az adott területet veszik figyelembe, hanem a terület potenciális értékét a kedvező védettségi helyzet nemzeti vagy természetföldrajzi szinten való elérése szempontjából.

A természetvédelmi célok területenként változnak azonos fajok vagy élőhelyek esetében is. Ennek oka nemcsak a helyi ökológiai viszonyokban (természetvédelmi állapot, veszélyek stb.) keresendő, hanem abban is, hogy a terület mennyire fontos az ott jelen levő fajok és élőhelyek számára. Ez nagymértékben eltérhet az egyes területek között. Emellett minden területet befolyásol valamilyen szinten a társadalmi-gazdasági környezet, ami érintheti bizonyos természetvédelmi célok megvalósíthatóságát. Mindezek ismeretében javasolt az érintett szereplők tájékoztatása a természetvédelmi célok megállapításakor és a természetvédelmi intézkedések megvalósításakor egyaránt.

A természetvédelmi célok ideális esetben az idő előrehaladtával nem változnak, ezért célszerű azokat hosszú távú célkitűzésekre alapozni (pl. a fekete harkály állományának 10%-os növelése az elkövetkező 20 évben, de az intervallum lehet sokkal nagyobb is az erdei élőhelyek helyreállítása esetében). A természetvédelmi intézkedések ezzel szemben olyan gyakorlati tevékenységek, amelyek e célok eléréséhez szükségesek, és azok a változó körülmények (veszélyek, helyi érdekek, érintettek véleménye stb.) vagy a korábbi intézkedések hatásai függvényében módosíthatók.

Azaz, az adott Natura 2000 terület természetvédelmi céljainak meghatározását követően a célok eléréséhez szükséges intézkedések a terület érdekeinek és a társadalmi-gazdasági tevékenységek függvényében rugalmasan alakíthatók.

2.6.2 A szükséges természetvédelmi intézkedések megállapítása

Amint azt már fentebb is említettük, a természetvédelmi intézkedések azok a tényleges mechanizmusok és gyakorlati tevékenységek, amelyek elvégzése szükséges a terület természetvédelmi céljainak eléréséhez. Ezek az intézkedések azonban nem opcionálisak. A 6.1 cikk szerint a területen jelen lévő fajok, illetve az adott élőhely ökológiai igényei által meghatározott természetvédelmi intézkedéseket kötelező elvégezni.

A természetvédelmi intézkedések jelenthetnek aktív kezelési és helyreállítási munkálatokat, vagy – ha ezt az élőhely vagy faj fennmaradása indokolja – a meglévő kezelési gyakorlat

---

[31] Célszerű, ha az egyes tagállamok/régiók először a nemzeti vagy regionális szintű természetvédelmi célokat állapítják meg a területükön jelen lévő közösségi jelentőségű élőhelytípusokra és fajokra nézve, figyelembe véve azoknak az Élőhelyvédelmi irányelv 17. cikke szerinti védettségi helyzetét, valamint azt a törekvést, hogy valamennyi természetföldrajzi régió valamennyi élőhelye és faja kedvező védettségi helyzetet érjen el. Ez hasznos lehet a területi szintű természetvédelmi célok kijelöléskor, amikor a kezelő figyelembe kell vegye az adott terület potenciális értékét a kedvező védettségi helyzet elérése érdekében (példákért ld. a 2. mellékletet).

[32] Az Európai Bizottság magyarázó megjegyzései a Natura 2000 területek természetvédelmi céljainak megállapítását illetően: http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/docs/commission_note2.pdf.

fenntartását. Adott esetben a passzív kezelés[33] (háborítatlan megőrzés) is egyfajta természetvédelmi intézkedésnek minősül.

A természetvédelmi intézkedések gyakorlati végrehajtása az adott körülmények függvényében területenként változhat (ökológiai tényezők, társadalmi-gazdasági környezet, hagyományos kezelés stb.). Ebből a szempontból a 6.1 cikk nagyfokú **rugalmasságot** tesz lehetővé, és az adott tagállamra bízza a Natura 2000 területeken elvégzendő természetvédelmi intézkedések kialakítását és végrehajtását. A tagállamok ehhez belátásuk szerint alkalmazhatnak **törvényi, közigazgatási, és/vagy szerződéses** aktusokat is.

2.6.3 A Natura 2000 kezelés tervezési eszközei

Annak érdekében, hogy a terület kezelése hatékony és átlátható legyen, a terület kezelőinek célszerű **Natura 2000 kezelési tervet** létrehozniuk a helyi érdekelt felek bevonásával. A kezelési tervek használhatók a terület természetvédelmi céljainak és az e célok eléréséhez szükséges intézkedések meghatározására. A tervek továbbá szolgálhatnak az egyes szereplőknek (illetékes hatóságok, földtulajdonosok, földhasználók, társadalmi szervezetek és más érdekeltek) a meghatározott természetvédelmi intézkedések elvégzéséhez szükséges feladatainak és kötelezettségeinek írásbeli rögzítésére.

A Natura 2000 kezelési terveket kifejezetten az adott terület igényei számára lehet kialakítani, illetve azokat be lehet építeni más fejlesztési tervekbe (pl. erdészeti üzemterv). Amennyiben a Natura 2000 természetvédelmi céljait és intézkedéseit az erdészeti üzemterv egyértelműen tartalmazza, akkor egy terület számára egy dokumentum is elegendő.

A Natura 2000 kezelési tervek általában részletesen tartalmazzák a terület kijelölésének indoklását, az adott közösségi jelentőségű fajok és élőhelytípusok védettségi helyzetét, illetve az azokat fenyegető legfontosabb veszélyeket. A tervek bepillantást adnak a terület aktuális földhasználati módjának és társadalmi-gazdasági helyzetébe, valamint az ott folyó tevékenységek és a terület természetvédelmi céljai közötti kapcsolatba (a lehetséges szinergikus hatásokat is beleértve).

2.6.4 A fajok és élőhelyek károsodásának és megzavarásának megakadályozása

A szükséges természetvédelmi intézkedések megállapítása mellett, a tagállamok kötelesek megtenni mindent a Natura 2000 területeken található olyan természetes élőhelytípusok és olyan fajok élőhelyei károsodásának és megzavarásának megakadályozására, amelyek céljára az egyes területeket kijelölték (élőhelyvédelmi irányelv, 6.2 cikk). A természetvédelmi célok szolgálnak referenciaként annak megállapítására, hogy egy adott tevékenység zavarást jelent-e a területen vagy sem.

Új fejlesztési tevékenységek esetében az élőhelyvédelmi irányelv 6.3 cikke vizsgálatot ír elő annak érdekében, hogy a Natura 2000 területet megóvja a jelentős hatásokat okozó tervektől vagy projektektől. Ennek értelmében minden olyan terv vagy program (projekt) esetében, ami nem kapcsolódik közvetlenül, illetve nem nélkülözhetetlen a természeti terület kezeléséhez, de

[33] Ld. a Natura 2000 területek természetvédelmi intézkedéseinek megállapítására vonatkozó magyarázó megjegyzéseket: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/comNote%20conservation%20measures.pdf, és a Natura 2000 területek természetvédelmi intézkedéseinek megállapítására vonatkozó iránymutatást: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/conservation%20measures.pdf

akár önmagában, akár pedig más terv vagy program (projekt) részeként valószínűleg jelentős hatással lesz arra, megfelelő vizsgálatot kell folytatni a területre és annak természetvédelmi céljaira gyakorolt hatásait illetően.

Az illetékes hatóságok csak azután hagyják jóvá az érintett tervet vagy programot, ha megbizonyosodtak arról, hogy az nem fogja hátrányosan befolyásolni az érintett természeti terület épségét. Adott esetben kockázatcsökkentő intézkedések alkalmazása lehet szükséges az esetleges negatív hatások megszüntetése, vagy a jelentős hatás jelentéktelenre csökkentése érdekében.

Együttműködés a Natura 2000 hálózat keretében: A Natura 2000 Biogeographical Process
Az Európai Bizottság 2011 óta támogatja a hálózatépítést és az együttműködést a Natura 2000 területek kezelői között. Ennek célja, hogy természetföldrajzi szinten is, és az egész EU-ban aktív, koherens természetvédelmi kezelés folyjon. A folyamat emellett lehetővé teszi a határokon átnyúló együttműködést, a legjobb gyakorlatok megosztását, valamint a védett- ségi helyzet és a természetvédelmi célok, intézkedések jobb megismerését is. További infor- máció a Natura 2000 kommunikációs platformon található: http://ec.europa.eu/environment/ nature/natura2000/platform/index_en.htm

2.6.5 A Natura 2000 hálózat ökológiai egységességének javítása

Sok európai élőhely, az erdőket is beleértve, rendkívül szétdarabolódott az erdőirtás, a földhasználati mód, a felszínborítottságban történő változások és más korábbi vagy jelenlegi tevékenység miatt. A szétdarabolódás miatt az élőhelyek kevesebb és gyengébb minőségű ökoszisztéma-szolgáltatásokat tudnak csak nyújtani a társadalomnak. Az élőhelyvédelmi irányelv 10. cikke előírja, hogy a tagállamok mindent megtesznek az egyes tájak azon jellegzetességeinek megfelelő gondozása érdekében, amelyek alapvető fontosságúak a vadon élő állatok és növények számára, különösen a Natura 2000 hálózat ökológiai egységességének javítása céljából.

2013 májusában az Európai Bizottság új stratégiát fogadott el a zöld infrastruktúra népszerűsítésére Európában[34], ami többek között ehhez a törekvéshez járul hozzá. A stratégia keretében zöld infrastruktúra projektek kaphatnak támogatást a meglévő jogi, politikai és pénzügyi uniós eszközök keretein belül.

Az erdei élőhelyek ökológiai egységességének javítása nagyon fontos célkitűzés azért is, mert a szétdarabolódás az erdőket fenyegető egyik legsúlyosabb tényező. Az egységesség javítása történhet például az erdei élőhely területének megnövelésével (erdőtelepítés), vagy a meglévő erdei élőhelyek ökológiai minőségének javításával.

2.7 A Natura 2000 területek kezelésének finanszírozása

Bár a Natura 2000 területek kezelésének finanszírozásáért elsősorban a tagállamok felelnek, az élőhelyvédelmi irányelv 8. cikke a szükséges természetvédelmi intézkedések elvégzését uniós társfinanszírozáshoz kapcsolja. A jelen dokumentum 1.2.2 része áttekintést adott az erdők és a Natura 2000 mögött álló legfontosabb uniós forrásokról.

[34] Az Európai Bizottság tájékoztatása: A zöld infrastruktúra. Elérhető: http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/green_infra/hu.pdf

Ezeket a forrásokat a Natura 2000 finanszírozásáról szóló készített kézikönyv részletesen bemutatja. A kézikönyv célja, hogy a hatóságok, kezelők és földtulajdonosok a lehető legjobban kihasználhassák az aktuális időszakban (2014-2020) a Natura 2000 területek kezelésére rendelkezésre álló támogatási lehetőségeket[35].

Ahhoz, hogy a lehető legjobban kihasználhassák az uniós támogatásokat, az Európai Bizottság javasolja, hogy a tagállamok több évre előre tervezzék meg a Natura 2000 területek finanszírozását. Ennek elősegítésére az **elsődleges fontosságú intézkedési tervek** használhatók, melyek nemzeti vagy regionális szinten határozzák meg a Natura 2000 területek finanszírozási szükségleteit és stratégiai prioritásait a 2014-2020-as időszakra. Az intézkedési tervek kifejezetten a megfelelő természetvédelmi intézkedéseknek a különböző uniós pénzeszközök operatív programjaiba való integrálására szolgálnak[36]. A 2014-2020-as új LIFE program megnyitja a lehetőséget az intézkedési tervek maradéktalan végrehajtásának elősegítésére kialakított integrált projektek hosszú távú finanszírozására.

A területi szinten szükséges természetvédelmi intézkedések meghatározása mellett az azok végrehajtásához szükséges pénzügyi források megbecslése is szükséges. Ehhez az adott intézkedés aktuális költségein kívül annak járulékos költségeit is figyelembe kell venni, különösképpen, ha az a jelenlegi erdőgazdálkodási módszerek korlátozására vagy módosítására vonatkozik, ami sok esetben bevételcsökkenést eredményez[37].

2.8 Fajvédelem Európa területén

A két uniós természetvédelmi irányelv második fele egyes fajok védelmét tűzte ki célul egész Európa területén, azaz a Natura 2000 területeken és azokon kívül egyaránt. A fajvédelmi előírások az élőhelyvédelmi irányelv IV. és V. mellékletében foglalt fajok mellett minden vadon élő, Európában előforduló madárfajt érintenek.

Röviden, a fajvédelmi előírások[38] elvárják a tagállamoktól számára, hogy azok tiltsák meg a következőket:
– a védett fajok bármilyen módszerrel végzett szándékos elpusztítását vagy befogását;
– a vadon élő madarak fészkeinek és tojásainak szándékos elpusztítását vagy károsítását, illetve fészkeik eltávolítását;
– védett növényfajok letépését, begyűjtését, levágását, gyökerestől való kiszedését vagy elpusztítását;
– a vadon élő madarak párzási, költő- vagy pihenőhelyeinek károsítását vagy elpusztítását;
– a vadon élő madarak szándékos zavarását különösen párzás, utódnevelés, áttelelés és vándorlás idején;
– a vadonból befogott példányok tartását, szállítását, kereskedelmét, illetve cseréjét.

[35] Lásd a Natura 2000 új finanszírozási útmutatóját: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/docs/financing_natura2000_hu.pdf
[36] EC(2011) 1573 final. Lásd: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/docs/financing_natura2000.pdf
[37] Nem minden potenciális bevételkiesést lehet vagy kell kompenzálni, például ha a bevételkiesés egy új kezelési gyakorlat által okozott kár elkerülését célzó jogi előírás alkalmazásának eredménye (6.2 cikk) (pl. nem jár kompenzáció egy bükkös állomány tűlevelű állománnyá alakítása helyetti megtartásának kötelezettségért).
[38] A pontos szöveget a madárvédelmi irányelv 5. cikke (vadon élő madárfajok), és az élőhelyvédelmi irányelv 13. cikke (vadon élő növényfajok) tartalmazza. Az élőhelyvédelmi irányelvben felsorolt közösségi jelentőségű fajok fokozott védelmét illetően lásd az alábbi útmutatót: http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/index_en.htm

A tagállamok bizonyos körülmények között (pl. a növényi kultúrák, az állatállomány, az erdők, a halgazdaságok és a vizek súlyos károsodásának megelőzése érdekében) eltérhetnek az irányelv rendelkezéseitől, ha nincs más megfelelő megoldás (pl. a tervezett intézkedések elhalasztása), és ha az eltérés megengedése nem összeegyeztethetetlen az irányelvek általános célkitűzéseivel. Az eltérésekre vonatkozó feltételeket a madárvédelmi irányelv 9. cikke és az élőhelyvédelmi irányelv 16. cikke sorolja fel.

2.9 Idegenhonos fajok kezelése az EU-ban

Az élőhelyvédelmi irányelv 22(b) rendelkezése értelmében a tagállamok biztosítják, hogy a területükön nem őshonos fajok szándékos meghonosítására olyan szabályozás szülessen, amely nem károsítja a természetes élőhelyeket azok természetes kiterjedésében, sem pedig a vadon élő őshonos állat- és növényfajokat; továbbá – amennyiben szükségesnek ítélik – meg is tiltják az ilyen meghonosítását.

Az idegenhonos özönfajok jelentik az egyik legnagyobb, és egyre növekvő, fenyegetést az őshonos európai vadvilágra és természetes élőhelyekre nézve, és több millió euró kárt okoznak évente.

2014-ben az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa egy új szabályozást[39] fogadott el, melynek célja egy koordinált, összeurópai jogi keret létrehozása az idegenhonos özönfajok biológiai sokféleségre és ökoszisztéma-szolgáltatásokra gyakorolt káros hatásainak megelőzése és minimalizálása, valamint a gazdaságban és az emberi egészségben okozott károk csökkentése érdekében.

A rendelet három különálló intézkedési típust sorol fel, követve az idegenhonos özönfajok elleni harc nemzetközileg elfogadott megközelítését:

- *Megelőzés:* szigorú intézkedések az idegenhonos inváziós fajok behurcolásának—szándékos vagy gondatlanságból fakadó—megelőzése érdekében.

- *Korai észlelés és gyors kiirtás:* a tagállamok egy olyan felügyeleti rendszert helyeznek működésbe, ami lehetővé teszi az idegenhonos özönfajok korai észlelését, és gyorsan intézkednek az ilyen fajok megtelepedésének megakadályozására.

- *A már elterjedt özönfajok kezelése:* néhány inváziós faj már megtelepedett és elterjedt az EU területén. Ezek esetében olyan összehangolt cselekvésre van szükség, ami megakadályozza további terjedésüket, és minimálisra csökkenti az általuk okozott kárt.

A harmadik intézkedés különösen fontos az erdei ökoszisztémák esetében, ahol az inváziós fajok gazdasági, társadalmi és ökológiai hatásai igen számottevőek lehetnek.

[39] http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R1143&from=HU

3. A NATURA 2000 ÉS AZ ERDŐK: ÁTTEKINTÉS

3.1 Az európai erdők fontossága a biológiai sokféleség szempontjából

Az erdők a fajokban leggazdagabb szárazföldi élőhelyek közé tartoznak az Európai Unióban. Szerkezetüknek, változatosságuknak és dinamikusságuknak köszönhetően ezek az erdők évszázadok óta Európa biológiai sokféleségének egyik legfontosabb őrzői. Ez nemcsak a kizárólag zárt erdőkben élő fajokra igaz, hanem például olyan gerinctelen- és madárfajokra, amelyek a zárt erdők és egyéb fás élőhelyek, nyílt cserjések és erdei tisztások alkotta mozaikos élőhelyet igénylik.

A helyi környezeti hatásokhoz alkalmazkodva Európa különböző régióiban sajátos erdőtípusok alakultak ki. Közép-Európában jellemzően a bükkösök, a hegyvidékeken és Észak-Európában a tűlevelű erdők dominálnak, míg a Mediterráneumban többségében tölgyek és tűlevelű fafajok alkotnak elegyes erdőt. Becslések szerint az EU-ban az erdei élőhelyek 14 kategóriába, összesen 79 típusba sorolhatók (Barbati *et al.* 2014)[40].

Az elmúlt évszázadok során Európa legtöbb táján a természetes erdei vegetációt más földhasználati módok és természetszerű erdők váltották fel. Ez utóbbiakat főként gazdasági célra, például fakitermelésre és legeltetésre használták. Mára a világ többi részéhez viszonyítva igen kevés, csupán kb. 5% érintetlen erdő maradt Európában (EEA 2010)[41]. Annak ellenére, hogy az erdőgazdálkodás sok esetben a természetes dinamika utánzására törekszik, a legtöbb nagy kiterjedésű természetszerű erdőben a vágásforduló hossza (a generációváltási periódus) a felére csökkent. Ennek következtében az erdőkben kevesebb az öreg fa és az öreg állomány, így a hozzájuk tartozó mikroélőhelyek száma is csökkent, ami hatással van a biológiai sokféleség egyes elemeire is. Mindazonáltal számos erdő továbbra is rendkívül fontos a biológiai sokféleség szempontjából, gyakran éppen az erdőgazdálkodás korábban gyakorolt módja miatt. Az európai erdészeknek óriási tapasztalatuk van a biológiai sokféleség megőrzése és az erdőgazdálkodás összehangolása terén[42].

3.2 A Natura 2000 hálózatba tartozó erdők

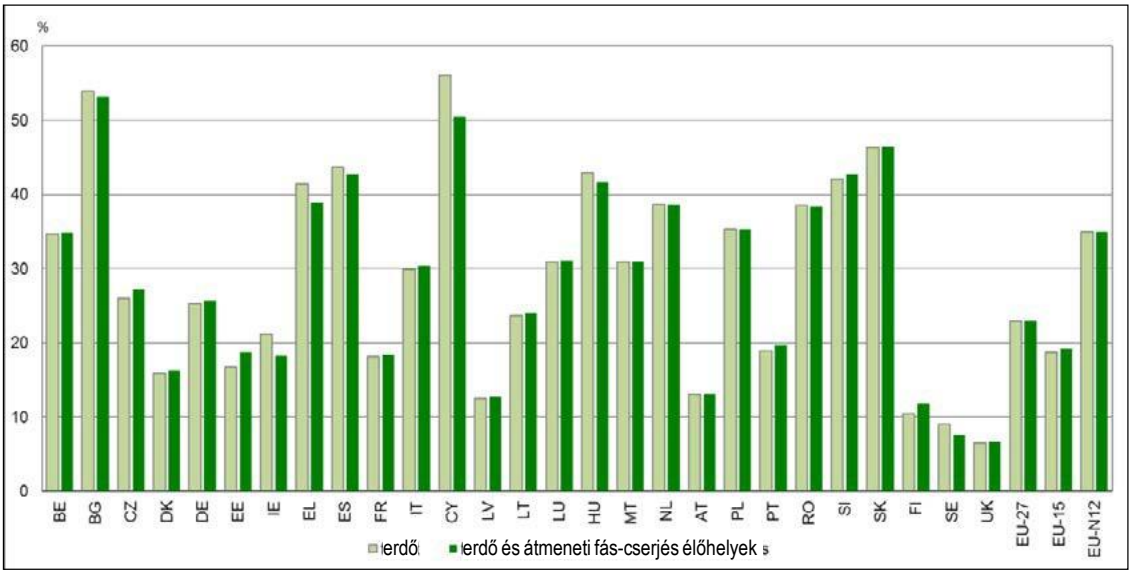
Fontosságukat ismerve nem meglepő, hogy a Natura 2000 hálózat felét erdők teszik ki, bár ez az arány az egyes országok és természetföldrajzi régiók között nagy eltérést mutat: 6,4%-tól (Egyesült Királyság) 53,1%-ig (Bulgária) terjed.

---

[40] Európai erdőtípusok: a fenntartható erdőgazdálkodásra vonatkozó jelentéstétel és szakpolitika keretében meghatározott kategóriák és típusok. Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (EEA) 9/2006. számú technikai jelentése. A jelentést átdolgozta Barbati, A., Marchetti, M., Chirici, G., & Corona, P. 2014. European forest types and forest Europe SFM indicators: tools for monitoring progress on forest biodiversity conservation. *Forest Ecology and Management*, 321, 145-157pp.

[41] 10 messages for 2010 Forest ecosystems. European Environment Agency, 2010. Elérhető: http://www.eea.europa.eu/publications/10-messages-for-2010-2014-3

[42] Lásd Kraus D. & Krumm F. (ed.) 2013. Integrative approaches as an opportunity for the conservation of forest biodiversity. *European Forest Institute*. 284 pp.

8. ábra. A Natura 2000 hálózatba tartozó erdőterület százalékos megoszlása a tagállamokban (2012).

Megjegyzés: A Natura 2000 hálózatba tartozó erdőterület százalékos megoszlását a CORINE felszínborítási adatbázis kategóriáinak használatával határoztuk meg. Nem minden erdőterület felel meg az I. mellékletben felsorolt élőhelytípusoknak.

Forrás: Vidékfejlesztés az Európai Unióban – Statisztikai és gazdasági adatok, 2013. évi jelentés.

Az erdők három fő indok alapján jelölhetők ki a Natura 2000 hálózatba:

- Az erdőterületen **egy vagy több, az Európai Unió élőhelyvédelmi irányelvének I. mellékletében foglalt európai jelentőségű erdei élőhelytípus található**. Az I. mellékletben összesen 85 erdei élőhelytípus található[43], beleértve 29 elsődleges fontosságú természetes élőhelytípust[44] (további részletekért ld. a 2. mellékletet). Az irányelv szerint az I. mellékletben felsorolt erdei élőhelytípusok olyan *őshonos fajokból álló természetes (természetközeli) erdők, amelyek magas fákból állományokat képeznek, tipikus aljnövényzettel, továbbá eleget tesznek a következő feltételnek: ritka vagy maradvány és/vagy közösségi jelentőségű fajoknak adnak otthont*.

  A látszólag sok közösségi jelentőségű erdei élőhelytípus nem szükségszerűen jelent nagy kiterjedést vagy bőséges természeti erőforrásokat. Épp ellenkezőleg: számos élőhelytípus ritka és maradványjellegű, sőt, több mint felük csupán egy vagy két országban, viszonylag kis elterjedési területen található meg. Ilyenek például az Appenninekbeli bükkösök (9210*, 9220*), a *Phoenix*-fajok alkotta pálmaligetek (9370*), a Kaledóniai erdők (91C0*), és a Makaronéziai babérerdők (9360*). Emellett természetesen vannak nagyobb kiterjedésű erdők is, mint pl. a nyugati tajga (*9010), a szubmontán és montán bükkösök (*Asperulo Fagetum*) (9130), vagy a magyaltölgy (*Quercus ilex*) és kereklevelű tölgy (*Quercus rotundifolia*) alkotta erdők (9340).

[43] Az Élőhelyvédelmi irányelv I. mellékletének „9. Erdők” csoportja alatt meghatározott 81 élőhelytípus, illetve ugyanezen dokumentumban további 4 élőhelytípus, amit az irányelv erdei élőhelynek tekint (beleértve a fás réteket és a dűnéket).

[44] *Elsődleges fontosságú természetes élőhelytípus:* olyan természetes élőhely, amelyet az eltűnés veszélye fenyeget, és amelynek védelméért a Közösség különös felelősséggel tartozik. Ezen elsődleges fontosságú élőhelytípusokat az I. mellékletben csillag (*) jelzi.

- A területen egy vagy több olyan fontos élőhelytípus (pl. költő-, pihenő-, vagy táplálkozóterület) található, ami az élőhelyvédelmi irányelv II. vagy a madárvédelmi irányelv I. mellékletében foglalt egy vagy több **európai jelentőségű faj** számára fontos (az élőhelyvédelmi irányelv II. mellékletében felsorolt fajok közül körülbelül 121 faj kötődik szorosan erdei élőhelyekhez, beleértve 11 kétéltű-, 23 emlős-, 44 gerinctelen- és 43 növényfajt)[45]. A madárvédelmi irányelv I. mellékletében felsorolt további 63 faj is szorosan az erdőhöz kötődik (a részletekért ld. a jelen dokumentum II. mellékletét). E fajok közül sokat a kihalás veszélye fenyeget az erősen korlátozott elterjedési terület vagy a beszűkülő élőhelyek miatt.
- Bár az erdők önmagukban nem a legfontosabb élőhelyek az európai védett fajok és élőhelytípusok számára, de szerepük **rendkívül fontos a Natura 2000 területek ökológiai egységessége** szempontjából.

Fontos ismételten megjegyezni, hogy az adott erdőterület Natura 2000 hálózatba való kijelölésének indoka közvetlenül befolyásolja az ott alkalmazandó, az élőhelyvédelmi irányelv 6.1 cikke által előírt természetvédelmi intézkedések típusát.

Példák az I. mellékletben felsorolt erdei élőhelytípusokra

Fennoskandiai fás rétek (9070) Svédország déli részén. Fotó: Vikki Bengtsson

Mészkerülő bükkösök (Luzulo-Fagetum) (9110), Söderåsen Nemzeti Park, Svédország. Fotó: Oddvar Fiskesjö

Makaronéziai babérerdők (9360), Barranco de Nieto, Tenerife (Spanyolország). Fotó: Andy Gillison*

Mediterrán (szubmediterrán) fenyőerdők endemikus feketefenyővel (9530), Alpok (Olaszország). Fotó: P. Susmel*

[45] EU 2010 Biodiversity Baseline (EEA, 2010). III. melléklet: Az ökoszisztémákhoz tartozó fajok kijelölése. A számok nem tartalmazzák a Bulgária, Románia és Horvátország csatlakozása után hozzáadott fajokat.

II. RÉSZ:

Gyakran ismételt kérdések

4. GYAKRAN ISMÉTELT KÉRDÉSEK

4.1 Bevezetés

A fejezet célja, hogy válaszoljon a Natura 2000-rel és az erdőkkel kapcsolatos gyakran ismételt kérdésekre. A kérdéseket az Európai Bizottság által felállított ad hoc munkacsoport segítségével határoztuk meg a kiadvány előkészítése során. Amennyiben az Olvasó nem ismeri kellőképpen a Natura 2000 rendelkezéseit, javasoljuk, hogy először az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelv céljait és előírásait, valamint a Natura 2000 területek védelmét bemutató I. részt olvassa el.

A könnyebb áttekinthetőség érdekében a gyakran ismételt kérdéseket a következő témakörök szerint csoportosítottuk:

- A Natura 2000 területek kijelölése;
- A Natura 2000 területek természetvédelmi céljainak meghatározása;
- Természetvédelmi intézkedések végrehajtása a Natura 2000 erdőkben;
- A Natura 2000 területek károsodásának megakadályozása;
- Erdőgazdálkodási gyakorlatok és a Natura 2000 előírásai;
- Erdőgazdálkodási tevékenységek finanszírozási lehetőségei a Natura 2000 erdők esetében;
- Új tevékenységek a Natura 2000 területeken és az engedélyezési eljárás;
- A természetvédelmi intézkedések monitorozása és értékelése;
- Az érdekelt felek kommunikációja, együttműködése és aktív részvétele; és
- Intézkedések a Natura 2000 területeken kívül.

Minden válasz előtt feltüntetjük, hogy
- a válasz az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelv értelmében jogi kötelezettséget jelent-e, vagy csupán javaslatot, esetleg tájékoztatást ad;
- ki a válasz célközönsége (pl. erdőtulajdonosok, erdőgazdálkodók, hatóságok, lakosság (beleértve a társadalmi szervezeteket));
- a kérdéshez milyen referenciaszámon található esettanulmány a dokumentum III. részében.

A **jogi kötelezettség** (K) az uniós irányelvek értelmében meghatározott kötelezettségeket jelent, és vonatkozhat a hatóságokra, az erőtulajdonosra és/vagy az erdőgazdálkodóra. A tagállamok kötelesek az irányelv nemzeti jogszabályokba való átültetésére, és ezeket az átültetett előírásokat azután a vonatkozó szereplő (pl. erdőtulajdonos vagy erdőgazdálkodó) köteles betartani. A válaszokban ismertetjük a jogi kötelezettségeket és hivatkozunk egy-egy esettanulmányra (ha van ilyen).

A **javaslat** (J) célja, hogy az Olvasó megismerje az irányelvek betartásának különböző lehetőségeit. A javaslat csak tájékoztató jellegű, semmilyen jogi következménnyel nem jár.

A **tájékoztatás** (T) a Natura 2000, illetve az élőhelyvédelmi és madárvédelmi irányelvek jobb megértését szolgálja. A válaszokban említett valamennyi példa ebbe a kategóriába tartozik.

4.2 A Natura 2000 területek kijelölése

Kérdések:
1. *Miért alkotják erdők a Natura 2000 hálózat majdnem felét?*
2. *Milyen erdőtípusok tartoznak a Natura 2000 hálózatba?*
3. *Hogyan tudhatok meg többet a Natura 2000 hálózatba kijelölt területekről?*

1. Miért alkotják erdők a Natura 2000 hálózat majdnem felét?		
Tájékoztatás	Cél: lakosság, erdőgazdálkodók/ erdőtulajdonosok, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.):

Az erdők Európa biológiai sokfélesége jelentős részének őrzői. Az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelvekben felsorolt sok ritka és veszélyeztetett faj kötődik erdei élőhelyekhez. E fajok hosszú távú európai fennmaradásának biztosítása érdekében a számukra legalkalmasabb területeket a Natura 2000 hálózat alá jelölték ki. A kijelölés eredményeképpen 28 országban közel 375.000 km^2 erdőterület került Natura 2000 védettség alá. A legtöbb Natura 2000 erdővel rendelkező tagállam Spanyolország (kb. 79.8000 km^2), melyet Lengyelország (33.500 km^2) és Franciaország (30.090 km^2) követ.

Az EU területének közel 42%-át és Európa nagy részét is erdők borítják, amit tükröz a Natura 2000 alá eső erdők aránya is. Sok erdő kezelése történt úgy már a múltban is, hogy azok megőrizhettek az élőhelyvédelmi vagy a madárvédelmi irányelvben felsorolt élőhelyeket és fajokat, ami megmagyarázza, miért képviselnek nagy értéket az erdők a biológiai sokféleség szempontjából a többi földhasználati móddal összehasonlítva. Az így kezelt erdők mellett a Natura 2000 hálózat az őserdőket is magában foglalja. Az erdő Natura 2000 hálózatba való kijelölése elismeri annak jelentős értékét az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelvek szempontjából, azonban ez nem jelenti azt, hogy a kijelölést indokló minden élőhelytípus vagy faj védettségi állapota jó az adott területen. Sokszor a helyzet éppen ellenkező, és ilyenkor bizonyos természetvédelmi intézkedésekre van szükség annak javítása érdekében. Ezek az intézkedések a szigorú védelemtől (háborítatlan megőrzés) az aktív kezelésig (pl. legeltetés, öreg fák meghagyása, nemkívánatos fafajok eltávolítása stb.) terjedhetnek.

2. Milyen erdőtípusok tartoznak a Natura 2000 hálózatba?		
Tájékoztatás	Cél: lakosság, erdőgazdálkodók/ erdőtulajdonosok, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.):

Erdők akkor kerülnek a Natura 2000 hálózatba, ha ott találhatók a legjobb helyek a két uniós természetvédelmi irányelvben felsorolt fajok és erdei élőhelytípusok számára. A területek kiválasztása tudományos alapokon történik.

Az élőhelyvédelmi irányelv esetében a kijelölési folyamat több lépésből áll, melyek közül első a III. melléklet szerint legmegfelelőbb területek kiválasztása nemzeti szinten. A nemzeti listákat ezután az Európai Bizottság nézi át szakemberek és a többi tagállam segítségével. Ennek célja, hogy a kijelölt területek együttesen elegendő lefedettséget biztosítsanak minden élőhelytípus és faj számára azok teljes európai, természetes elterjedési területén egy egységes hálózatban.

A madárvédelmi irányelv esetében a területek kijelölése a tagállamok jogköre. A területek – tudományos értékelést követően – közvetlenül kerülnek a Natura 2000 hálózatba.

Az élőhelyvédelmi irányelv értelmében védettséget élvező 85 erdei élőhelytípus[46] esetében a Natura 2000 területek kijelölésekor a tagállamoknak az irányelv III. mellékletében felsorolt követelményeket kell figyelembe venniük. E követelmények szerint egy terület többek között azért kerülhet kijelölésre, mert az jól reprezentálja az adott élőhelytípust, vagy, mert struktúrájának és funkcióinak védettségi foka, illetve a helyreállítás lehetőségei megfelelőek. Az élőhelytípusok nagy száma jól szemlélteti az európai erdők változatosságát.

Az erdők akkor is kijelölhetők, ha ott az élőhelyvédelmi irányelv II. vagy a madárvédelmi irányelv I. mellékletében felsorolt közösségi jelentőségű egy vagy több faj számára fontos szaporodó-, pihenő- vagy táplálkozóterületek találhatók, vagy ha ott rendszeresen az I. mellékletben nem szereplő vonuló madárfajok fordulnak elő. Az előbbi a következő erdőkhöz kötődő fajcsoportokat foglalja magában: 43 növényfaj, 44 gerinctelen, 23 emlős és 11 kétéltű, míg az utóbbi 63, az erdőkhöz szorosan kötődő madárfajt érint. Hangsúlyozzuk, hogy ezek között sok a fokozottan veszélyeztetett faj, melyek élőhelye erősen korlátozott és elterjedési területe igen szűk.

Egy terület kiválasztható az ott található fajok populációmérete és –sűrűsége, vagy egy adott faj vagy élőhelytípus megőrzésében betöltött szerepe alapján is. A madárvédelmi irányelv értelmében egy terület kijelölhető, ha alkalmas az I. mellékletben szereplő madárfajok, vagy az ott rendszeresen előforduló vonuló madárfajok védelmére.

Végül, egy erdő akkor is kijelölhető, ha elengedhetetlen fontosságú egy adott terület vagy az egész Natura 2000 hálózat ökológiai egységessége szempontjából, még akkor is, ha nem kulcsfontosságú egyetlen védett faj vagy élőhelytípus számára sem (pl. védett fajok kulcsfontosságú élőhelyeit összekötő ökológiai folyosó, költőterület körüli pufferzóna stb.)

Nem minden olyan terület tartozik a Natura 2000 hálózatba, ahol közösségi jelentőségű faj vagy élőhelytípus található. A cél, hogy csak a legmegfelelőbb, legfontosabb területek kerüljenek kijelölésre e fajok és élőhelyek megőrzése érdekében. Az élőhelyvédelmi irányelvben felsorolt legnagyobb kiterjedésű erdei élőhelyek, pl. a nyugati tajga (élőhelyi kód: 9010), a szubmontán és montán bükkösök (*Asperulo-Fagetum*) (9130), vagy a magyaltölgy (*Quercus ilex*) és kereklevelű tölgy (*Quercus rotundifolia*) alkotta erdők (9340) esetében a teljes erdőterület csupán egy része került a Natura 2000 hálózatba. Hasonló a helyzet néhány erdei faj esetében, pl. feketeharkály (*Dryocopus martius*) vagy császármadár (*Bonasia bonasia*)[48].

Ennek ellenére előfordulhat, hogy egy adott faj vagy élőhelytípus fennmaradása érdekében szükséges a teljes megmaradt terület kijelölése. Ez a helyzet a rendkívül ritka vagy korlátozott elterjedési területű fajok esetében, mint pl. a moesiai jegenyefenyő erdők (91BA) (18 terület, kb. 15.000 km^2).

Fontos ismerni az erdőterület Natura 2000 hálózatba való kijelölésének indokát, mert ez közvetlenül befolyásolja a terület természetvédelmi céljait, a szükséges természetvédelmi intézkedések típusát, illetve a tervek és programok potenciális hatásainak értékelését (élőhelyvédelmi irányelv 6. cikk).

[46] Beleértve az erdei élőhelytípusokat, fás réteket, legelőerdőket (dehesa) és erdős dűnéket. Bulgária és Románia csatlakozásával 9 új erdei élőhelytípus került az élőhelyvédelmi irányelv I. mellékletébe (a 9. Erdők kategória alatt). Horvátország csatlakozásával nem kerül új erdei élőhelytípus az élőhelyvédelmi irányelvbe.

[47] Nyugati tajga (9010): a 2848, közel 2 millió hektáron elterülő Natura 2000 terület az összes élőhely területének 49%-át teszi ki; szubmontán és montán bükkösök (9130): a 2236, közel 800.000 hektárnyi terület az összterület 54%-a; magyaltölgy és kereklevelű tölgy alkotta erdők (9340): az 1163, közel 1 millió hektárnyi terület az összterület 64%-a. Az adatok az EU 2010 Biodiversity Baseline (EEA, 2010) jelentésből származnak, és nem tartalmazzák a Bulgária, Románia és Horvátország csatlakozása után hozzáadott élőhelytípusokat.

3. Hogyan tudhatok meg többet a Natura 2000 hálózatba kijelölt területekről?		
Tájékoztatás	Cél: lakosság, erdőgazdálkodók/ erdőtulajdonosok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.):
Minden Natura 2000 területhez tartozik egy adatlap (Standard Data Form), ami tartalmazza a terület kijelölését indokló közösségi jelentőségű élőhelyet vagy fajt, annak becsült populációméretét, illetve a kijelöléskori vagy későbbi védettségi állapotot, amikor a területen új faj vagy élőhelytípus jelenléte vált észlelhetővé, és amikor ennek alapján kitöltötték az adatlapot. A nyilvánosság számára elérhető adatlap valamennyi területre vonatkozólag megtalálható a Natura 2000 Viewer online felületen[48]: http://natura2000.eea.europa.eu/. A Natura 2000 Viewer olyan online GIS térképező eszköz, ami a Natura 2000 hálózat valamennyi területét és azok pontos helyszínét tartalmazza. A felhasználó az EU-ban található bármelyik területre rákereshet, és a térkép nagy felbontásának köszönhetően megtekintheti a terület határait és legfontosabb tulajdonságait. A Natura 2000 területekre vonatkozó további információ a terület kezelési tervében (ha van ilyen) vagy más hasonló (pl. a természetvédelmi célokat, vagy a terület kijelölési folyamatát bemutató) dokumentumban található. A tagállamok általában részletes információt adnak a Natura 2000 területeikről, beleértve a kijelölés indoklását, a természetvédelmi célokat, a kezelési terveket és a tervezett természetvédelmi intézkedéseket. Ezek az adott tagállam szakmai weboldalain vagy más módon (pl. helyi hatóságokon keresztül) hozzáférhető nyilvános dokumentumok. Néhány tagország a Natura 2000 területek földtulajdonosai és földhasználói számára külön is biztosít információt, pl. az Egyesült Királyságban értesítik a földtulajdonosokat az őket érintői nformációkról, Franciaországban és más tagállamokban pedig az érdekelt felekből álló csoportok vagy bizottságok a kezdetektől fogva részt vesznek a terület kezelésével kapcsolatos döntésekben. A földtulajdonosok és a földhasználók közvetlenül is fordulhatnak a helyi természetvédelmi hatóságokhoz, ha többet szeretnének megtudni egy-egy Natura 2000 területről.		

4.3 A Natura 2000 területek természetvédelmi céljainak meghatározása

Kérdések:

4. *Miért és hogyan határozzák meg a Natura 2000 területek természetvédelmi céljait?*
5. *Ki a felelős a természetvédelmi célok meghatározásáért, és ehhez kikérik-e a földtulajdonosok/földhasználók véleményét?*
6. *Hol tudhatok meg többet egy adott terület természetvédelmi céljairól?*
7. *Honnan tudhatom, mely tevékenységek felelnek meg a Natura 2000 előírásainak, ha egy adott területen nincsenek meghatározva a természetvédelmi célok?*

[48] Előfordulhat, hogy a megjelenített adatlap hiányos és nem tartalmaz érzékeny fajokra vonatkozó adatokat. Ebben az esetben részletes tájékoztatásért a földtulajdonos vagy a földhasználó az illetékes helyi természetvédelmi hatósághoz fordulhat.

4. Miért és hogyan határozzák meg a Natura 2000 területek természetvédelmi céljait?		
Tájékoztatás	Cél: hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 1, 2, 5, 6, 8, 10, 18

A 6.1 cikk értelmében meg kell határozni a területen jelen lévő élőhelytípusok és fajok számára szükséges természetvédelmi intézkedéseket. Ehhez rendkívül fontos, hogy az adott élőhelytípusok és fajok mindegyikére vonatkozóan egyértelműen ismerjük a természetvédelmi célokat, melyeknek a lehető legpontosabban meg kell határozniuk az adott területen elérni kívánt védettségi állapotot.

A természetvédelmi célok gyakran számszerűek, pl.: x faj populációjának adott szinten tartása a minimum egyedszám megadásával, vagy y élőhely védettségi fokának C-ről B-re javítása 10 éven belül.

Az egyértelmű természetvédelmi célok meghatározása létfontosságú annak érdekében, hogy az adott Natura 2000 terület a lehető legnagyobb mértékben járulhasson hozzá a két uniós természetvédelmi irányelv legfontosabb céljához: a védett élőhelyek és fajok[49] kedvező védettségi állapotának eléréséhez azok teljes európai elterjedési területén.

A természetvédelmi célokat az adott területre egyedileg határozzák meg az ott jelen lévő fajok/élőhelyek, azok ökológiai szükségletei, illetve a megmaradásukat fenyegető veszélyek beható ismerete alapján. A Natura 2000 területek biotikus, abiotikus, és társadalmi-gazdasági körülményei egyedülállóak, és ezek nagyban eltérhetnek az egyes területek között még akkor is, ha ott hasonló fajok vagy élőhelyek találhatók.

Több területre, vagy egy adott régióban jelen lévő fajokra vagy élőhelyekre célszerű tágabb (nemzeti vagy regionális) természetvédelmi célokat megállapítani. Ez nemcsak az egyes területek egyedi céljainak meghatározásában segít, hanem abban is, hogy azonosíthatóak legyenek a stratégiai természetvédelmi prioritások a területeken belül és azok között. Ily módon előtérbe helyezhetők azok az intézkedések, melyek a legnagyobb potenciált rejtik egy faj vagy élőhely adott régióban való védettségi állapotának javítására vagy fenntartására.

A Bizottság által kiadott, a Natura 2000 területek természetvédelmi céljainak megállapítását ismertető útmutató[50] további tájékoztatást ad a témában. Lásd még a 4.4 rész első két kérdését.

5. Ki a felelős a természetvédelmi célok meghatározásáért, és ehhez kikérik-e a földtulajdonosok/földhasználók véleményét?		
Tájékoztatás	Cél: hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 1, 8, 10

A természetvédelmi célok megállapítása a tagállamok illetékes hatóságainak a feladata. Ennek mikéntjét azonban a természetvédelmi irányelvek nem határozzák meg, mivel a tagállamok maguk dönthetnek az előírások betartásának módjáról. A természetvédelmi irányelvek általános célja a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek kedvező védettségi állapotának elérése a Natura 2000 hálózat használatával.

[49] A madárvédelmi irányelv célja némileg eltérően megfogalmazott, de a törekvés azonos.

[50] http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/docs/commission_note2.pdf

A szükséges szakmai ismeretanyag felhasználása mellett célszerű valamennyi érdekelt felet – erdőgazdálkodókat, erdőtulajdonosokat és természetvédelmi szervezeteket – bevonni a természetvédelmi célok meghatározásának folyamatába.

Az erdőtulajdonosok és erdőgazdálkodók általában jól ismerik a kezelési módot, aminek következtében a jelenlegi (kedvező vagy kedvezőtlen) védettségi állapot kialakult, ezért fontos, hogy megfelelő párbeszéd jöhessen létre közöttük és az illetékes hatóságok között a terület specifikus természetvédelmi céljainak meghatározása és az intézkedések lehetséges végrehajtási módjainak megvitatásakor. Az adott terület fontosságának, természetvédelmi szerepének megbeszélése és hangsúlyozása segít az érdekelt felek tájékoztatásában és elkötelezésében.

6. Hol tudhatok meg többet egy adott terület természetvédelmi céljairól?		
Tájékoztatás	Cél: lakosság, erdőgazdálkodók/ erdőtulajdonosok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 1
Minden tagállam saját mechanizmussal rendelkezik a területek természetvédelmi céljainak publikálására, melyek szerepelhetnek a terület kijelölési folyamatát leíró jogi dokumentációban, vagy az illetékes természetvédelmi hatóság weboldalán egyaránt. A természetvédelmi célok gyakran megtalálhatók a Natura 2000 terület kezelési tervében vagy hasonló dokumentumban is. Javasoljuk, hogy a tagállamok biztosítsák a Natura 2000 természetvédelmi céljaihoz való egyszerű hozzáférést az erdőtulajdonosok és az erdőgazdálkodók számára.		

7. Honnan tudhatom, mely tevékenységek felelnek meg a Natura 2000 előírásainak, ha egy adott területen nincsenek meghatározva a természetvédelmi célok?		
Tájékoztatás	Cél: lakosság, erdőgazdálkodók/ erdőtulajdonosok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.):
Az illetékes hatóság minden Natura 2000 terület esetében köteles megállapítani a természetvédelmi célokat, azonban előfordulhat, hogy ez még nem történt meg. Ebben az esetben az illetékes hatóságok kötelesek tájékoztatni az érintett feleket az adott terület Natura 2000 hálózatba való kijelöléséről és ennek következményeiről, illetve arról, hogy milyen erdészeti intézkedéseket vagy más tevékenységeket kell elvégezni vagy éppen beszüntetni a terület károsodásának megakadályozása érdekében, vagy, hogy milyen tevékenységekkel lehet a terület védettségi állapotát javítani. A terület adatlapja hasznos információkat ad a kijelölés indoklását illetően, és azt minden kezelési döntés (pl. új kezelési terv, új beruházások) meghozatala előtt el kell olvasni. Valamennyi tagállamra vonatkozó minimális követelmény, hogy a tagállam mindent megtegyen az adatlapon feltüntetett legfontosabb élőhelyek és fajok károsodásának elkerülése érdekében. Ha nem áll rendelkezésre elegendő tudományos ismeretanyag, az elővigyázatosság elvét kell alkalmazni. Ld. még a 3. kérdést.		

4.4 Természetvédelmi intézkedések végrehajtása a Natura 2000 erdőkben

Kérdések:

8. *Hogyan határozzák meg egy Natura 2000 területen szükséges természetvédelmi intézkedéseket? Mikor kezdődik a megvalósításuk?*
9. *Mi az a Natura 2000 kezelési terv és kötelező érvényű-e?*
10. *Vannak-e a Natura 2000 kezelési tervek elkészítését segítő eszközök?*
11. *Hogyan állapítják meg egy élőhelytípus vagy faj ökológiai igényeit?*
12. *Jelent-e változást egy terület kezelésében egy közösségi jelentőségű élőhelytípus vagy faj puszta jelenléte?*
13. *A Natura 2000 területeken található erdők sokszor az élőhelyvédelmi és madárvédelmi irányelvben fel nem sorolt fajoknak és élőhelyeknek is otthont adnak. Szükséges-e ezek számára valamilyen különleges természetvédelmi intézkedés?*
14. *Kötelező érvényűek-e a Natura 2000 területek természetvédelmi intézkedései?*
15. *Hogyan határozzák meg a természetvédelmi intézkedéseket?*
16. *Ki dönti el, milyen természetvédelmi intézkedések szükségesek? Megkérdezik-e az érdekelt felek véleményét?*
17. *Milyen természetvédelmi intézkedésekre van szükség a Natura 2000 erdőkben?*
18. *Hogyan döntenek olyan természetvédelmi intézkedések esetében, amelyeknek egy adott élőhelyre vagy fajra nézve pozitív hatásuk van, azonban egy másik élőhely vagy faj károsodásához vezetnek?*
19. *Lehetnek-e hasonlóak a természetvédelmi intézkedések különböző Natura 2000 területeken?*
20. *Miért olyan fontosak az elhalt, korhadó fák és az erdő változatos korosztályi összetétele a Natura 2000 területeken?*
21. *Elérhetőek-e a Natura 2000 területek természetvédelmi céljai passzív kezelés (háborítatlan megőrzés) útján?*
22. *Hogyan kivitelezik a szükséges természetvédelmi intézkedéseket, és ki ezért a felelős?*
23. *Befolyásolják-e a Natura 2000 erdő tulajdonjogi viszonyai és mérete annak kezelését?*
24. *Hogyan vehetnek részt az erdőtulajdonosok/erdőgazdálkodók?*
25. *Vannak-e elérhető eszközök a természetvédelmi intézkedések végrehajtásának elősegítésére, illetve az érdekelt felek közötti információterjesztésre és kapacitásépítésre?*

8. Hogyan határozzák meg egy Natura 2000 területen szükséges természetvédelmi intézkedéseket? Mikor kezdődik a megvalósításuk?		
Jogi kötelezettség	Cél: hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 17, 18, 19, 20, 22, 23
A természetvédelmi intézkedések olyan gyakorlati teendők, amelyeket végre kell hajtani annak érdekében, hogy egy terület elérje a természetvédelmi céljait. Az intézkedéseknek meg kell felelniük a jelenlévő élőhelyi típusok és fajok ökológiai igényeinek. A természetvédelmi intézkedések meghatározásakor figyelembe kell venni a terület helyi jellegzetességeit, gazdasági, társadalmi és kulturális környezetét. Ezt az elvet az élőhelyvédelmi irányelv 2. cikke tartalmazza. A szükséges természetvédelmi intézkedések meghatározásához létfontosságú a terület aktuális állapotának, védettségi helyzetének, a területet fenyegető veszélyeknek, a jelenlévő élőhelytípusok és fajok szükségleteinek, illetve az általános társadalmi-gazdasági környezetnek (földhasználati módok és tulajdonjogi viszonyok, érintett felek érdekei, folyamatban lévő gazdasági tevékenységek stb.) az alapos ismerete.		

A természetvédelmi intézkedések – a természetvédelmi célokhoz hasonlóan – a területre jellemzőek, azaz azokat minden terület esetében egyenként kell meghatározni. Ennek oka, hogy minden Natura 2000 terület biotikus, abiotikus és társadalmi-gazdasági környezete egyedi, és nagyban eltérhet az egyes területek között még akkor is, ha ott ugyanazok az élőhelyek vagy fajok találhatóak meg.

A tagállamoknak egy terület közösségi jelentőségének megállapításától számítva maximum 6 év áll rendelkezésre a szükséges természetvédelmi intézkedések meghatározására és a terület különleges természetvédelmi területként való kijelölésére. Ez a hat év nemcsak a területre vonatkozó szükséges információk összegyűjtésére, hanem az érdekcsoportok tájékoztatására és a terület természetvédelmi céljainak eléréséhez szükséges legmegfelelőbb intézkedések megvitatására is szolgál.

9. Mi az a Natura 2000 kezelési terv és kötelező érvényű-e?		
Javaslat	Cél: hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 10, 17

A kezelés átláthatóságának biztosítása érdekében javasolt, hogy a tagállamok a helyi érdekcsoportokkal szorosan együttműködve készítsék el a Natura 2000 területek kezelési tervét, ami egyértelmű, hatékony keretet ad a természetvédelmi intézkedések végrehajtásához és hatásaik nyomon követéséhez. E kezelési tervek elkészítése az illetékes hatóságok feladata.

Bár az élőhelyvédelmi irányelv értelmében nem kötelező, a Natura 2000 kezelési terv igen hasznos, mert:

- Tartalmazza a területen jelenlévő élőhelyekre és fajokra vonatkozó természetvédelmi célokat, illetve azok ökológiai állapotát és szükségleteit. Egyértelműen láthatóvá teszi, mi és miért áll védelem alatt.
- Elemzi a terület társadalmi-gazdasági környezetét és a különböző földhasználati módok, illetve a jelenlévő élőhelyek és fajok közötti interakciókat.
- Alapot szolgáltat az érdekcsoportok közötti nyílt diskurzushoz, és segít konszenzust teremteni a terület hosszú távú kezelését illetően. Biztosítja, hogy az eredményeket közös munkaként lehessen értékelni a jövőben.
- Segít fenntartható, és a földhasználati gyakorlatba illeszthető gyakorlati kezelési módok megtalálásában.
- Segít a különböző társadalmi-gazdasági szereplőknek, hatóságoknak és természetvédelmi szervezeteknek a szükséges természetvédelmi intézkedések végrehajtásáért vállalt felelősség meghatározásában.

A Natura 2000 kezelési tervet kifejezetten az adott terület igényei számára célszerű kialakítani, illetve azt be lehet építeni más fejlesztési tervekbe (pl. erdészeti üzemterv). Amennyiben a Natura 2000 természetvédelmi céljait és intézkedéseit az erdészeti üzemterv egyértelműen tartalmazza, akkor egy terület számára egy dokumentum is elegendő. A témában további információ a 34. kérdés alatt található.

10. Vannak-e a Natura 2000 kezelési tervek elkészítését segítő eszközök?		
Tájékoztatás	Cél: hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 10, 18, 19
A Natura 2000 kezelési tervek elkészítéséhez és a természetvédelmi intézkedések meghatározásához az Európai Bizottság honlapján[51], illetve sok tagország vonatkozó honlapján található útmutató. A Natura 2000 területek kezelési terveinek elkészítéséhez és frissítéséhez az európai strukturális alapokon (Európai Regionális Fejlesztési Alap, Kohéziós Alap) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapon (EAFRD) keresztül érhető el pénzügyi támogatás (az 1305/2013 EU rendelet 20. cikke), a nemzeti végrehajtási programoktól és a LIFE programtól függően. Ezek az európai alapok a Natura 2000 kezelési tervek elkészítéséhez szükséges anyagi forrásoknak számottevő részét tették ki a múltban, pl. az EAFRD Franciaországban, Olaszországban, Spanyolországban és Németországban; az ERDF Görögországban, Lengyelországban, Magyarországon, Olaszországban; a Kohéziós Alap Litvániában; illetve a LIFE Cipruson, Magyarországon, Litvániában és más országokban. Ezek az alapok valószínűleg továbbra is elérhetők maradnak a kezelési tervek felülvizsgálata és frissítése céljából. (A jelen dokumentum 1.2.2 része áttekintést ad a legfontosabb uniós forrásokról.)		

11. Hogyan állapítják meg egy élőhelytípus vagy faj ökológiai igényeit?		
Tájékoztatás	Cél: hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 12, 13
Egy élőhelytípus vagy faj ökológiai igényei mindazon ökológiai szükségleteket (abiotikus és biotikus tényezőket) foglalják magukban, melyek elengedhetetlenek a területen jelen lévő élőhelytípus (az élőhely szerkezete és a hosszú távú fennmaradásához szükséges funkciói, jellemző fajai) vagy faj – beleértve annak kapcsolatát a fizikai környezettel (levegő, víz, talaj, növényzet stb.) – megőrzése érdekében. Ezek a szükségletek tudományos ismereteken alapulnak, és megállapításuk egyedileg történik, hiszen az ökológiai szükségletek eltérőek lehetnek még akkor is, ha különböző területeken ugyanazok az élőhelytípusok vagy fajok fordulnak elő. Az ökológiai szükségletek függetlenek a társadalmi-gazdasági megfontolásoktól. A közösségi jelentőségű fajok és élőhelytípusok ökológiai szükségleteit a vonatkozó nemzeti és regionális dokumentumok részletesen ismertetik. Az Európai Bizottság összeállított egy útmutatót bizonyos élőhelyekre és fajokra vonatkozólag (pl. fennoskandinai fás legelők (9070), mészkerülő bükkösök (*Luzulo-Fagetum*) (9110), Makaronéziai babérerdők (*Laurus, Ocotea*) (9360*), mediterrán (szubmediterrán) fenyőerdők endemikus feketefenyővel (9530*), illetve a nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*) és a siketfajd (*Tetrao urogallus*))[52].		

[51] http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidance_en.htm
[52] Lásd: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/habitats/models_en.htm; és http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/Cerambyx cerdo factsheet - SWIFI.pdf és http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/Tetrao urugallus factsheet - SWIFI.pdf

12. Jelent-e változást egy terület kezelésében egy közösségi jelentőségű élőhelytípus vagy faj puszta jelenléte?		
Tájékoztatás	Cél: illetékes hatóságok, erdőgazdálkodók/ erdőtulajdonosok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 2, 8, 9, 19, 20

Nem feltétlenül. Előfordulhat, hogy egy élőhelytípus vagy faj védettségi állapota éppen a kezelés addigi módja miatt kedvező, és ilyen esetben fontos, hogy a kezelési gyakorlat folytatódjon a jövőben is.

Azonban gyakran előfordul az is, hogy a területen előforduló élőhelytípus vagy faj védettségi állapota nem kedvező. Ilyenkor a terület természetvédelmi célja ennek az állapotnak a javítása, amihez bizonyos kezelésbeli változásokra lehet szükség. Például szükséges lehet az erdei élőhelyek szerkezetének, funkcióinak és fajösszetételének javítása, a kedvezőtlen állapotú élőhelytípus területének megnövelése, egy adott faj élőhelyének javítása, vagy egy kedvezőtlen állapotú faj által elfoglalt terület kiterjesztése.

Az erdő egyes funkcióinak (pl. biológiai sokféleség, vegyeskorú állomány, mikroélőhelyek, elegendő mennyiségű öreg-, korhadó- és holtfa) fenntartása vagy helyreállítása érdekében bizonyos intézkedésekre lehet szükség, például további erdőtelepítés vagy újraerdősítés, a természetes erdőfelújítást biztosító lékek létrehozása, idegenhonos fafajok eltávolítása, gyérítés, az ásványi talajréteg védelme, kémiai és biológiai növényvédő szerek használatának tiltása, öreg és/vagy elhalt fák jelenléte, tányérgyökerek és tuskók megtartása, erdőszegélyek védelme stb. Bizonyos esetek a szigorú védelmet (háborítatlan megőrzés) is indokolhatják. Ismételten hangsúlyozzuk, hogy a szükséges intézkedések pontos természetét minden terület esetében külön kell meghatározni, hogy biztosíthatóak legyenek az ott jelenlévő élőhelyi típusok és fajok ökológiai szükségletei (ld. még a 8. és a 11. kérdést).

13. A Natura 2000 területeken található erdők sokszor az élőhelyvédelmi és madárvédelmi irányelvben fel nem sorolt fajoknak és élőhelyeknek is otthont adnak. Szükséges-e ezek számára valamilyen különleges természetvédelmi intézkedés?		
Tájékoztatás	Cél: erdőgazdálkodók/ erdőtulajdonosok, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 2, 12

Általában nem. Az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelv előírásai értelmében csak az ott felsorolt (és a Natura 2000 területen jelen lévő) élőhelytípusok és fajok számára szükségesek a természetvédelmi intézkedések. Azonban a nem védett, pl. az élőhelyvédelmi irányelvben fel nem sorolt, de az I. mellékletben szereplő élőhelytípusokra jellemző fajokra vagy a közösségi jelentőségű fajok védelméhez szükséges egyéb funkciókra (pl. a madarak számára fontos hangyabolyok) is figyelmet kell fordítani. Ezzel kapcsolatosan az illetékes hatóság szolgálhat bővebb felvilágosítással.

Az erdőgazdálkodás is figyelembe vehet egyéb élőhelyeket és fajokat, annak ellenére, hogy azok a két uniós irányelv értelmében nem védettek. A tagállamok, az erdőtulajdonosok és az erdőgazdálkodók szabadon megállapíthatnak természetvédelmi célokat és/vagy intézkedéseket az irányelvekben fel nem sorolt, de nemzeti vagy regionális szinten védett vagy veszélyeztetett élőhelyek vagy fajok számára.

14. Kötelező érvényűek-e a Natura 2000 területek természetvédelmi intézkedései?		
Jogi kötelezettség/ Javaslat/ Tájékoztatás	Cél: hatóságok, erdőgazdálkodók/ erdőtulajdonosok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 4, 5, 7
(K) A Natura 2000 területeken szükséges természetvédelmi intézkedések megállapítása minden tagállam számára kötelező érvényű előírás, azaz minden Natura 2000 területre vonatkozóan meg kell határozni és végre kell hajtani az ott szükséges természetvédelmi intézkedéseket (Európai Bíróság C-508/04. sz. ügy)[53]. (J) Célszerű azonban különbséget tenni a területen jelen lévő élőhelytípusok és fajok védelméhez szükséges illetve kívánatos („jó lenne végrehajtani, ha lenne rá mód és lehetőség") intézkedések között. Ez utóbbiak ideális esetben úgy szerepelnek a Natura 2000 terület kezelési tervében, mint azon intézkedések, melyek javítják ugyan a terület biológiai sokféleségének állapotát, de túlmutatnak annak létfontosságú szükségletein. (T) A természetvédelmi intézkedések végrehajtása nem mindig jelent aktív kezelési vagy helyreállítási munkákat, mint pl. az idegenhonos özönfajok eltávolítása vagy az erdőállományok korszerkezetének változatosabbá tétele esetében. Adott esetben csak védelmi intézkedésekre van szükség, pl. egy faj zavarásának elkerülésére a költési időszak során.		

15. Hogyan határozzák meg a természetvédelmi intézkedéseket?		
Javaslat	Cél: hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 2, 9, 11, 17, 18
A természetvédelmi intézkedések hatékony végrehajtása érdekében célszerű azokat részletesen körülírni. Bevált gyakorlat azok helyének, valamint a kivitelezésükhöz szükséges módszerek és eszközök, illetve a különböző szereplők feladatainak és felelősségeinek részletes leírása. A fogalmazáskor javasolt a jól érthető nyelvezet használata. Célszerű továbbá a természetvédelmi intézkedések szükség szerinti felülvizsgálata és módosítása, pl. a már elvégzett intézkedések eredményei alapján. Az intézkedések természetvédelmi célok elérésére való alkalmasságának értékeléséhez fontos az azokhoz szükséges becsült költségek és a rendelkezésre álló támogatások, illetve egy időkorlát megállapítása is.		

16. Ki dönti el, hogy milyen természetvédelmi intézkedések szükségesek? Megkérdezik-e az érdekelt felek véleményét?		
Javaslat	Cél: lakosság, erdőgazdálkodók/ erdőtulajdonosok, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 2, 3, 5, 6, 8, 9, 10,19, 20, 24
A szükséges természetvédelmi intézkedések megállapítása a tagországok illetékes hatóságainak feladata. A természetvédelmi irányelvek nem írják elő az elvégzendő intézkedések típusát, csak azt, hogy azoknak meg kell felelniük a területen jelen lévő élőhelytípusok és fajok ökológiai igényeinek. A tagállamok szabadon dönthetnek a Natura 2000 területeik számára legmegfelelőbb és leghatékonyabb intézkedésekről.		

[53] http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf;jsessionid=9ea7d2dc30dbec3fd7cf687b4debae18a30f3ebfc4ba.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuMbxf0?docid=60851&pageIndex=0&doclang=HU&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=69923

A természetvédelmi intézkedések szakmai megalapozottsága mellett javasoljuk az érdekelt felek – erdőtulajdonosok, erdőgazdálkodók és más érintettek – aktív bevonását a Natura 2000 kezelési tervek előkészítésébe és a szükséges természetvédelmi intézkedések meghatározásába.

Különösen javasolt az erdőtulajdonosok és erdőgazdálkodók bevonása a területspecifikus természetvédelmi intézkedések megállapításának korai szakaszától kezdve. Szakmai tapasztalatuk sokat segíthet a tervezési és előkészítési folyamatokban, és ez egyben kiváló alkalom a természetvédelmi intézkedések végrehajtása iránti elkötelezésükre is. A tervezés során bevált gyakorlat az összes érintett szereplő bevonása, pl. fókuszcsoportok vagy bizottságok segítségével.

A kezdetektől megfelelő kommunikáció segít kompromisszumokat találni a korábbi és a javításra váró gyakorlatok között. Ideális esetben az eredmény egy költséghatékonyabb, időtakarékosabb folyamat, sőt, így jobb esély van arra is, hogy a törekvéseket siker koronázza, hiszen az érdekelt felek nagyobb és felelősségteljesebb szerepet kapnak a Natura 2000 területek kezelésében.

A természetvédelmi intézkedések meghatározását követően javasolt a lakosság tájékoztatása is pl. weboldalakon, helyi újságokban, hatóságok helyi képviseletein keresztül.

17. Milyen természetvédelmi intézkedésekre van szükség a Natura 2000 erdőkben?		
Javaslat	Cél: erdőgazdálkodók/ erdőtulajdonosok, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 2, 4, 5, 7, 8, 9, 12, 15, 19, 20, 21, 23
Amint azt már fentebb is említettük, a természetvédelmi intézkedések rendkívül területspecifikusak, és nagyban függenek az adott terület körülményeitől, illetve az ott jelen lévő élőhelytípusok és fajok ökológiai szükségleteitől. Éppen ezért a szükséges intézkedésekre vonatkozóan nem lehet általánosítani: a „semmi”-től (a terület korábbi kezelésének folytatása) az „egyszerű” intézkedéseken át (egyes fák körüli zavarás elkerülése a szaporodási időszak alatt, kisebb lékek létrehozása a lombkoronaszinten a több napfény áteresztése érdekében, vagy a holtfa mennyiségének megnövelése) a „nagyobb” helyreállítási tevékenységekig (idegenhonos özönfajok teljes eltávolítása, az erdő szerkezeti átalakítása a változatosabb koreloszlás és a szétdarabolódott élőhelyek egyesítése érdekében) terjedhetnek. Előfordulhat azonban, hogy háborítatlan megőrzésre és szigorú védelemre van szükség, pl. őserdők vagy nagyfokú természetesség esetén (ld. a 21. kérdést). A III. részben ismertetett és más esettanulmányok[54] számos példát adnak a különböző körülmények között alkalmazott természetvédelmi intézkedésekre az EU-ban.		

[54] Például: Kraus D., Krumm F. (szerk.) 2013. Egységes megközelítés az erdei biodiverzitás megőrzésében [Integrative approaches as an opportunity for the conservation of forest biodiversity]. Európai Erdészeti Intézet 284 pp.

18. Hogyan döntenek olyan természetvédelmi intézkedések esetében, amelyeknek egy adott élőhelyre vagy fajra nézve pozitív hatásuk van, azonban egy másik élőhely vagy faj károsodásához vezetnek?		
Javaslat	Cél: erdőgazdálkodók/ erdőtulajdonosok, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.):
Előfordulhat, hogy egy adott természetvédelmi intézkedés egy élőhely vagy faj számára kedvező, miközben negatív hatással van másokra. Például, az erdő egy részének háborítatlan megőrzése (pihentetése) hozzájárulhat az idegenhonos özönfajok elterjedéséhez, vagy tölgyes erdőfoltok regenerálása negatív hatással lehet egyes madárfajok élőhelyeire. Bár a kisebb kompromisszumok gyakoriak, a jól átgondolt természetvédelmi célok segítenek a helyes döntések meghozatalában. Javasoljuk a területspecifikus természetvédelmi intézkedések megállapításakor a természetvédelmi felülvizsgálatát, és a tervezett intézkedések e célokra gyakorolt potenciális pozitív és negatív hatásainak értékelését. A kompromisszumok gyakran elkerülhetők vagy minimálisra csökkenthetők az intézkedések jó időzítésével és helyük megfelelő megválasztásával, vagy egy negatív hatás egy másik terület ugyanolyan élőhelyein és fajain való kompenzálásával.		

19. Lehetnek-e hasonlóak a természetvédelmi intézkedések különböző Natura 2000 területeken?		
Javaslat	Cél: erdőgazdálkodók/ erdőtulajdonosok, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 2, 4, 19, 21
A természetvédelmi intézkedések a területre megállapított természetvédelmi céloknak felelnek meg, ezért általában egyediek. Azonban előfordulhat, hogy különböző Natura 2000 területek jellemzői és természetvédelmi céljai hasonlóak, így hasonló intézkedésekre is van szükség. Ilyen esetekben a természetvédelmi intézkedéseket közösen is meg lehet valósítani (pl. egy Natura 2000 kezelési terv több területet is lefedhet, amennyiben azokon hasonló intézkedések szükségesek).		

20. Miért olyan fontosak az elhalt, korhadó fák és az erdő változatos korosztályi összetétele a Natura 2000 területeken?		
Tájékoztatás	Cél: lakosság, erdőgazdálkodók/ erdőtulajdonosok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 2, 4, 5, 7, 8, 11, 12, 15,17,19
A kiszáradt és korhadó fák sok veszélyeztetett fajnak adnak otthont, és különösen fontosak egyes korhadéklakó rovarok, valamint olyan fajok számára, amelyek menedékként vagy fészkelőhelyként használják azokat (pl. harkályfélék, kisemlősök). Sok ilyen faj élvez védelmet az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelv szerint, pl. a nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*), a nagy szarvasbogár (*Lucanus Cervus*), a remetebogár (*Osmoderma eremita*), a havasi cincér (*Rosalia alpina*), a nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*) stb. További információért ld. a vonatkozó tudományos kutatásokat[55] [56]. A kiszáradt és a korhadó fák megőrzése természetvédelmi szempontból gyakran nagyon fontos, de az arra érzékeny területeken a tűzveszély kockázatát is mérlegelni kell a döntések során.		

[55] Pl.: Stockland J. N., Siitonen J., Jonsson B. G. 2012. A száradékok biológiai sokfélesége [Biodiversity in dead wood]. Cambridge University Press, 509 pp.

[56] A száradékok határértékeinek összehasonlító tanulmánya megtalálható Müller J, Bütler R. 2010. A száradéékok álőhelyi határértékei: alapértékek az európai erdők kezeléséhez [A review of habitat thresholds for dead wood: a baseline for management recommendations in European forests]. European Journal of Forest Reserarch 129, 6.

Az öreg fák (160-200 évnél is idősebb famatuzsálemek) gyakran hiányoznak a kezelt erdőkből, mert az erdészeti vágásforduló rövidebb, mint a fák természetes élettartama és a természetes erdei ciklusok időtartama. Ezek a fák azonban rendkívül fontos mikroélőhelyeket biztosítanak néhány veszélyeztetett rovar-, zuzmó- és gombafaj stb. számára, ezért jelenlétük kívánatos. Ha az erdőgazdálkodó biztosítja, hogy legalább egy-egy fa vagy facsoport elérje ezt a kort, azzal nagyban hozzájárul e fajok védettségi helyzetének javításához.

Az erdőgazdálkodó az állományok változatos koreloszlásával és szerkezetével, a világosabb és sötétebb foltok váltakozásával, a korhadó fák és száradékok jelenlétével stb. élőhelyet biztosít különféle fajok számára.

Az őserdők általában különleges figyelmet érdemelnek a Natura 2000 hálózatban: számos olyan, jellemzően erdei fajnak adnak otthont, melyek nem vagy nem jól képesek vándorolni, illetve korábban szántóföldként használt területen kialakuló erdőfoltokat elfoglalni (pl. sok gerinctelen faj, néhány növény- és mohafaj). Európa egyes részein még találhatók nagy természetességű erdők (pl. az észak-európai tajga), azonban máshol ezek csupán kis foltokat alkotnak a kezelt erdőtömbökben vagy különleges ökológiai és társadalmi körülményekkel rendelkező területeken (pl. a Kárpátok vagy az Alpok). Szerepük kiemelten fontos egyes közösségi jelentőségű élőhelytípusok és fajok védelme érdekében, ezért ösztönözzük a hatóságokat, az erdőtulajdonosokat és az erdőgazdálkodókat, hogy aktívan vegyenek részt e területek védelmében, és összpontosítsanak a nem fa erdei termékekre, valamint használják ki a rendelkezésre álló támogatási lehetőségeket. Javasoljuk, hogy a száradékokat, korhadó fákat stb. érintő kezelési döntések legyenek összhangban a Natura 2000 terület természetvédelmi céljaival és az ott jelen lévő élőhelyek és fajok ökológiai szükségleteivel.

21. Elérhetőek-e a Natura 2000 területek természetvédelmi céljai passzív kezelés (háborítatlan megőrzés) útján?

Javaslat	Cél: lakosság, erdőgazdálkodók/ erdőtulajdonosok, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 4, 5, 7, 12, 16, 18, 19, 22

Előfordulhat, hogy bizonyos esetekben a háborítatlan megőrzés jó kezelési technika. A magterületek pihentetése, kizárólag természetvédelmi célú megőrzése megfontolandó például akkor, ha ritka és értékes élőhelyek, vagy fokozottan veszélyeztetett fajok vannak jelen a területen, és ha azok megőrzését a háborítatlanság elősegíti. A Natura 2000 összes többi lehetséges természetvédelmi intézkedéséhez hasonlóan a háborítatlan megőrzésnek is összhangban kell lennie a terület specifikus természetvédelmi céljaival.

Elméletileg csak a nagy természetességű és előrehaladott szukcessziós állapotú erdei élőhelyek alkalmasak a háborítatlan megőrzésre, mert a korábbi kezelési módoknak köszönhetően kialakult közösségi jelentőségű erdei élőhelyek ily módon eltűnnének, vagy más erdőtípusokká alakulnának át. Ezen élőhelyek fenntartásához aktív kezelésre van szükség.

A háborítatlan megőrzés természetvédelmi intézkedésként való alkalmazásához értékelni kell annak (gazdasági) következményeit is.

22. Hogyan kivitelezik a szükséges természetvédelmi intézkedéseket, és ki ezért a felelős?		
Javaslat	Cél: erdőgazdálkodók/ erdőtulajdonosok, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 14, 17, 18, 20, 21, 22, 23

A Natura 2000 területekre meghatározott természetvédelmi intézkedések kivitelezéséért az illetékes hatóságok a felelősek. Az uniós irányelvek csupán annyit tartalmaznak, hogy a megvalósítás történhet törvényi, közigazgatási, vagy szerződéses aktusokon keresztül egyaránt. A tagállamok a szubszidiaritás elvét figyelembe véve szabadon dönthetnek ezen aktusok alkalmazását illetően.

Az alábbi kategóriák közül legalább egyet kiválasztva a tagállam biztosíthatja a Natura 2000 területek természetvédelmi céljainak elérését:

– *Törvényi intézkedések*: általában a nemzeti jog eljárásrendjét követik, és az engedélyezett, korlátozott vagy tiltott tevékenységekkel kapcsolatos követelményeket írhatják elő.
– *Közigazgatási intézkedések*: a természetvédelmi intézkedésekkel vagy a területen folyó más tevékenységek engedélyezésével kapcsolatos előírásokat tartalmazhatják.
– *Szerződéses intézkedések*: általában a kezelő hatóság és a földtulajdonos vagy a terület használója között létrejött szerződések vagy megállapodások.

E három kategória között nincsen hierarchia. A tagállam jogában áll, hogy egy adott Natura 2000 területen kizárólag az egyik kategóriát (pl. szerződéses intézkedések) vagy a kategóriák kombinációját (pl. törvényi és szerződéses intézkedések) alkalmazza. A tagállam jogi kötelezettsége csupán arra vonatkozik, hogy az intézkedések ne okozzanak károsodást a terület kijelölését indokló élőhelyekben és ne zavarják a kijelölést indokló fajokat (élőhelyvédelmi irányelv 6.2 cikk), illetve, hogy feleljenek meg a területen jelen lévő élőhelyek és fajok ökológiai szükségleteinek (élőhelyvédelmi irányelv 6.1 cikk). Az ökológiai szükségletek a károsodás elleni védelemtől a kedvező ökoszisztéma-struktúrák és funkciók helyreállításáig terjedhetnek, az érintett élőhelyek és fajok védettségi állapotától függően.

Az erdőtulajdonosokkal és erdőgazdálkodókkal kötött, a jogi kötelezettségeken túlmutató intézkedésekre vonatkozó szerződések biztosíthatják a proaktív természetvédelmi és helyreállítási intézkedéseket. A korlátozások következtében kieső bevétel és a felmerülő extra költségek megfelelő támogatási lehetőségek kiaknázásával kompenzálhatók. A kompenzáció mértéke függ a korlátozások természetétől, a tényleges veszteségtől stb.

A Natura 2000 és a vidékfejlesztési politika erdő-környezetvédelmi intézkedései jól példázzák, hogyan lehet olyan szerződéseket és megállapodásokat kötni az erdőtulajdonosokkal, amelyek biztosítják az élőhelyek és fajok megőrzését figyelembe vevő erdőgazdálkodást. A Natura 2000 intézkedések fedezhetik a kieső bevételt és a keletkező extra költségeket, az erdő-környezetvédelmi intézkedések pedig a jogi kötelezettségeken felüli vállalások teljesítése költségeinek kompenzálására használhatók.

23. Befolyásolják-e a Natura 2000 erdő tulajdonjogi viszonyai és mérete annak kezelését?		
Jogi kötelezettség/ Javaslat/ Tájékoztatás	Cél: erdőgazdálkodók/ erdőtulajdonosok, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 20

(K) Az uniós irányelvek által előírt kötelezettségek közvetlenül vonatkoznak minden erdőtulajdonosra és erdőgazdálkodóra, függetlenül a Natura 2000 alá tartozó erdő méretétől és tulajdonjogi viszonyaitól, ha azt az irányelvet átvevő nemzeti jog másként elő nem írja.

(J) A természetvédelmi intézkedések típusa azonban tekintetbe veheti a tulajdonjogi viszonyokat és az erdőterület méretét. Például előfordulhat, hogy a tagállamok (amennyiben a természetvédelmi célok elérését ez nem veszélyezteti) a magán erdőtulajdonosok esetében a szerződéses intézkedéseket, míg állami erdők esetében a közigazgatási vagy törvényi intézkedéseket részesítik előnyben.

(T) A Natura 2000 alá tartozó erdőterület mérete befolyásolhatja a természetvédelmi célok elérésére való törekvéseket. A nagy, állami erdőgazdaságok például sokkal valószínűbben rendelkeznek az erdőgazdálkodási gyakorlat természetvédelmi intézkedéseket figyelembe vevő átalakítását segítő jogi és anyagi eszközökkel, és állami szervezetként hatáskörükben áll nagyobb hangsúlyt helyezni az állami erdők többcélúságára, mint azt a kisebb erdőtulajdonosok tehetik.

(T) A nagy területek gyakran nagyobb mértékű rugalmasságot engednek a természetvédelmi intézkedések megvalósítása során, és általában több a lehetőség a helyszín és az intenzitás megválasztásakor is.

(J) Kis magán- és állami erdőtulajdonosok (pl. önkormányzatok) esetében megfelelő tájékoztatásra és figyelemfelhívásra van szükség, illetve szükséges az intézkedések megvalósításába való bevonásuk is. A kis erdőtulajdonosok koordinált együttműködése lehetőséget nyújthat az ebben rejlő lehetőségek kiaknázására és a költségek csökkentésére egyaránt.

24. Hogyan vehetnek részt az erdőtulajdonosok/erdőgazdálkodók?		
Javaslat	Cél: erdőgazdálkodók/ erdőtulajdonosok, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 2, 3, 4, 5, 8, 10, 12, 14, 20, 21, 23

Az erdőtulajdonosok és a helyi erdőgazdálkodók azok, akik a legjobban ismerik a területet, és akik nagy tapasztalattal rendelkeznek a gyakorlati intézkedések terén, ezért a partneri kapcsolatok kialakítása kulcsfontosságú a Natura 2000 gyakorlati megvalósítása szempontjából.

A Natura 2000 felismeri, hogy az ember a természet szerves része, és, hogy a partneri viszony elengedhetetlen a természetvédelmi célok eléréséhez. Mindenkinek szerepe van a Natura 2000 sikerében: az állami hatóságoknak, a magán erdőtulajdonosoknak és erdőgazdálkodóknak, a természetvédelmi szervezeteknek, a tudományos szakembereknek, a helyi közösségeknek és a lakosságnak egyaránt.

A partneri viszonyok kialakítása gyakorlati szempontból is létfontosságú. Sok Natura 2000 területen már régóta folyik valamilyen jellegű földhasználat, ami a vidék szerves részét képezi. Számos területet pontosan a kezelés módja tesz természetvédelmi szempontból értékessé, ezért fontos, hogy a kezelés a jövőben se változzon.

Az élőhelyvédelmi irányelv támogatja a fenntartható fejlődés és az integrált kezelés elvét. Célja nem az, hogy kizárja a társadalmi-gazdasági tevékenységeket a Natura 2000 területekről, hanem, hogy azok megőrizzék az értékes élőhelyeket és fajokat, és fenntartsák a természetes ökoszisztémák egészségét a jövőben is.

Azonban fontos tudni, hogy néhány Natura 2000 erdőt természetes folyamatok formáltak, melybe semmilyen vagy csak nagyon kevés emberi hatás szólt bele. Ezen erdők kezelésének célja a nagyfokú természetesség megőrzése.

Az élőhelyvédelmi irányelv lefekteti az elérendő általános célokat és keretet ad az azokhoz szükséges intézkedéseknek, de a tagállamokra bízza, hogy a helyi érdekeltek meghallgatásával eldöntse, mi a legjobb kezelési mód egy adott Natura 2000 területen. A hangsúly itt a helyi megoldásokon van, míg az általános cél továbbra is a közösségi jelentőségű élőhelytípusok és fajok megőrzése és azok kedvező védelmi helyzetének helyreállítása.

25. Vannak-e elérhető eszközök a természetvédelmi intézkedések végrehajtásának elősegítésére, illetve az érdekelt felek közötti információterjesztésre és kapacitásépítésre?

Javaslat	Cél: hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 3, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 14, 17, 18, 19, 21, 23, 24

A Natura 2000 területek kezelését célzó helyi kapacitásépítési folyamatok fontosak a Natura 2000 céljainak eléréséhez. Javasolt a Natura 2000 kezelési tervek és a természetvédelmi intézkedések kivitelezésében érintett valamennyi fél számára rendelkezésre álló, az illetékes nemzeti vagy regionális hatóságok által biztosított tanácsadó szolgáltatások igénybe vétele (egyes tagállamok nyújtanak ilyen szolgáltatásokat).

Az érintett felek bevonásával történő tervezési folyamatba beletartozik a felek tájékoztatása is, ami lehetővé teszi az interdiszciplináris megközelítésű, technikailag megalapozott intézkedéseket, ami nagyrészt a rendelkezésre álló információ mennyiségén és minőségén múlik. A részvételi folyamat magában foglalja a célcsoportok azonosítását, illetve az adott csoportoknak megfelelő eszközöket és anyagokat felhasználó ad hoc tervezést. Az egyeztetések során fontos megérteni és tisztázni a Natura 2000 erdőkkel kapcsolatos esetleges félreértéseket is.

Az „Együttműködés a Natura 200-ben” Natura 2000 Biogeográfiai Folyamat célja az információcsere megkönnyítése, a bevált gyakorlatok ismertetése, valamint a tagállamok és a régiók közötti együttműködés kialakítása[57]. Ezt elősegíthetik az EU alapokból lehívható, a természetvédelmi intézkedések megvalósítására és a helyi érdekelt felek (gazdálkodók, erdőtulajdonosok) közötti kapacitásépítésre fordítható támogatások, pl. az EAFRD, a LIFE és más programok.

[57] A folyamatra vonatkozó további információ a Natura 2000 kommunikációs platformon található: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/platform/index_en.htm

4.5 A Natura 2000 területek károsodásának megakadályozása

Kérdések:
26. Mit jelent a gyakorlatban egy terület károsodásának megakadályozása?
27. A meglévő erdőgazdálkodási gyakorlatnak meg kell-e felelnie a Natura 2000 terület természetvédelmi céljainak?
28. Ki ellenőrzi a károsodás megakadályozási kötelezettségének betartását?

26. Mit jelent a gyakorlatban egy terület károsodásának megakadályozása?		
Jogi kötelezettség/ Javaslat/ Tájékoztatás	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 7, 13, 17, 19, 20, 22

(K) Az élőhelyvédelmi irányelv (6.2 cikk) kötelezően előírja, hogy a tagállamoknak kötelező megtenniük a szükséges intézkedéseket a különleges természetvédelmi területeken található olyan természetes élőhelytípusok és olyan fajok élőhelyei károsodásának és megzavarásának megakadályozására, amelyek céljára az egyes területeket kijelölték. A madárvédelmi irányelv (4.4 cikk) általánosságban írja elő a madárfajok élőhelyei károsodásának elkerülését.

Az erdőtulajdonosok és erdőgazdálkodók kötelesek betartani az ezen előírások alapján hozott nemzeti, regionális vagy helyi jogszabályokat (pl. engedélyeztetési eljárás).

- A tagállamok által meghozandó „szükséges intézkedések” nem feltétlenül csak a szándékos károkozásra vonatkoznak, hanem általában minden más, véletlenszerű eseményre (tűz, árvíz stb.) is, amennyiben az előre jelezhető, és így óvintézkedések tehetők a területet fenyegető veszély minimalizálása érdekében. A természetes ökoszisztéma-folyamatok részét képező zavarások nem minősülnek károkozásnak.
- A tagállamok által meghozandó „szükséges intézkedések” nem korlátozódnak az emberi tevékenységek kapcsán keletkező károkra, hanem bizonyos olyan természetes folyamatokra is vonatkoznak, melyek kárt tehetnek egy faj védettségi állapotában vagy egy élőhely minőségében. Például, a természetközeli élőhelytípusok természetes szukcesszió esetén intézkedésekre van szükség a folyamat megállítása érdekében, ha az nagy valószínűséggel negatív hatással lesz a kijelölést indokló élőhelytípusokra és fajokra (Európai Bíróság C-06/04. sz. ügy[58]). Az előírás nem vonatkozik olyan esetekre, amikor a folyamat aktív kezeléssel nem befolyásolható (pl. éghajlatváltozás által indukált károsodás).
- Az előírás olyan tevékenységekre is vonatkozik, amelyeket a Natura 2000 kijelölés előtt folytattak a területen. Ennek értelmében előfordulhat, hogy ha a folyamatban lévő tevékenységek károsan befolyásolják a területet, úgy be kell szüntetni vagy módosítani kell azokat (Európai Bíróság C-404/09. sz. ügy[59]).
- Adott esetben a tagállamoktól elvárt, hogy a károsodás elkerülése érdekében megtegyék a szükséges intézkedéseket a területen kívül is, amennyiben fennáll a területen jelen lévő élőhelyek és fajok károsodásának veszélye.
- A károsodás elkerülése érdekében hozandó intézkedéseket a károsodás jeleinek megjelenése előtt kell megtenni (Európai Bíróság C-355/99[60] és C-117/00[61] sz. ügy).

[58] http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-6/04
[59] http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-404/09
[60] http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61990CJ0355
[61] http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-117/00

A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a Natura 2000 erdőkben semmilyen olyan tevékenység nem végezhető, ami kárt tehet az ott jelen lévő védett élőhelyek ökológiai szerkezetében és funkcióiban, vagy az élőhelyek alkalmasságában egyes védett fajok számára (pl. táplálkozó-, pihenő- vagy költőterület), illetve minden olyan tevékenység elkerülendő, ami jelentős zavarást okozna a védett fajok költési-, pihenési- vagy táplálkozási időszaka során.

(T)/(J) Az, hogy egy tevékenység ténylegesen egy terület károsodásához vezet-e vagy sem, függ a terület általános ökológiai helyzetétől és az ott jelen lévő élőhelytípusok és fajok védettségi állapotától egyaránt. Ha a tevékenység nagy valószínűséggel negatív hatással lesz ezekre, megelőző intézkedéseket kell tenni. Kétely esetén az elővigyázatosság elvét kell követni.

(J) A fentiek ismeretében mindig javasolt a területre és a tevékenységre vonatkozó egyedi vizsgálat készítése.

Például, a tölgyesei alapján kijelölt kisméretű Natura 2000 területen alkalmazott tarvágás nagy valószínűséggel a terület károsodását jelenti, míg ugyanez a tevékenység egy nagyméretű, főként tölgyesekből álló Natura 2000 területen nem feltétlenül okoz jelentős károsodást, sőt, adott esetben a terület kijelölését indokló bizonyos fajok számára egyenesen kedvező is lehet.

Az erdőgazdálkodási intézkedések lehetséges közvetett hatásait is figyelembe kell venni. A fakitermelésnek lehetnek pozitív hatásai egy területen (pl. több napfény éri a talajfelszínt, vagy eltávolításra kerülnek a nem kívánt fajok), miközben egy másik területet negatívan érinthet pl. egy védett élőhelytípus szerkezetének és funkcióinak károsításával (talajtömörödés, a hidrológiai viszonyok módosulása, a természetes felújulási vagy lebomlási folyamatok megváltozása stb.).

(T) Mindenképpen elkerülendő tevékenységek például: tavaszi fakitermelés sasfészek közelében, fekete gólya fészkének otthont adó fa kivágása, láperdő lecsapolása stb.

(J) Egyes intézkedések vagy azok korlátozása az erdészeti üzemtervbe foglalhatók annak érdekében, hogy az erdőgazdálkodási tevékenységek a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek zavarása vagy károsítása nélkül történjenek.

(T) Ezen túl bizonyos megelőző intézkedésekre is szükség lehet a külső veszélyeztető tényezők (pl. erdőtűz, betegségek) okozta károk elkerülése érdekében. A biológiai sokféleség fenntartásához azonban sok boreális erdőben szükség van az erdőtűzre, így ott az nem minősül károsodásnak.

(T) Számos tagállamban elérhetőek útmutatások az erdőgazdálkodás közösségi jelentőségű fajokra és élőhelyekre gyakorolt negatív hatásainak elkerülésére vonatkozólag. Az ilyen útmutatások hasznosak a Natura 2000 hálózat alá tartozó és azon kívül eső erdőkben egyaránt (lásd a vonatkozó esettanulmányokat).

(J) Az illetékes helyi és nemzeti hatóságoknak biztosítaniuk kell az erdőtulajdonosok és erdőgazdálkodók megfelelő tájékoztatását egy adott területre tervezett tevékenységekről. A Natura 2000 erdők tulajdonosainak és kezelőinek tisztában kell lenniük azzal, hogy mely intézkedések korlátozottak a Natura 2000 értelmében, és tájékozódniuk kell a területre megállapított intézkedéseket illetően. Kétely esetén az illetékes hatósághoz kell fordulniuk.

27. A meglévő erdőgazdálkodási gyakorlatnak meg kell-e felelnie a Natura 2000 terület természetvédelmi céljainak?		
Jogi kötelezettség/ Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 1, 2, 3, 5, 8, 17, 18, 20
(K) Igen. Az élőhelyvédelmi irányelv 6.2 cikke értelmében a terület kijelölését indokló élőhelyek mindennemű károsítása és védelmet indokló fajok jelentős zavarása elkerülendő. Ez azokra a tevékenységekre is vonatkozik, amelyeket a terület Natura 2000 hálózatba való kijelölése előtt is folytak. Ha egy ilyen tevékenység a kijelölést indokló természetes élőhelyeinek károsodását, vagy az ott található védett fajok zavarását okozza, az élőhelyvédelmi irányelv 6.2 cikke szerinti megfelelő intézkedések alkalmazásával csökkenteni kell a károkozás mértékét, és/vagy a 6.1 cikk szerint megelőző természetvédelmi intézkedéseket kell hozni. Ez szükségessé teheti a negatív hatás megszüntetését a tevékenység leállításával vagy ellensúlyozó intézkedések tételével. Ha ezek a korlátozások túlmutatnak a fenntartható erdőgazdálkodás szokásos gyakorlatán, az erdőgazdálkodó gazdasági ösztönzőket vagy kompenzációt igényelhet. Például előfordulhat, hogy a területen fészkelő egyes madárfajok miatt módosítani kell bizonyos erdőgazdálkodási tevékenységek időzítését, vagy, hogy egyes tevékenységeket korlátozni kell a különösen érzékeny területeken jelen lévő élőhelyek vagy természeti jelenségek megőrzése érdekében. (J) Másrészről azonban, ha az aktuális erdőgazdálkodási gyakorlat pozitív hatással van a területre, támogatott annak fenntartása és optimalizálása, hogy a lehető legjobban járuljon hozzá a terület természetvédelmi céljainak eléréséhez.		

28. Ki ellenőrzi a károsodás megakadályozási kötelezettségének betartását?		
Jogi kötelezettség	Cél: hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.):
Az élőhelyvédelmi irányelv 6.2 cikke értelmében a tagállamok felelősek a Natura 2000 területeken előforduló élőhelytípusok és fajok jelentős károsodásának elkerüléséért. Szintén a tagállamok feladata, hogy ehhez koherens és minden részterületet lefedő, az érintett területek védelmét biztosító jogi hátteret alkossanak. Közigazgatási vagy önkéntesen vállalt intézkedések ehhez nem elegendőek. A nemzeti vagy területi illetékes hatóságok feladata a károsodás elkerülését célzó intézkedések betartásának ellenőrzése. A károsodás mértékének megállapításához a területen jelen lévő élőhelyeknek és fajoknak a terület közösségi jelentőségűvé nyilvánítása idején rögzített védettségi állapota szolgál alapul. A terület jelenlegi állapotát ehhez (a Natura 2000 adatlapban szereplő) kezdeti állapothoz kell hasonlítani. Szükség szerint (pl. alaposabb tudományos ismeretek vagy természeti átalakulások esetén) a tagállamok tájékoztathatják az Európai Bizottságot a Natura 2000 adatlap frissítésének szükségességéről. Ha ezt a Bizottság elfogadja, a frissített adatokat kell használni a károsodás megbecslésének alapjául. Károsodás esetén helyreállítási kötelezettség lép fel.		

4.6 Erdőgazdálkodási gyakorlatok és a Natura 2000 előírásai

Kérdések:

29. *Kizárólag természetvédelmi céllal történhet-e a Natura 2000 erdők kezelése?*
30. *Ha az erdők kezelése a fenntartható erdőgazdálkodás elvei szerint történik, az elegendő-e a Natura 2000 előírásainak való megfeleléshez?*
31. *A meglévő erdőgazdálkodási gyakorlat szükségszerűen megváltozik-e a Natura 2000 kijelöléssel?*
32. *Az erdő tanúsítása elegendő-e a Natura 2000 előírásainak való megfeleléshez?*
33. *A Natura 2000 kezelési terv tartalmazhatja-e az erdőgazdálkodási intézkedéseket?*
34. *A Natura 2000 természetvédelmi célok és intézkedések integrálhatók-e a meglévő erdészeti üzemtervekbe?*
35. *Miért előnyös a Natura 2000 kezelési tervek és az erdészeti üzemtervek integrálása?*
36. *Módosítani kell-e a meglévő erdészeti üzemterveket a Natura 2000 tervek figyelembe vételével?*
37. *Nem minden erdő rendelkezik erdészeti üzemtervvel vagy egyenértékű dokumentummal. Kötelező-e a Natura 2000 terület illetékes hatósága által jóváhagyott erdészeti üzemterv megléte?*
38. *Az erdők olyan dinamikus ökoszisztémák, melyek kezelése hosszú távon történik. Hogyan veszik ezt figyelembe a Natura 2000 természetvédelmi céljai?*
39. *Az erdőgazdálkodás sokszor idegenhonos fajokat alkalmaz. Összeegyeztethető-e ez a Natura 2000 előírásaival?*
40. *Az éghajlatváltozás nagy valószínűséggel hatással lesz az erdőkre. Vannak-e olyan erdőgazdálkodási intézkedések, amelyek a Natura 2000 területeken végezhetők és csökkenthetik az éghajlatváltozás hatásait?*
41. *Hogyan kell figyelembe venni a „más fás területek" (cserjések, sziklás területek stb.) vagy nem erdő területek jelenlétét?*
42. *Mi az irányadó, ha egy területen egyes közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok természetvédelmi céljai összeütköznek?*
43. *Mi a teendő, ha egy Natura 2000 területen olyan kár- vagy kórokozó jelenik meg, ami jelentős negatív gazdasági hatással járhat (pl. fenyőszú, fenyőrontó fonálféreg)?*
44. *Építhetők-e erdészeti utak a Natura 2000 területeken?*
45. *Végezhető-e tarvágás a Natura 2000 területeken?*
46. *Mi a teendő, ha egy Natura 2000 területen olyan új élőhely jelenik meg, ami szerepel az I. mellékletben?*
47. *Mi a teendő az I. mellékletben szereplő másodlagos élőhelyek esetén, amelyek helyét természetes úton zárótársuláshoz közeli erdei élőhely veszi át?*

29. Kizárólag természetvédelmi céllal történhet-e a Natura 2000 erdők kezelése?		
Tájékoztatás	Cél: lakosság, erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.):
Nem, a Natura 2000 erdők a természetvédelmi cél mellett több funkciót is betölthetnek, pl. faanyag-előállítás, vadászat, pihenés stb. A Natura 2000 erdők kezelése során azonban mindig szem előtt kell tartani területspecifikus természetvédelmi célokat, és azokhoz aktívan hozzá kell járulni. Ha a Natura 2000 terület átfedésben van egy nemzeti természetvédelmi területtel vagy nemzeti parkkal, az erdők kezelése (a vonatkozó jogszabályok értelmében) általában főként természetvédelmi céllal történik.		

A Natura 2000 területek hatékony kezeléséhez az illetékes természetvédelmi és erdészeti hatóságok, magán és állami erdőtulajdonosok, illetve más társadalmi szervezetek és érdekcsoportok szoros együttműködésére van szükség. Az érintett felek jogos érdekeinek tiszteletben tartásával elért közös megegyezés, valamint a természetvédelmi célok megvalósítását segítő önkéntes hozzájárulások jutalmazása létfontosságú a Natura 2000 erdők sikeres kezeléséhez.

30. Ha az erdők kezelése a fenntartható erdőgazdálkodás elvei szerint történik, az elegendő-e a Natura 2000 előírásainak való megfeleléshez?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.):
Nem feltétlenül. Bár a fenntartható erdőgazdálkodás feltételeit felsoroló „Forest Europe" kritériumrendszer tartalmazza az erdei ökoszisztémák biológiai sokféleségének fenntartását, megőrzését és fokozását, ez még nem feltétlenül elegendő a Natura 2000 területek egyedi természetvédelmi céljainak eléréséhez. Ilyen esetekben a fenntartható erdőgazdálkodás általános elveit a Natura 2000 speciális előírásaival kell kiegészíteni.		

31. A meglévő erdőgazdálkodási gyakorlat szükségszerűen megváltozik-e a Natura 2000 kijelöléssel?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 8, 9, 19, 20
Nem feltétlenül. A Natura 2000 kijelölés nem automatikusan jelent változásokat a jelenlegi erdészeti gyakorlatban. Ez leginkább a területtől függ. Egyes területek esetében az élőhelyek és fajok jó védettségi állapota éppen az erdőgazdálkodás jelenlegi módjának köszönhető. Ilyenkor fontos, hogy ezeket a gyakorlatokat az erdőgazdálkodó a jövőben is folytassa, és lehetőség szerint terjessze ki más területekre is. Sok természetközeli erdei élőhelyet (pl. mediterrán legelőerdők, skandináv fás legelők) a hagyományos kezelés alakított ki, ezért azt folytatni kell a jövőben is. Más területeken azonban a korábbi gyakorlat korlátozása vagy módosítása lehet szükséges a természetvédelmi célok eléréséhez, pl. az élőhelyek ökológiai minőségének javításához (száradékok, öreg fák mennyiségének megnövelése stb.), vagy helyreállításra van szükség az adott élőhely által elfoglalt terület megnöveléséhez (ld. még a 12. és a 27. kérdést). Sok erdei élőhelytípus (ld. a 2. mellékletet) jelenlegi védettségi állapota rossz, ezért változtatásokra lehet szükség az erdőgazdálkodási gyakorlatban. A Natura 2000 területek olyan magterületek, amelyek célja a közösségi jelentőségű élőhelytípusok és fajok kedvező védettségi állapotának elérése az egész EU-ban. Rendkívül fontos, hogy az erdő kezelési módja elősegítse ennek a célnak az elérését, amihez a területspecifikus természetvédelmi célok és intézkedések követése elengedhetetlen		

32. Az erdő tanúsítása elegendő-e a Natura 2000 előírásainak való megfeleléshez?		
Tájékoztatás	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.):
Az erdőtanúsítási rendszerek (FSC, PEFC) önkéntes, piacorientált eszközök, melyek előírják az erdők biológiai sokféleségének, illetve nagy természetvédelmi értékének fenntartását és/vagy fokozását, és ehhez bizonyos védett fajok jelenlétét és megfelelő intézkedések alkalmazását (pl. száradékok és öreg fák meghagyása) veszik alapul. Azáltal, hogy előírják a más földhasználati tervekkel, természetvédelmi eszközökkel és vonatkozó jogszabályokkal való együttműködést, elősegítik a Natura 2000 terület természetvédelmi céljainak elérését. Azonban ezek a követelmények gyakran nagyon általánosak (azaz nem területspecifikusak), ezért nem biztosítják az adott Natura 2000 terület természetvédelmi céljainak való megfelelést.		

33. A Natura 2000 kezelési terv tartalmazhatja-e az erdőgazdálkodási intézkedéseket?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 8, 10, 11
Igen, ahol nem áll rendelkezésre erdészeti üzemterv (pl. osztatlan közös tulajdonban álló erdőterületek), a Natura 2000 kezelési terv tartalmazhat erdészeti intézkedéseket, illetve érinthet a területre vonatkozó más funkciókat és szolgáltatásokat is, pl. pihenés, vízvédelem, tájképi szempontok stb. Ilyen esetben azokat az intézkedéseket, amelyek nem szigorúan a természetvédelmi kezelés részei, úgy kell megtervezni, hogy ne legyen semmilyen jelentős negatív hatásuk a területre. Ideális esetben ezt alaposan meg kell vizsgálni, és a vizsgálat eredményét mellékelni kell a kezelési tervhez. Hasonlóképpen, az erdészeti üzemterv is szolgálhat Natura 2000 kezelési tervként, amennyiben tartalmazza a Natura 2000 céljait (ld. a 34. kérdést). A természetvédelmi kezelés részét nem képező erdészeti intézkedéseket ebben az esetben is meg kell vizsgálni, hogy kizárható legyen a területre gyakorolt minden lehetséges negatív hatás, és az ezt igazoló dokumentációt mellékelni kell az üzemtervhez. Függetlenül attól, hogy a Natura 2000 kezelési terv tartalmazza-e az erdészeti intézkedéseket, vagy az erdészeti üzemterv integrálja a Natura 2000 természetvédelmi céljait, mindkét esetben az illetékes természetvédelmi és erdészeti hatóságok, valamint az erdőtulajdonosok és erdőgazdálkodók szoros együttműködésére van szükség.		

34. A Natura 2000 természetvédelmi célok és intézkedések integrálhatók-e a meglévő erdészeti üzemtervekbe?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 2, 4, 5, 6, 8, 10, 17, 19, 20
Az erdészeti üzemtervek és a Natura 2000 kezelési tervek célja nem mindig ugyanaz, és általában a jogi hátterük is különböző. A Natura 2000 kezelési tervek létrehozása az illetékes természetvédelmi hatóság, míg az erdészeti üzemterv kialakítása az erdőtulajdonos vagy az erdőgazdálkodó feladata. A vonatkozó nemzeti jogszabályoktól függően előfordulhat, hogy az erdészeti üzemtervet az illetékes hatóságoknak hivatalosan jóvá kell hagynia. Ha már van (vagy szükséges) erdészeti üzemterv egy részben vagy egészben a Natura 2000 alá tartozó erdőterületre, és amennyiben ez jogilag és gyakorlatilag lehetséges, célszerű a Natura 2000 természetvédelmi célok és intézkedések integrálása		

Az erdészeti üzemterv általában tartalmaz stratégiai és műveleti részeket, és érinthet számos egyéb (gazdasági szempontok, rekreáció, természetvédelem) területet is. Az erdészeti üzemterv széles és rugalmas spektruma gyakran elegendő teret ad a Natura 2000 természetvédelmi célok és intézkedések integrálásához, különösen nagy állami erdőterületek vagy nagy magán erdőbirtokok esetében.

Az erdészeti üzemtervek üzleti tervként is szolgálhatnak, és így tartalmazhatnak érzékeny, magánjellegű adatokat. Ilyenkor a Natura 2000-re vonatkozó információ önálló mellékletként csatolható az üzemtervhez.

Az integrálás nagyobb kihívást jelent sok (kisebb) erdőtulajdonos és különböző tulajdoni viszonyok esetén (főleg, ha számukra nem szükséges az erdészeti üzemterv megléte), vagy ha a Natura 2000 terület határai nem esnek egybe a tulajdoni határokkal. A cél azonban ilyenkor is a terület károsodásának elkerülése és az erdő oly módon történő kezelése, ami megfelel a terület természetvédelmi céljainak, amint azt a Natura 2000 kezelési terv (ha van) előírja.

A Natura 2000 kezelési tervek és az erdészeti üzemtervek integrálásának megkönnyítése érdekében sok tagálla

35. Miért előnyös a Natura 2000 kezelési tervek és az erdészeti üzemtervek integrálása?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 2, 4, 5, 6, 8, 10, 17, 19, 20

A Natura 2000 természetvédelmi célok és intézkedések erdészeti üzemtervbe való integrálása számos előnnyel jár valamennyi érintett fél számára annak ellenére, hogy kezdetben extra erőfeszítéseket és konzultációkat jelent. Az integrálás legfőbb előnye, hogy az erdőtulajdonosoknak és erdőgazdálkodóknak a napi munka során egy dokumentumra kell hivatkozniuk kettő helyett. Emellett az integrálás segít a különböző célok jobb összehangolásában, elkerülve ezzel a megvalósítás során felmerülő potenciális konfliktusokat és többletköltségeket. Az integrálás előnyeit az alábbiakban tovább részletezzük.

A Natura 2000 célokat is tartalmazó erdészeti üzemtervek hasznosak lehetnek a sokszor létfontosságú pályázati források eléréséhez is, hiszen több célnak is megfelelnek. Ez leginkább a strukturális alapok, a Vidékfejlesztési Alap vagy a LIFE forrásainak megpályázásakor lehet előnyös (ld. a dokumentum 1.2.2 részét a rendelkezésre álló uniós forrásokat illetően).

Az integrált kezelési tervek további előnye, hogy segítenek elkerülni potenciális negatív hatásokat az adott Natura 2000 területen. Ha ez megvalósítható, illetve a kezelési tervben tartalmazott objektív vizsgálati módszerekkel bizonyítható és dokumentálható, sem a kezelési tervet, sem az abban tartalmazott egyes intézkedéseket nem kell az élőhelyvédelmi irányelv 6.3 cikke szerinti megfelelőségi vizsgálatnak alávetni.

Például, ha a fakitermelés nem a területen szükséges természetvédelmi intézkedések része, és előfordulhat, hogy jelentős negatív hatással jár a területre akár önmagában, akár más tervekkel vagy projektekkel együtt, és, ha a negatív hatások valószínűsége nem zárható ki, az élőhelyvédelmi irányelv 6.3 cikke megfelelőségi vizsgálatot ír elő. Az integrált kezelési tervek általában tartalmaznak olyan fakitermelési munkálatokat, amelyek nem a természetvédelmi kezelés részei, de amelyek szükségesek a terület más céljainak (pl. faanyag-előállítás, vadgazdálkodás, rekreáció, tűz- és talajvédelem) eléréséhez.

Az integrált kezelési terv kialakításának úgy kell történnie, hogy az ilyen intézkedések potenciális negatív hatásai elkerülhetőek vagy jelentéktelen szintre mérsékelhetőek legyenek. Ezekkel az óvintézkedésekkel ideális esetben rendkívül kicsi az esélye, hogy a potenciális negatív hatások észrevétlenek maradjanak, és hogy a 6.3 cikk értelmében teljes megfelelőségi vizsgálatra legyen szükség. A fakitermelés gyakran akár pozitív hatással is lehet a terület természetvédelmi céljaira (pl. a közösségi jelentőségű élőhely természetes regenerációjának elősegítése, nem kívánt fafajok eltávolítása stb.).

Fontos hangsúlyozni, hogy a természetvédelmi kezeléshez nem feltétlenül szükséges, de az integrált kezelési tervben tartalmazott intézkedéseket úgy kell megtervezni, hogy azok ne legyenek semmilyen jelentős negatív hatással a területre, sem önállóan, sem más tervekkel vagy projektekkel együtt. Ennek lehetőségét alaposan meg kell vizsgálni, és a vizsgálatot dokumentálni kell a kezelési tervben (ld. a 33. és 34. kérdéseket).

Ideális esetben csak egy integrált kezelési tervre van szükség, ami tartalmazza a Natura 2000 és az erdőgazdálkodási intézkedéseket is. A Natura 2000 kezelési tervet és az erdészeti üzemtervet sokszor össze lehet foglalni egy dokumentumban (pl. ha egy erdőbirtok teljes mértékben megfelel egy Natura 2000 területnek), és ha ezt az illetékes természetvédelmi hatóság jóváhagyja, ez a dokumentum lesz a Natura 2000 terület kezelési terve. Gyakran azonban két külön dokumentumra van szükség: a teljes Natura 2000 területet és az egyes erdőbirtokokat lefedő Natura 2000 kezelési tervre, és az erdőbirtokok erdészeti üzemterveire. Az erdészeti üzemterveknek mindig meg kell felelniük az élőhelyvédelmi irányelv 6.2 cikke által előírt követelményeknek a károkozás elkerüléséről, és ideális esetben integrálniuk kell a Natura 2000 terület proaktív természetvédelmi céljait is (integrált erdészeti üzemterv). A Natura 2000 területeken a fakitermelési munkálatokat úgy kell megtervezni, hogy azoknak semmilyen vagy jelentéktelen negatív hatása legyen a területre nézve. Ha a potenciálisan jelentős negatív hatás nem zárható ki, minden esetben megfelelőségi vizsgálatot kell végezni.

36. Módosítani kell-e a meglévő erdészeti üzemterveket a Natura 2000 tervek figyelembe vétele céljából?

Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 4, 6, 7, 8, 17, 18, 19, 20

Az erdészeti üzemtervek módosítása nem kötelező, ha a bennük foglalt intézkedések nem okozzák a Natura 2000 kijelölését indokló élőhelyek károsodását, vagy a fajok jelentős zavarását.

A meglévő terveket azonban sokszor módosítani kell, ha az erdészeti intézkedések nem felelnek meg a terület természetvédelmi céljainak. Ha nem veszi számításba az ugyanazon terület Natura 2000 kezelési tervében megállapított természetvédelmi célokat és intézkedéseket, az erdészeti üzemtervet felül kell vizsgálni. Ahol lehet, ki kell használni a szinergiákat, hogy az erdészeti intézkedések hozzájárulhassanak a Natura 2000 természetvédelmi céljainak eléréséhez. Ezzel együtt a Natura 2000 célok erdészeti üzemtervbe való integrálása várhat az üzemterv következő tervezett felülvizsgálatáig, ha az aktuális tervben foglalt tevékenységek nem okozzák a Natura 2000 terület élőhelyeinek és fajainak károsodását.

Ha az erdészeti üzemterv teljes mértékben integrálja a terület természetvédelmi céljaival összhangban lévő természetvédelmi intézkedéseket, akkor általában elmondható, hogy az erdészeti üzemtervnek nincs jelentős negatív hatása a területre, ha ezt oly módon teszi, hogy a védett fajokra és élőhelyekre gyakorolt potenciális negatív hatás elkerülhető, illetve ha az erdészeti intézkedések proaktívan hozzájárulnak a terület természetvédelmi céljaihoz.. Ez a következtetés csak objektív érvek és a terv területre gyakorolt hatásának előzetes vizsgálata alapján vonható le. A vizsgálat dokumentumait javasolt a kezelési tervhez mellékletként csatolni. Ebben az esetben megfelelőségi vizsgálatra nem lesz szükség. Az erdészeti üzemtervre vonatkozó megfelelőségi vizsgálat szükségességét illetően ld. az 57. kérdést.

37. Nem minden erdő rendelkezik erdészeti üzemtervvel vagy egyenértékű dokumentummal. Kötelező-e a Natura 2000 terület illetékes hatósága által jóváhagyott erdészeti üzemterv megléte?

Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.):

Az uniós irányelvek nem teszik kötelezővé az erdészeti üzemtervet a Natura 2000 erdők esetében. Az erdészeti üzemterv meglétére vonatkozó előírások leginkább a tagállamok nemzeti szabályozásaitól függenek. Sok tagállamban kötelező erdészeti üzemtervet írni egy adott erdőméret felett, vagy bizonyos erdőtípusok esetében.

Az EU biológiai sokféleség stratégiája azonban javasolja, hogy a tagállamok biztosítsák, hogy *„2020-ig a fenntartható erdőgazdálkodással összhangban erdőgazdálkodási tervek, illetve azokkal egyenértékű eszközök legyenek hatályban valamennyi köztulajdonban lévő vagy egy bizonyos (a tagállamok vagy a régiók által meghatározott és vidékfejlesztési programjukban rögzített) méretet meghaladó, az Unió vidékfejlesztési politikája keretében finanszírozott erdőgazdaságra vonatkozóan, azért, hogy mérhető javulás következzen be az erdőgazdálkodástól függő, illetve általa érintett fajok és élőhelyek védettségi helyzetében, valamint a 2010. évi uniós állapotfelméréshez[62] képest az ökoszisztéma-szolgáltatásokban”*.

Emellett a 2014-2020. közötti időszakra vonatkozó, erdészeti intézkedésekre fordítható EAFRD támogatás (1305/2013. sz. rendelet) csak a fenntartható erdőgazdálkodás elveivel összhangban levő erdészeti üzemterv vagy egyenértékű eszköz megléte esetén igényelhető egy bizonyos méretet meghaladó erdőterület felett (ld. fent).

[62] Amint azt a SEC(2006) 748 is meghatározza.

38. Az erdők olyan dinamikus ökoszisztémák, melyek kezelése hosszú távon történik. Hogyan veszik ezt figyelembe a Natura 2000 természetvédelmi céljai?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 22
Általánosságban a Natura 2000 természetvédelmi céljait úgy állapítják meg, hogy azok figyelembe veszik az erdei ökoszisztémák dinamikus jellegét. Gyakran épp ez a dinamizmus segít számos erdei fajnak a túlélésben, különösen a nagy kiterjedésű összefüggő erdőkben. A Natura 2000 kijelölés nem az erdő egy adott pillanatbeli állapotának szisztematikus konzerválására törekszik, bár néhány természetközeli erdő állapotának megőrzése a természetes szukcesszió elkerülésétől (azaz az aktív kezeléstől) függ. A természetvédelmi célok nem egy adott állapotot kívánnak megőrizni a természetes folyamatoktól függetlenül mindenáron. A természetes folyamatok az ökológiai tényezők szerves részei, és ezekre alapulnak a természetvédelmi célok és intézkedések is. Az erdészeti ciklus (felújítás/felújulás, gyérítés, végül az érett fák vagy állományok kitermelése) összeférhető ezzel a dinamikus megközelítéssel, bár gyakran előfordulhat, hogy a jelenlegi gyakorlatokon módosítani kell (pl. öreg fák vagy állományok megtartása). Mindazonáltal néha egy állapot „befagyasztása” is szükséges lehet, hogy hosszú távon megmaradjon egy-egy, a különleges kezelési intézkedésektől függő természetközeli élőhely. Az ökológiai tényezők, valamint a célfajok és -élőhelyek védettségi állapotának rendszeres monitorozása és értékelése lehetővé teszi, hogy a természetvédelmi célokat és intézkedéseket szükség esetén módosítani lehessen. A kezelés dinamikus megközelítése azonban könnyebben alkalmazható nagyobb Natura 2000 területek esetében, mert a kisebb területek gyakran csak a védett élőhelytípus közvetlen környezetét fedik le. Fontos továbbá egy tájszintű monitorozási terv megléte is, hogy észrevehetőek legyenek egy adott régió Natura 2000 területeinek természetes folyamataiban esetlegesen egyszerre felmerülő problémák.		

39. Az erdőgazdálkodás sokszor idegenhonos fajokat alkalmaz. Összeegyeztethető-e ez a Natura 2000 előírásaival?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 4, 11, 14, 15
A Natura 2000 terület fafajainak megválasztása és az egyes fajok jelenlétének kívánatossága a terület kijelölését indokló élőhelyek és fajok ökológiai szükségleteitől, valamint a terület természetvédelmi céljaitól függ. Az olyan területeken, ahol a természetvédelmi cél egy adott élőhelytípus vagy faj védettségi állapotának javítása, a természetvédelmi intézkedések között szerepelhet az idegenhonos fajok által elfoglalt terület csökkentése a természetes élőhely folytonosságának vagy szerkezetének helyreállítása céljából. Másrészről azonban az idegenhonos fajok megtarthatók olyan területeken, ahol a cél az erdő jelenlegi állapotának és szerkezetének fenntartása, ha ez nem érinti hátrányosan a terület természetvédelmi céljait. Ez lehet a helyzet olyan nagy kiterjedésű Natura 2000 területeken, ahol az erdősültség folyamatos és elegendően dinamikus szerkezetű, továbbá a közösségi jelentőségű élőhelytípusok jó állapotban vannak.		

Általában azonban a Natura 2000 területeken az idegenhonos fajok telepítését körültekintően kell végezni, és ennek hatását előzetesen meg kell vizsgálni. A jó minőségű erdei élőhely idegenhonos fafajokból álló ültetvénnyel való lecserélése nagy valószínűséggel nem fog megfelelni a terület természetvédelmi céljainak.

40. Az éghajlatváltozás nagy valószínűséggel hatással lesz az erdőkre. Vannak-e olyan erdőgazdálkodási intézkedések, amelyek a Natura 2000 területeken végezhetők és csökkenthetik az éghajlatváltozás hatásait?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.):
Az erdők és az erdei élőhelyek védettségi állapotának megfelelő erdőgazdálkodással való javítása közvetlen pozitív hatással jár az erdei ökoszisztémák ellenállóságára, és ezáltal az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodási képességük (adaptáció) is megnő. Az adaptív kezelési stratégiák (pl. az erdők szerkezetének javítása, az élőhelyek szétdarabolódásának megszüntetése, a megváltozott körülményeknek jobban megfelelő fafajok kiválasztása) célja, hogy növeljék az erdők ellenálló-képességét a jövőbeni változásokkal szemben. Az erdők a szén tárolásával közvetlenül hozzájárulnak az éghajlatváltozás hatásainak mérsékléséhez. Ez a hatás az összfatömeg növelésével (azaz több erdővel), a holtfák meghagyásával és a talaj széntartalmának növelésével fokozható. A láperdők vízháztartásának védelme (és szükség esetén helyreállítása) megakadályozza a tőzeg bomlását és a CO2 felszabadulását az erdőtalajból. Azonban ezeket a kezelési stratégiákat csak körültekintően szabad alkalmazni, hogy a megőrizni kívánt erdei élőhelyek természetes jellemzőit és összetételét ne változtassuk meg.		

41. Hogyan kell figyelembe venni a „más fás területek” (cserjések, sziklás területek stb.) vagy nem erdő területek jelenlétét?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 4, 18
A Natura 2000 erdők gyakran olyan „más fás területeket” (fás legelők, cserjések, fenyérek) is magukban foglalnak, melyeket tartalmaz az élőhelyvédelmi irányelv I. melléklete, és így szükségessé teszik a terület kijelölését a Natura 2000 hálózatba. Ha a területet ilyen élőhelytípus miatt jelölték ki, vagy ha az egy közösségi jelentőségű, nem erdei faj élőhelye, akkor e terület számára is meg kell állapítani a természetvédelmi célokat és intézkedéseket. Amennyiben nem ez a helyzet, akkor ezen élőhelyek esetében a kezelésnek nem feltétlenül kell fenntartania vagy javítania annak védettségi állapotát, de meg kell felelnie a terület természetvédelmi céljainak, vagy a nemzeti, regionális vagy helyi szintű védettség által előírt követelményeknek.		

42. Mi az irányadó, ha egy területen egyes közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok természetvédelmi céljai összeütköznek?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.):
Előfordulhat, hogy egy közösségi jelentőségű élőhelytípus vagy faj természetvédelmi céljai összeütköznek a területen jelenlévő másik élőhelytípus vagy faj természetvédelmi céljaival. Például, kívánatos lehet egy erdei élőhelytípus által elfoglalt terület növelése, de ez csökkentheti az ott található fenyérek összterületét. Ezeket a potenciális konfliktusokat fel kell ismerni és meg kell oldani a terület természetvédelmi céljainak megállapítása során, figyelembe véve az egyes élőhelytípusok és fajok relatív fontosságát, a kedvező védettségi állapot elérésének célját az EU-ban és a tagállamok természetföldrajzi régióiban. Törekedni kell az olyan lehetséges kompromisszumok megtalálására, melyek kedveznek valamennyi érintett élőhelynek és fajnak (ld. még a 18. kérdést).		

43. Mi a teendő, ha egy Natura 2000 területen olyan kár- vagy kórokozó jelenik meg, ami jelentős negatív gazdasági hatással járhat (pl. fenyőszú, fenyőrontó fonálféreg)?		
Jogi kötelezettség/ Javaslat/ Tájékoztatás	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.):
(J) Növény-egészségügyi intézkedések tervezésekor figyelembe kell venni a Natura 2000 terület természetvédelmi céljait, és az intézkedéseket úgy kell megtervezni, hogy azoknak a védett élőhelyekre és fajokra gyakorolt potenciális negatív hatásai kiküszöbölhetőek vagy jelentéktelen szintűre mérsékelhetőek legyenek. (K) A terület természetvédelmi kezeléséhez nem szükséges, de arra valószínűleg jelentős hatást gyakorló növény-egészségügyi intézkedés esetén az élőhelyvédelmi irányelv 6.3 cikke értelmében megfelelőségi vizsgálatot kell végezni (ld. még az 57. kérdést). Amennyiben a vizsgálat eredménye kedvezőtlen, a növény-egészségügyi intézkedést csak az élőhelyvédelmi irányelv 6.4 cikkében felsorolt esetekben szabad elvégezni (azaz, ha nincs alternatív megoldás, de valamilyen kiemelkedően fontos közérdekről van szó, és ha a tagállam minden szükséges kiegyenlítő intézkedést megtesz, továbbá erről értesíti az Európai Bizottságot, és ha – a területen található elsődleges fontosságú élőhelytípusok vagy fajok esetén – a Bizottság véleményét figyelembe veszi). (T) Természetes erdőkben bizonyos betegségek megjelenése vagy rovarinváziók kitörése az ökológiai folyamatok részét képezhetik, és mint ilyenek, az ott található fajok számára létfontosságúak. Ezeket a folyamatokat nem kell feltétlenül megakadályozni (különösen a nagy kiterjedésű Natura 2000 területeken), hacsak negatív ökológiai vagy társadalmi-gazdasági hatásaik egyértelműen felül nem múlják a potenciális pozitív ökológiai hatásokat. Fontos szem előtt tartani, hogy a nagy területen megjelenő természetes zavarások táji szinten sokszor kívánatosak, még akkor is, ha helyi szinten negatív hatással járnak.		

(K) Ha egy Natura 2000 erdőben sürgősségi eljárásra van szükség egyes, növényfajokat vagy növényi termékeket károsító szervezetek elterjedésének megakadályozására az EU-ban, a tanács 2000/29/EK irányelve (2000. május 8.)[63], és különösen a 16.3 cikkének 4. mondata értelmében megfelelő kockázatkezelési intézkedéseket kell alkalmazni, ami kiterjedhet a fertőzött egyedek korlátozott számban történő kivágására is. Ebben az esetben a sürgősségi eljárás intézkedéseivel egyenértékű biztosítékot kell nyújtani a károsító szervezet(ek) továbbterjedési kockázatának elkerülésére[64].

(J) Az alkalmazni kívánt növény-egészségügyi intézkedéseket és az azokat ellensúlyozó lépéseket előzőleg egyeztetni kell az illetékes nemzeti hatósággal. Kivételes esetekben, ha a növény-egészségügyi intézkedések alkalmazására a Natura 2000 terület természetvédelmi céljai miatt nem kerülhet sor, és ha ez jelentős gazdasági veszteséget okoz az erdőtulajdonosnak, a tagállam élhet az uniós vagy nemzeti forrásokat felhasználó anyagi kompenzáció lehetőségével.

44. Építhetők-e erdészeti utak a Natura 2000 területeken?		
Tájékoztatás/Jogi kötelezettség	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 19

Az erdészeti utak általában kulcsfontosságúak egy életképes erdőgazdaság számára, és bizonyos esetekben akár a terület természetvédelmi kezeléséhez is hozzájárulhatnak (természetvédelmi intézkedések végrehajtásához szükséges hozzáférés biztosítása, tűzvédelem stb.). Ugyanakkor az utaknak sokszor jelentős közvetett vagy közvetlen hatásuk lehet a terület kijelölését indokló élőhelyekre és/vagy fajokra.

(K) Más projektekhez hasonlóan, az erdészeti utak építésekor is figyelembe kell venni a terület természetvédelmi céljait. Javasolt az útépítés megtervezése úgy, hogy annak a terület kijelölését indokló élőhelyekre és/vagy fajokra gyakorolt lehetséges negatív hatásai elkerülhetőek vagy csökkenthetőek legyenek. Ha az eljárás során feltételezhetővé válik, hogy az útépítés nem lesz jelentős negatív hatással a terület egységességére és természetvédelmi céljaira, vagy éppen pozitív hatással lesz e célok elérésére, akkor az útépítés megfelelőségi vizsgálat nélkül is elvégezhető. Ilyen következtetés azonban csak objektív érvek, és a projekt valamennyi lehetséges hatásának előzetes vizsgálata alapján vonható le.

(J) Javasolt a vizsgálati eredmények dokumentálása, hogy azokra szükség szerint hivatkozni lehessen. Ugyanez vonatkozik az (integrált) erdészeti üzemterv részét képező útépítési tervre is, ha annak a Natura 2000 területre gyakorolt hatásait nem ellenőrizték, vagy arra vonatkozóan nem végeztek megfelelőségi vizsgálatot.

(K) Az élőhelyvédelmi irányelv 6.3 cikke értelmében előírt megfelelőségi vizsgálatra mindig szükség van, ha nem zárható ki annak a lehetősége, hogy az erdészeti út jelenős hatással lesz a területre (ld. még az 57. kérdést).

[63] http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32000L0029&qid=1486025351405&from=EN

[64] Lásd például a Bizottság 2012. szeptember 26-i 2012/535/EU végrehajtási határozatát a *Bursaphelenchus xylophilus* (Steiner et Buhrer) Nickle et al. (fenyőrontó fonálféreg) Unión belüli elterjedésének megelőzésére irányuló sürgősségi intézkedésekről, http://www.eu-info.hu/mvh/library/32012D0535_HU.html

45. Végezhető-e tarvágás a Natura 2000 területeken?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 4, 19

Ebben a kérdésben is a terület természetvédelmi céljait kell figyelembe venni. A tarvágás káros hatással lehet egyes élőhelyekre és fajokra, különösen azokra, amelyek léte az állandó erdőborítástól függ, míg más, az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelvben felsorolt élőhelyek és fajok túlélését nem befolyásolja. Minden esetben egyedi helyzetelemzésre van szükség, ami számításba veszi a területspecifikus természetvédelmi célokat, a tervezett tarvágás által érintett élőhelyeket és fajokat, a megszűnt élőhelyek helyét átvevő új élőhelytípusokat (beleértve a jelenlegi élőhely különböző fejlődési és szerkezeti fázisait), a kitermelni kívánt terület relatív fontosságát stb. Azon közösségi jelentőségű élőhelyek esetében, amelyek a 17. cikk szerint jelentési kötelezettség alá esnek, és amelyek nemzeti vagy természetföldrajzi szintű védettségi állapota nem kedvező, a tarvágás valószínűleg nem egyeztethető össze a területspecifikus természetvédelmi célokkal, és a kedvező védettségi állapotra való általános törekvéssel.

Tarvágási szándék esetén a gyakorlatban az élőhelyvédelmi irányelv 6.3 cikke szerinti megfelelőségi vizsgálatra lesz szükség, ha nem zárható ki annak a lehetősége, hogy az jelenős hatással lesz a Natura 2000 területre (ld. még a 44. és az 57. kérdést).

46. Mi a teendő, ha egy Natura 2000 területen olyan új élőhely jelenik meg, ami szerepel az I. mellékletben?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.):

Az erdőgazdálkodás hosszú távú, dinamikus folyamat. Egyes erdőgazdálkodási intézkedéseket új, az I. mellékletben felsorolt élőhelyek megjelenése követhet. Például egy savanyú talajú Natura 2000 területen egy lucfenyves tarvágását követően európai száraz fenyér (4030) jelenhet meg. Védetté kell-e nyilvánítani ezt az új élőhelyet, vagy megengedhető, hogy néhány év alatt új erdőállomány (pl. nyíres vagy lucfenyves) alakuljon ki rajta? Erre a kérdésre a terület természetvédelmi céljai adnak választ.

Ha a terület kijelölésének egyik célja a száraz fenyérek védelme volt, akkor annak megjelenését a természetvédelmi célok szerint kell figyelembe venni akár dinamikus, akár statikus módon. Dinamikus megközelítés például, ha a tarvágások megfelelő tervezésével elegendő helyet biztosítunk az új élőhely számára, statikus kezelési mód pedig a száraz fenyér megőrzése az újraerdősülés megakadályozásával, ha az adott élőhelyből kevés van a területen. Ha azonban az új élőhelytípus nem szerepelt a terület kijelölésének indokai között (sem önálló élőhelyként, sem egy faj élőhelyeként), akkor azt (és a vonatkozó fajokat) fel kell venni a terület adatlapjára, és ki kell dolgozni az élőhelyre és az ott található fajokra vonatkozó természetvédelmi célokat. E célok természetétől függ, hogy lesz-e szükség valamilyen speciális természetvédelmi intézkedésre. Ha az új élőhely a terület fő céljai vagy a Natura 2000 hálózat egységessége szempontjából jelentéktelen, ezt tükrözni fogják a természetvédelmi célok is. Ebben az esetben az új élőhely nem tesz szükségessé semmilyen természetvédelmi intézkedést (ld. még a 18. és a 42. kérdéseket)

47. Mi a teendő az I. mellékletben szereplő másodlagos élőhelyek esetén, amelyek helyét természetes úton zárótársuláshoz közeli erdei élőhely veszi át?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.):
Sok Natura 2000 élőhely függ az emberi beavatkozásoktól. Ezek híján, spontán módon, a potenciális természetes vegetációhoz közelebb álló (közösségi jelentőségű) élőhelyekké átalakuló másodlagos élőhelyek jelenhetnek meg, melyek azonban nem felelnek meg a terület kijelölésekor jelen lévő élőhelynek. Például az I. mellékletben felsorolt bizonyos erdészeti kezelések (pl. sarjaztatás) hatására kialakult élőhelyek helyét a kezelési gyakorlat megváltozásakor (pl. a sarjaztatás felhagyása) fokozatosan egy új élőhely (pl. bükkös) fogja átvenni. Hasonlóképpen, a fás legelők a legeltetés felhagyásakor erdőkké alakulhatnak át. Az ilyen élőhelyek kezelését illető döntéseket a terület természetvédelmi céljainak ismeretében kell meghozni. E célokat ideális esetben a területen jelen lévő élőhelyek és fajok relatív fontosságának elemzése után állapítják meg, figyelembe véve azok regionális, nemzeti és természetföldrajzi szintű védettségi állapotát. Ha megállapították, hogy egy adott élőhelytípust meg kell őrizni vagy helyre kell állítani a területen, akkor az illetékes hatóság feladata a szükséges természetvédelmi intézkedések megtervezése egy másik élőhelytípus kialakulásának megakadályozása érdekében. Ha a terület természetvédelmi céljai között szerepel egy másik élőhelytípus kialakítása, pl. azért, mert az felel meg a terület természetes vegetációjának, akkor nincs szükség az új élőhely kialakulásának megállítására (ami akár szerepelhet is az I. mellékletben). Más szóval, amíg az új élőhelytípus kialakulása összhangban van a terület természetvédelmi céljaival, az nem jelenti a területnek az élőhelyvédelmi irányelv 6.2 cikke értelmében vett károsodását (ld. még a 18, 26, 42. és 46. kérdéseket).		

4.7 Erdőgazdálkodási tevékenységek finanszírozási lehetőségei a Natura 2000 erdők esetében

Kérdések:

48. *A Natura 2000 természetvédelmi intézkedések mindig többletköltségekkel járnak-e?*
49. *Mennyibe kerül a teljes Natura 2000 hálózat fenntartása?*
50. *Ki a felelős a hálózat finanszírozásáért? Elérhetők-e a Natura 2000 területek természetvédelmi kezelését támogató uniós források?*
51. *Tartalmaz-e az EU vidékfejlesztési szabályozása a Natura 2000 területeket támogató rendelkezéseket?*
52. *Vannak-e más lehetőségek az EU vidékfejlesztési politikájában, amelyek hozzájárulhatnak a Natura 2000 támogatásához?*
53. *A felmerülő többletköltségeket vagy a kieső bevételt kizárólag az erdőtulajdonosoknak/ erdőgazdálkodóknak kell-e fedezniük?*
54. *A Natura 2000 területek kezelési költségei mindig kompenzálhatóak-e?*
55. *Milyen lehetőségek vannak az EU LIFE programban a Natura 2000 területek természetvédelmi kezelésének támogatására?*
56. *Vannak-e más lehetőségek a Natura 2000 támogatására nemzeti vagy regionális szinten?*

NB: Kérjük, olvassa el a jelen dokumentum 1.2.2 részét, ami bemutatja a Natura 2000 területek uniós támogatási lehetőségeit!

48. A Natura 2000 természetvédelmi intézkedések mindig többletköltségekkel járnak-e?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 3, 4, 5, 8, 10, 11, 14, 18, 20, 21, 22, 23

Nem mindig. Sok múlik az intézkedés típusán és a területen egyaránt. Vannak olyan intézkedések, amelyek semmilyen extra költséggel vagy kieső bevétellel nem járnak, vagy amelyeket könnyen, többletköltség és kieső bevétel nélkül be lehet illeszteni a mindennapos tevékenységek közé. Ilyen lehet például az erdőállományok összetételének megváltoztatása, ha az eredeti erdőállomány gazdaságilag és ökológiailag instabil, és ha a változtatás olyan termelékeny fafajok telepítésével jár, amelyek megfelelnek a terület természetes vegetációjának, vagy amelyek biztosítják a jelenlegi erdőgazdálkodási gyakorlat folytonosságát (ha az a területen lévő élőhelyek és fajok védettségi állapotának fenntartására vagy javítására kedvező hatással van).

Egyes természetvédelmi intézkedések akár gazdasági előnyökkel is járhatnak rövid vagy hosszú távon (pl. vadászatra jobban alkalmas körülmények kialakítása, csökkenő vadkár, a folyóbarát erdőgazdálkodásnak köszönhetően jobb horgászati lehetőségek, növekvő turizmus, természetközelibb és kevésbé költséges erdőgazdálkodási módszerek, javuló talajminőség stb.).

Azonban elkerülhetetlen, hogy egyes természetvédelmi intézkedések költségeket vonjanak maguk után, hiszen elvégzésükhöz extra emberi erőforrásra vagy új infrastruktúrára és eszközökre lehet szükség, illetve mert csökkentik az addig rendelkezésre álló kereskedelmi lehetőségeket. A felmerülő költségeket eseti alapon kell megvizsgálni.

Javasolt, hogy a Natura 2000 kezelési terv tartalmazza a területen szükséges természetvédelmi intézkedések becsült költségét, és hogy vizsgálja meg a lehetséges helyi, nemzeti és uniós pályázati lehetőségeket. Javasolt továbbá az innovatív önfinanszírozási rendszerek alkalmazási lehetőségének megfontolása (pl. a Natura 2000 termékek értékesítése, ökoturizmus, a vízminőség megőrzésére irányuló kifizetések stb.; további példákért ld. a 49. kérdést.).

49. Mennyibe kerül a teljes Natura 2000 hálózat fenntartása?		
Tájékoztatás	Cél: lakosság, erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.):

A Natura 2000 hálózat területeinek kezelése és helyreállítása jelentős ráfordításokat igényel. Az Európai Bizottság 2007-es becslése szerint az EU 27 tagországának kb. 5,8 milliárd eurójába kerül a hálózat területeinek fenntartása és kezelése. A Natura 2000-hez felhasználható különböző uniós eszközök kihasználtsága azonban jóval a tagállamok által meghatározott szükséglet alatt volt, annak csupán 20%-át fedezte[65].

Ezek a kiadások ugyanakkor a hálózat által nyújtott társadalmi-gazdasági előnyök formájában többszörösen megtérülnek. Amellett, hogy kulcsszerepet játszik Európa biológiai sokféleségének megőrzésében, a Natura 2000 hálózat számos egyéb ökoszisztéma-szolgáltatást nyújt a társadalom számára. A Bizottság legutóbbi tanulmányai szerint a Natura 2000 területekről származó szolgáltatások összértéke körülbelül 2-300 milliárd euró évente[66].

[65] Bizottsági munkadokumentum. A Natura 2000 hálózat finanszírozása. Elérhető: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/docs/financing_natura2000.pdf

[66] További részletek az Európai Bizottság Környezetvédelmi Főigazgatóságának weboldalán találhatók: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/index_en.htm

Bár ezek csupán becsült értékek, az előzetes eredmények azt mutatják, hogy a Natura 2000 hálózat társadalom számára nyújtott gazdasági előnyei (amelyek csupán az előnyök egy kis részét képezik) igen kedvezően viszonyulnak a fenntartási és kezelési költségekhez.

A pontos költség-haszon arány természetesen sok tényezőtől függ, beleértve a terület elhelyezkedését és az ott folyó földhasználatot, de a tények azt mutatják, hogy a jól kezelt Natura 2000 hálózat a karbantartási költségek többszörösét fizeti vissza.

Példák a Natura 2000 gazdasági hasznára:

TURIZMUS:

A Natura 2000 a gazdasági élet fontos motorja: a természeti területek iránt érdeklődő turisták által elköltött összegek jelentősen élénkítik a helyi gazdaságokat. Becslések szerint a Natura 2000 területek látogatóinak kiadásai kb. 50-85 milliárd eurót tesznek ki évente (2006). Ha csak azokat a látogatókat vesszük alapul, akik kifejezetten a Natura 2000 területek iránt érdeklődnek (szemben más természeti területekkel), még az is 9-20 milliárd eurót generált 350 millió látogatási nap során 2006-ban.

A turizmusból és a rekreációs tevékenységekből származó bevételek 4,5-8 millió főállású munkahelyet finanszíroznak, a kifejezetten a Natura 2000 iránt érdeklődő látogatók pedig 800.000-2 millió munkahelyet teremtenek (az EU 27 tagországában összesen kb. 13 millió munkahely volt köszönhető a turizmusnak 2008-ban). Emellett a védett területek további előnyöket nyújtanak a helyi és regionális gazdaság számára a helyi befektetések élénkítésével, illetve a lakosság életminőségének növelésével.

VÍZ:

A természeti tőke a víztisztítási és a víz rendelkezésre bocsátási költségeinek megspórolásával hozzájárul a kiadások csökkentéséhez. A víztisztítás és a rendelkezésre bocsátás a természetes ökoszisztémák (így a Natura 2000 területek) által nyújtott fontos ökoszisztéma-szolgáltatások. Sok európai nagyváros, pl. München, Berlin, Bécs, Oslo, Madrid, Szófia, Róma és Barcelona élvezi a természetes víztisztítás előnyeit. E városok jelentős kiadásokat spórolnak meg az ökoszisztéma-szolgáltatásoknak köszönhetően. A megtakarításból az unió lakossága is közvetlenül profitálhat az alacsonyabb vízszámla formájában.

Négy európai nagyváros (Berlin, Bécs, Oslo és München) példáján keresztül jól szemléltethetőek a víztisztítási és a rendelkezésre bocsátási ökoszisztéma-szolgáltatásokból származó előnyök. Az előnyök átadásával a víztisztításon évente 7-16 millió eurót, a víz rendelkezésre bocsátásán évente 12-90 millió eurót takarítanak meg e városok. A lakosság számára ez 15-45 euró/fő megtakarítást jelent évente a két ökoszisztéma-szolgáltatásért összesen. Összehasonlításképp, Németországban a vízszámla kb. 200 euró évente.

50. Ki a felelős a hálózat finanszírozásáért? Vannak-e a Natura 2000 területek természetvédelmi kezelését támogató uniós források?

Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 4, 19

(T) Az egész EU-t lefedő hálózatként a Natura 2000 a tagállamok közötti szolidaritáson alapul, hiszen egy olyan közös erőforrást képvisel, ami számos előnyt nyújt az európai társadalom és gazdaság számára. Hasonlóképpen a hálózat megfelelő finanszírozást igénylő fenntartásának felelőssége is közös.

Míg a Natura 2000 hálózat finanszírozása elsősorban a tagállamok feladata, az élőhelyvédelmi irányelv 8. cikke elismeri, hogy a hálózat kezeléséhez uniós szintű támogatásra van szükség, és a természetvédelmi intézkedések megvalósítását uniós társfinanszírozáshoz köti.

A Natura 2000 kezelési kötelezettséget több uniós támogatási rendszer integrálja, pl. a Strukturális Alapok (ERDF), a Vidékfejlesztési Alap (EAFRD), az Európai Tengeri és Halászati Alap (EMFF), és a LIFE.

Az integrált megközelítésnek több oka van:

- Biztosítja, hogy a Natura 2000 területek kezelése az EU szélesebb értelemben vett földhasználati politikájának része legyen;
- Lehetővé teszi, hogy a tagállamok olyan prioritási területeket határozzanak meg és olyan intézkedéseket alkalmazzanak, amelyek a nemzeti és regionális sajátosságaiknak a legjobban megfelelnek;
- Elkerülhetővé teszi a különböző uniós támogatási rendszerek közötti átfedést és az átfedések által okozott adminisztrációs nehézségeket.

Natura 2000 erdők esetében számos uniós támogatási lehetőség áll rendelkezésre a 2014-2020. közötti időszakra (ld. a jelen dokumentum 1.2.2 részét)[67]. Legtöbbször a tagállamok érintett hatóságain múlik, hogy ezek a lehetőségek az adott országban/régióban igénybe vehetőek-e, és ha igen, hogyan.

(J) A rendelkezésre álló uniós támogatások legjobb kihasználása érdekében a Bizottság támogatja, hogy a tagállamok stratégiai, többéves tervezési megközelítést alkalmazzanak a Natura 2000 finanszírozásához. Ez olyan elsődleges fontosságú intézkedési tervek létrehozását jelenti, amelyek nemzeti vagy regionális szinten határozzák meg a Natura 2000 területek finanszírozási szükségleteit és stratégiai prioritásait a 2014-2020. közötti időszakra. Az elsődleges fontosságú intézkedési tervek elősegítik a természetvédelmi intézkedések integrálását az új uniós támogatási rendszerek keretébe[68].

51. Tartalmaz-e az EU vidékfejlesztési szabályozása a Natura 2000 területeket támogató rendelkezéseket?

Tájékoztatás	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.):

Igen, szerepelnek benne kifejezetten a Natura 2000 és a vízügyi keretirányelv támogatására vonatkozó rendelkezések. Az új EAFRD szabályozás (1305/2013) értelmében a Natura 2000 kifizetések a hektárban számolt erdőterület alapján évente történnek, és kompenzálják a jogosultakat az érintett területeken az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelv előírásainak betartásával kapcsolatosan felmerülő többletköltségekért és hátrányokért. A támogatásokra a mezőgazdálkodók, a magán erdőtulajdonosok, illetve a magán erdőtulajdonosok szövetségei egyaránt jogosultak, továbbá indokolt esetben más földhasználók is jogosultak lehetnek (30. cikk).

A Natura 2000 kifizetések a Natura 2000 területeken alkalmazott, a kezelési tervben vagy egyenértékű dokumentumban meghatározott kezeléssel és korlátozásokkal kapcsolatosan felmerülő kiadásokra és az így kieső bevétel kompenzálására fordíthatók azzal a feltétellel, hogy a korlátozásoknak kötelező jellegűeknek kell lenniük (a földhasználó köteles azokat betartani az érintett területeken), és kapcsolódniuk kell az élőhelyek és fajok fenntartására és helyreállítására, illetve károsodásuk és zavarásuk elkerülésére vonatkozó előírásokhoz.

[67] E támogatásokról további információ található a hatóságok, területkezelők és –tulajdonosok számára készített, a Natura 2000 területek finanszírozására vonatkozó útmutatóban. Az útmutató célja a jelenlegi finanszírozási periódus (2014-2020) során a Natura 2000 területek (és a Natura 2000 erdők) kezelésére rendelkezésre álló támogatási lehetőségek bemutatása. Elérhető: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/

[68] SEC(2011) 1573 final

A támogatási lehetőségek az erdőtulajdonosok rendelkezésére állnak addig, amíg azt a tagállamok vidékfejlesztési programja tartalmazza.

52. Vannak-e más lehetőségek az EU vidékfejlesztési politikájában, amelyek hozzájárulhatnak a Natura 2000 támogatásához?

Tájékoztatás	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 3, 8, 14, 18, 21, 23

Igen, az új EAFRD szabályozás tartalmaz olyan lehetőségeket, melyek hozzájárulhatnak a Natura 2000 támogatásához. A legfontosabbak a következők:

21. cikk: Az erdőterületek fejlesztésére és az erdők életképességének javítására irányuló beruházások, beleértve a következőket:
  - Erdősítés és fásítás (22. cikk);
  - Agrár-erdészeti rendszerek létrehozása (23. cikk);
  - Az erdőtüzek, a természeti katasztrófák és a katasztrófaesemények által okozott erdőkárok megelőzése és helyreállítása (24. cikk);
  - Az erdei ökoszisztémák ellenálló képességének és környezeti értékének növelését célzó beruházások (25. cikk);
  - Erdőgazdálkodási technológiákra, valamint erdei termékek feldolgozására, mobilizálására és értékesítésére irányuló beruházások (26. cikk).
- 34. cikk: Erdő-környezetvédelmi és éghajlattal kapcsolatos szolgáltatások és természetmegőrzés.
- 35. cikk: Együttműködés.

Általános előírás, hogy egy bizonyos (a tagállamok által a vidékfejlesztési programban meghatározandó) területméret felett a támogatás a fenntartható erdőgazdálkodás elveinek alkalmazásához kötött. Ezt az erdészeti üzemtervvel vagy egyenértékű dokumentummal kell igazolni.

Az új szabályozás azt is előírja, hogy a vidékfejlesztési programhoz hozzájáruló teljes EAFRD támogatás legalább 30%-át környezeti intézkedések, illetve az éghajlatváltozás hatásainak mérséklésével és az ahhoz való adaptációval kapcsolatos intézkedések végrehajtására kell fordítani. A támogatás e része környezetvédelmi- és éghajlattal kapcsolatos beruházásokra (21. és 34. cikk), agrár-környezeti rendszerek létrehozására, illetve éghajlatváltozással kapcsolatos beruházásokra és biogazdálkodásra fordíthatók, továbbá olyan területeken vehetők igénybe, ahol a természeti vagy más körülmények korlátozzák a Natura 2000 támogatások igénybevételét.

A vidékfejlesztési szabályozás erdőkkel kapcsolatos rendelkezései a magán erdőtulajdonosokat és a magán erdőtulajdonosok szövetségeit célozzák. A beruházási lehetőségek az erdőtulajdonosok rendelkezésére állnak addig, amíg azt a tagállamok vidékfejlesztési programja tartalmazza. Különleges és indokolt esetben más jogosultak, pl. állami erdőgazdaságok, önkormányzatok, más természetes és jogi személyek, közintézmények és szervezetek is igénybe vehetik a támogatásokat. Például állami tulajdonú földterület esetén erdősítési és fásítási támogatás (22. cikk), illetve erdő-környezetvédelmi és éghajlattal kapcsolatos szolgáltatások, valamint természetmegőrzés (34. cikk) támogatása csak akkor igényelhető, ha a terület magán- vagy önkormányzati kezelésben áll.

Az erdő-környezetvédelmi és éghajlattal kapcsolatos szolgáltatások, illetve természetmegőrzés (34. cikk) támogatását állami és magán erdőtulajdonosok, jogi személyek, közintézmények vagy szervezetek csak akkor vehetik igénybe, ha önként vállalnak egy vagy több erdő-környezetvédelmi vagy éghajlattal kapcsolatos intézkedést. Állami tulajdonú erdőkben a támogatás csak akkor vehető igénybe, ha a terület magán- vagy önkormányzati kezelésben áll. A kifizetéseknek kompenzálniuk kell a jogosultakat a vállalt kötelezettségek teljesítése során felmerülő extra költségekért és kieső jövedelemért. Szükség esetén a támogatásból fedezhető az erdő-környezetvédelmi intézkedések tranzakciós költségének maximum 20%-a. A tranzakciós költségek a vállalás teljesítésével kapcsolatban felmerülő, de annak megvalósításához nem közvetlenül szükséges olyan extra költségeket (és nem a kieső bevételt) jelentik, amelyeket más támogatás közvetlenül nem kompenzál, és amelyek a szokásos költségeken felül keletkeznek. Ezek a lehetőségek azonban csak akkor vehetők igénybe, ha azokat a tagállamok vidékfejlesztési programja tartalmazza.

53. A felmerülő többletköltségeket vagy a kieső bevételt kizárólag az erdőtulajdonosoknak/erdőgazdálkodóknak kell-e fedezniük?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 3, 5, 8, 10, 11, 12, 14, 16, 18, 20, 21, 22, 23

Míg egy adott természetvédelmi intézkedésből a társadalomnak csak előnye származik, igazságtalan volna, ha az intézkedés költségeit (akár közvetlen kiadásokról, akár kieső bevételről legyen szó) kizárólag az erdőtulajdonosok/erdőgazdálkodók viselnék.

A tagállamoknak saját jogszabályaik lehetnek erre vonatkozóan, és támogathatják az erdőtulajdonosokat és az erdőgazdálkodókat, ha olyan intézkedésekre van szükség, amelyek többletköltségekkel vagy kieső bevétellel járnak. Az ilyen kiadások fedezésére uniós források érhetők el, pl. EAFRD.

54. A Natura 2000 területek kezelési költségei mindig kompenzálhatóak-e?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 3, 5, 8, 10, 11, 12, 14, 21, 22, 23

A természetvédelmi intézkedések esetében ellenőrizni kell, hogy van-e lehetőség az anyagi kompenzációra, különösen akkor, ha miattuk az erdőgazdálkodó elesik a fenntartható erdőgazdálkodásból várt szokásos jövedelmétől, vagy ha azok extra befektetéseket igényelnek megtérülés nélkül. Az erdőgazdálkodó a kieső bevételért, a társadalom számára nyújtott szolgáltatásokért vagy akár a tőkeamortizációért pályázatok, szerződések, adókedvezmények, műszaki segítség stb. útján kompenzálható.

Az élőhelyvédelmi irányelvben előírt, az élőhelyek károsodásának elkerülési kötelezettségéért elméletileg nem jár kompenzáció, azonban a tagállamok szabadon dönthetnek gazdasági ösztönzők vagy ellentételezési támogatás nyújtásáról. Például, ha az adott területen megszokott, hagyományos erdőgazdálkodás korlátozására vagy tiltására van szükség, és ez bevételkiesést vagy többletköltségeket okoz, javasolt az erdőgazdálkodók kompenzálása. Akkor is ez lehet a helyzet, ha a károsodás elkerülésének kötelezettsége túlmutat a puszta éberségen, és ahhoz proaktív kezelési intézkedések szükségesek (pl. inváziós fajok (pl. kései meggy Prunus serotina) eltávolítása, vagy a tölgyes állomány bükkössé való természetes átalakulásának megakadályozása).

55. Milyen lehetőségek vannak az EU LIFE programban a Natura 2000 területek természetvédelmi kezelésének támogatására?		
Tájékoztatás	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 9, 15, 17, 18, 20, 23

A LIFE program korábban számos, az erdőkkel kapcsolatos projektet támogatott[69]. Az új LIFE szabályozás (2014-2020)[70] a LIFE Természet és Biodiverzitás projekteken keresztül folytatja az erdőkkel kapcsolatos természetvédelmi projektek támogatását.

Minden évben be lehet nyújtani új pályázatokat.[71] 2014-ben közel 100 millió euró állt rendelkezésre a természetvédelemmel és a biológiai sokféleséggel kapcsolatos projektekre, és ez az összeg várhatóan nőni fog. A LIFE program a nyertes LIFE Természet és Biodiverzitás pályázatok költségeinek akár 60%-át is finanszírozza.

Az is előfordulhat, bár kevésbé gyakran, hogy egy Natura 2000 erdő támogatása egy kommunikációs projekt részeként valósul meg. Ilyen esetben a pályázónak célszerű megismerkednie a LIFE Környezetvédelmi irányítás és Információ program pályázati feltételeivel.72

A Natura 2000 erdők védelme egy jóval nagyobb, a Natura 2000 hálózat egészét nemzeti vagy regionális szinten érintő projekt részét is képezheti. További részletekért a pályázóknak (általában nemzeti vagy regionális adminisztratív szervek) érdemes megismerkedniük a LIFE Integrált projektek[73] pályázati feltételeivel.

56. Vannak-e más lehetőségek a Natura 2000 támogatására nemzeti vagy regionális szinten?		
Tájékoztatás	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 4, 5, 8, 12, 14, 17, 22

Igen, az erdőgazdálkodást nagy valószínűséggel számos nemzeti vagy regionális program támogatja, hiszen a Natura 2000 területek kezelésének finanszírozása elsősorban a tagállamok felelőssége. Egyes tagállamok olyan önkéntes megegyezések és/vagy a nemzeti alapokból finanszírozott szerződések alapján kezelik az erdőket, amelyek szem előtt tartják a terület, illetve az ott található élőhelyek és fajok védelmét. Más országokban (pl. Belgium) a terület tulajdonosa adókedvezményekre (pl. vagyonadó-mentesség) jogosult.

Emellett néhány tagállamban általános szabály, hogy a földtulajdonos mindig jogosult a Natura 2000 területek kezelése következtében felmerülő többletköltségek és a kieső jövedelem pótlására, ha az erdőterület kijelölése a fakitermelés korlátozásával jár (pl. Svédország).

[69] Ld. „A LIFE és az erdők” kiadványt: http://ec.europa.eu/environment/life/publications/lifepublications/lifefocus/documents/forest_lr.pdf
[70] Az Európai Parlament és a Tanács 1293/2013/EU rendelete (2013. december 11.) a környezetvédelmi és éghajlat-politikai program (LIFE) létrehozásáról.
[71] Lásd pl. http://ec.europa.eu/environment/life/funding/life2014/index.htm, és a természetvédelmi pályázatok benyújtásához szükséges információ: http://ec.europa.eu/environment/life/funding/life2014/index.htm#nat
[72] http://ec.europa.eu/environment/life/funding/life2014/index.htm#inf
[73] http://ec.europa.eu/environment/life/funding/life2014/index.htm#integrated

4.8 Új tevékenységek a Natura 2000 területeken

Kérdések:

57. *Milyen erdészeti tevékenységek esetében van szükség a 6.3 cikkben előírt vizsgálatra? Az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelv szempontjából mi számít tervnek vagy programnak (projektnek)?*
58. *Ha egy terv vagy program (projekt) jelentős hatást gyakorolna a Natura 2000 területre, azt automatikusan elutasítják? Mi a teendő, ha nem utasítják el?*
59. *Mi a kapcsolat a 6.2 cikk (a károsodás elkerülésének kötelezettsége) és a 6.3 cikk által előírt vizsgálat között?*
60. *Mindig szükség van-e a 6.3 cikk által előírt vizsgálatra, ha fakitermelést szeretnék végezni a Natura 2000 területen fekvő erdőmben?*
61. *A Natura 2000 területen kívül eső tervek és programok (projektek) esetében is szükség van-e a 6.3 cikk által előírt vizsgálatra?*

57. Milyen erdészeti tevékenységek esetében van szükség a 6.3 cikkben előírt vizsgálatra?[74] Az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelv szempontjából mi számít tervnek vagy programnak (projektnek)?

Jogi kötelezettség/ Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 13, 19

(K) Az élőhelyvédelmi irányelv nem határozza meg, mi számít tervnek vagy programnak (projektnek), de a joggyakorlat szerint e fogalmakat tágan kell értelmezni, hiszen a 6.3 cikk által előírt vizsgálat egyetlen kritériuma, hogy a terv vagy projekt nagy valószínűséggel jelentős hatással jár-e a területre nézve vagy sem. Általános gyakorlatként a „projekt" fogalma a környezeti hatástanulmány irányelvben megadott értelemben használatos, és az épületek vagy egyéb létesítmények kivitelezésére, illetve egyéb, a természetes környezetbe és tájba való beavatkozásokra vonatkozik.

Erdészeti projektek esetén ide tartozhatnak az új erdészeti utak vagy fatárolásra alkalmas berendezések építésére, fűrészüzem létrehozására, egy terület lecsapolására, erdősítésére vagy fásítására, erdőirtásra, nagy területű tarvágásra, illetve az erdőgazdálkodási vagy a földhasználati gyakorlat jelentős módosítására irányuló projektek.

A Waddenzee-ügy (C-127/02)[75] egyértelműsítette, hogy az élőhelyvédelmi irányelv szerint önálló tervnek vagy projektnek minősül az olyan tevékenység, amelyet már több éve folytatnak, de amelyre vonatkozóan minden évben korlátozott időre szóló engedélyt adnak ki, amelynek kiadásakor minden esetben újból értékelik, hogy a tevékenységet lehet-e folytatni, és ha igen, akkor a természeti terület mely részein.

Az Európai Bíróság[76] döntése értelmében a következők szintén projektnek minősülnek:

- ismétlődő, kisebb volumenű projektek (C-127/02. sz. és C-226/08. sz. ügy),
- egy tevékenység intenzívebbé válása (C-127/02. sz. ügy),
- egy tevékenység megváltozása (C-72/95. sz. ügy),
- a védett területen kívül végzett, de arra jelentős hatást gyakorló tevékenység (C-98/03. sz. és C-418/04. sz. ügy).

[74] Az élőhelyvédelmi irányelv 6.3 cikkét a jelen dokumentum 2.4.4 része mutatja be.
[75] http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&td=ALL&jur=C,T,F&num=C-304/05
[76] Az Európai Bíróság döntései és az azokhoz kapcsolódó ügyek itt érhetők el: https://europa.eu/european-union/law/find-case-law_en

Valamint, hogy:

- A kivételezés lehetősége bizonyos tevékenységek esetében nem felel meg a 6.3 cikk előírásainak (C-256/98, C-6/04, C-241/08, C-418/04, és C-538/09. sz. ügyek), és hogy
- A projekt mérete lényegtelen, mivel az önmagában nem zárja ki, hogy a tevékenység jelentős hatással lesz a védett területre (C-98/03. sz. és C-418/04. sz. ügy).

A 6.3 cikk értelmében vett „terv" fogalma is igen tág. Az Európai Parlament és a Tanács bizonyos tervek és programok környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról szóló 2001/42/EK irányelvének 2(a) cikke alapján a tervek és programok *„azok a tervek és programok, beleértve az Európai Közösség által közösen finanszírozottakat is, illetve ezek bármely módosítása:*

- *amelyeket valamely nemzeti, regionális vagy helyi szintű hatóságnak kell kidolgoznia, illetve elfogadnia, illetve amelyeket valamely hatóság dolgoz ki parlamenti vagy kormány általi jogalkotási eljárás útján történő elfogadásra, valamint*
- *amelyeket törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezések írnak elő."*

A megfelelőségi vizsgálat szükségessége tehát a terv természete, célja és tartalma alapján dől el, nem csak azon múlik, hogy „tervnek" hívják-e. A Natura 2000 területekre valószínűleg jelentős hatással levő tervek például az erdőállomány jelentős átalakításával (a fajösszetétel vagy a vágásforduló időtartamának módosítása, vagy más jelentős változások az erdőgazdálkodási vagy a nagyvad-vadászati gyakorlatban stb.) járó új erdészeti üzemtervek.

A Natura 2000 természetvédelmi célokat és intézkedéseket integráló erdészeti üzemterv (integrált erdészeti üzemterv) esetében általában nem fordul elő a területre gyakorolt semmilyen jelentős hatás. A jelentős negatív hatások kizárhatóságának valószínűségét a terv vizsgálata során objektív érvekkel kell alátámasztani, és ezt megfelelően dokumentálni kell. Amennyiben ez megtörtént, a tervet nem kell alávetni a 6.3 cikk által előírt megfelelőségi vizsgálatnak (ld. még a 35. kérdést).

Fontos szem előtt tartani, hogy a Natura 2000 terület természetvédelmi kezeléséhez közvetlenül szükséges tervek vagy programok (projektek) esetében nincs szükség az élőhelyvédelmi irányelv által előírt vizsgálatra, hiszen feltételezhető, hogy a Natura 2000 kezelési tervben szereplő intézkedések hatásait alaposan megvizsgálták a tervezés során, és így ezt a vizsgálatot nem kell megismételni. Azonban ha a terv vagy program olyan elemet is tartalmaz, ami nem szükséges a terület természetvédelmi kezeléséhez, és ha nem zárható ki, hogy az jelentős hatással lesz a területre, megfelelőségi vizsgálatra lesz szükség (C-241/08).

(J) Bizonyos ismétlődő erdőgazdálkodási tevékenységek (pl. a fenyőszú megjelenése elleni védekezés) is hatással lehetnek a Natura 2000 területekre. Az ilyen események valószínűségét szem előtt tartva ideális esetben ezeket a gyakorlatokat is célszerű a Natura 2000 természetvédelmi célokat integráló erdészeti üzemtervbe foglalni, akár szükség van megfelelőségi vizsgálatra, akár nem. Ha egyes előre nem látható helyzetekben szükséges intézkedések valószínűleg jelentős hatással lesznek a területre, megfelelőségi vizsgálatot kell végezni (pl. nagy területű tarvágás a fenyőszú terjedésének megakadályozására egy széltörést követően, vagy rovarölő szerek légi úton történő kijuttatása). Az illetékes hatóságok számára javasolt olyan különleges eljárások kialakítása, melyek sürgős helyzetben is figyelembe veszik a Natura 2000 természetvédelmi céljait.

58. Ha egy terv vagy program (projekt) jelentős hatást gyakorolna a Natura 2000 területre, azt automatikusan elutasítják? Mi a teendő, ha nem utasítják el?		
Jogi kötelezettség	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 13, 19, 24

Amennyiben egy terv vagy program nagy valószínűséggel jelentős hatással lesz egy Natura 2000 területre, nem utasítják el automatikusan, de ebben az esetben lépésről lépésre meg kell vizsgálni a terv vagy program lehetséges hatásait a terület természetvédelmi céljaira.

A vizsgálat lépései a következők:

- 1. lépés: átvilágítás. Ennek során megállapítják, hogy a tervet vagy programot részletes megfelelőségi vizsgálatnak kell-e alávetni. Ha a terv vagy program nagy valószínűséggel negatív hatással lesz a Natura 2000 területre, vagy ha a jelentős hatások nem zárhatók ki, megfelelőségi vizsgálatra van szükség. Javasolt az átvilágítás főbb lépéseit papíron rögzíteni későbbi hivatkozás céljából.

- 2. lépés: megfelelőségi vizsgálat. Amennyiben eldőlt, hogy megfelelőségi vizsgálatra van szükség, el kell végezni a terv vagy program potenciális, a Natura 2000 terület(ek)re önállóan vagy más tervekkel vagy programokkal együttesen gyakorolt hatásainak részletes elemzését a terület(ek) természetvédelmi céljainak fényében.

- 3. lépés: döntéshozatal. Ha a megfelelőségi vizsgálat eredménye szerint a terv vagy projekt negatív hatással lesz a terület integritására nézve, meg kell vizsgálni, hogy megelőző vagy enyhítő intézkedésekkel megszüntethetőek-e ezek a hatások.

Az enyhítő intézkedéseknek közvetlen kapcsolatban kell lenniük a megfelelőségi vizsgálatban azonosított potenciális hatásokkal. Az enyhítő intézkedéseket csak az érintett élőhelyek és fajok alapos ismeretében lehet meghatározni, és csak akkor, ha a potenciális hatásokat a megfelelőségi vizsgálat alaposan körüljárta.

Az enyhítő intézkedések előírhatják egyes erdészeti tevékenységek időzítésének változtatását vagy azok időbeli korlátozását (pl. fakitermelés vagy erdészeti utak építésének tilalma egy adott faj költési időszakában). Ha ezen intézkedések sikeresen megszüntetik vagy csökkentik a káros hatásokat, a program engedélyezhető. Ha nem, kizárólag a 6.4 cikkben meghatározott kivételes esetekben (ld. 4. lépés) hagyható jóvá, máskülönben el kell utasítani.

- 4. lépés: kivételes esetek. A 6.4 cikk olyan kivételes eseteket sorol fel, amelyek fennállása esetén a káros hatásokkal járó programok engedélyezhetők. Azaz a Natura 2000 területre jelentős káros hatással levő tervek vagy programok is engedélyezhetők bizonyos különleges helyzetekben, például, ha nincs alternatív megoldás, de valamilyen kiemelkedően fontos közérdekről van szó, és ha a tagállam minden szükséges kiegyenlítő intézkedést megtesz, továbbá erről értesíti az Európai Bizottságot, és ha – a területen található elsődleges fontosságú élőhelytípusok vagy fajok esetén – a Bizottság véleményét figyelembe veszi.

59. Mi a kapcsolat a 6.2 cikk (a károsodás elkerülésének kötelezettsége) és a 6.3 cikk által előírt vizsgálat között?		
Jogi kötelezettség	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 7, 13, 19
Ez a két előírás tulajdonképpen ugyanannak az éremnek a két oldala. A 6.2 cikk és a 6.3 cikk célja egyaránt a Natura 2000 területek jelentős károsodásának megelőzése. A 6.2 cikk értelmében a tagállamok megteszik a szükséges intézkedéseket a terület károsodásának és a fajok megzavarásának megakadályozására. A 6.3 cikk kifejezetten azokra az új tervekre vagy programokra vonatkozik, amelyek jelentős hatással lesznek a területre. A 6.2 cikkel (ami nem tesz lehetővé kivételt) ellentétben a 6.4 cikk olyan engedményeket sorol fel, amelyek korlátozott esetekben (ha nincs alternatív megoldás, de valamilyen kiemelkedően fontos közérdekről van szó, és ha a tagállam minden szükséges kiegyenlítő intézkedést megtesz stb.) lehetővé teszik egy területre káros hatást gyakorló terv vagy program végrehajtását. A 6.2 és a 6.3 cikk céljai tehát hasonlóak. Ezért, ha egy terv vagy program jóváhagyásra került annak ellenére, hogy nem felel meg a 6.3 cikk előírásainak, akkor valószínű, hogy a 6.2 cikknek sem felel meg. Ez a helyzet a terület kijelölését indokló élőhelyet károsító vagy fajt megzavaró programok esetében (C-304/05[77], C-388/05[78], C-404/09[79]). A 6.3 és 6.4 cikkek értelmében engedélyezett tervek vagy programok a 6.2 cikknek is megfelelnek.		

60. Mindig szükség van-e a 6.3 cikk által előírt vizsgálatra, ha fakitermelést szeretnék végezni a Natura 2000 erdőmben?		
Jogi kötelezettség/ Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 13
(K) A 6.3 cikk által előírt vizsgálat csak akkor kötelező, ha a terv vagy program valószínűleg jelentős hatással lesz a Natura 2000 területre. Minden ilyen terv vagy program esetében szükség van vizsgálatra, attól függetlenül, hogy az a Natura 2000 területen belül vagy azon kívül történik. (K) Az erdőtulajdonos vagy erdőgazdálkodó által teendő első lépés annak ellenőrzése, hogy valóban valószínű-e, hogy a terv vagy program jelentős hatással lesz a területre *akár önállóan, akár más tervekkel vagy programokkal kombinálva*. Ez az átvilágítási fázis. Ha bizonyítható, hogy nem ez a helyzet, akkor nincs szükség teljes hatástanulmányra, és a program engedélyezhető. Kétely esetén azonban javasolt felvenni a kapcsolatot az illetékes hatóságokkal a fakitermelés megkezdése előtt, mert előfordulhat, hogy a nemzeti jogszabályok további kötelezettségeket írnak elő. (J) Az átvilágítási lépés gyakorlatilag többféleképpen végezhető el. Az illetékes hatóságok számára javasolt, hogy tájékoztassák az erdőtulajdonosokat és erdőgazdálkodókat azokról az erdészeti tevékenységekről, amelyek a *priori* kompatibilisek a terület természetvédelmi céljaival, illetve azokról, amelyek azokkal összeegyeztethetetlenek.		

[77] http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&td=ALL&jur=C,T,F&num=C-304/05
[78] http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&td=ALL&jur=C,T,F&num=C-388/05
[79] http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&td=ALL&jur=C,T,F&num=C-404/09

(J) Célszerű az egyes területekre egyedi útmutatót összeállítani, ugyanis a megfelelő információk híján a Natura 2000 területen nem engedélyköteles erdészeti tevékenységet (pl. hivatalosan elfogadott erdészeti üzemtervvel nem rendelkező erdőben tervezett tarvágás vagy erdőtelepítés) tervező erdőgazdálkodónak meg kell győződnie róla, hogy a tevékenység nem fogja-e károsítani a területet. A tevékenység megkezdése előtt az erdőgazdálkodónak javasolt felvennie a kapcsolatot az illetékes hatósággal, és tájékozódnia róla, hogy szükség van-e a 6.3 cikk által előírt megfelelőségi vizsgálatra.

Amennyiben a fakitermelés szerepel a Natura 2000 természetvédelmi célokat és intézkedéseket integráló erdészeti üzemtervben (integrált erdészeti üzemterv), akkor az elméletileg nem gyakorol a területre semmilyen jelentős hatást. Ha ez valóban így van (ez az objektív kritériumokkal alátámasztott átvilágítás során ellenőrizendő), nincs szükség sem az élőhelyvédelmi irányelv által előírt megfelelőségi vizsgálatra, sem külön engedélyre.

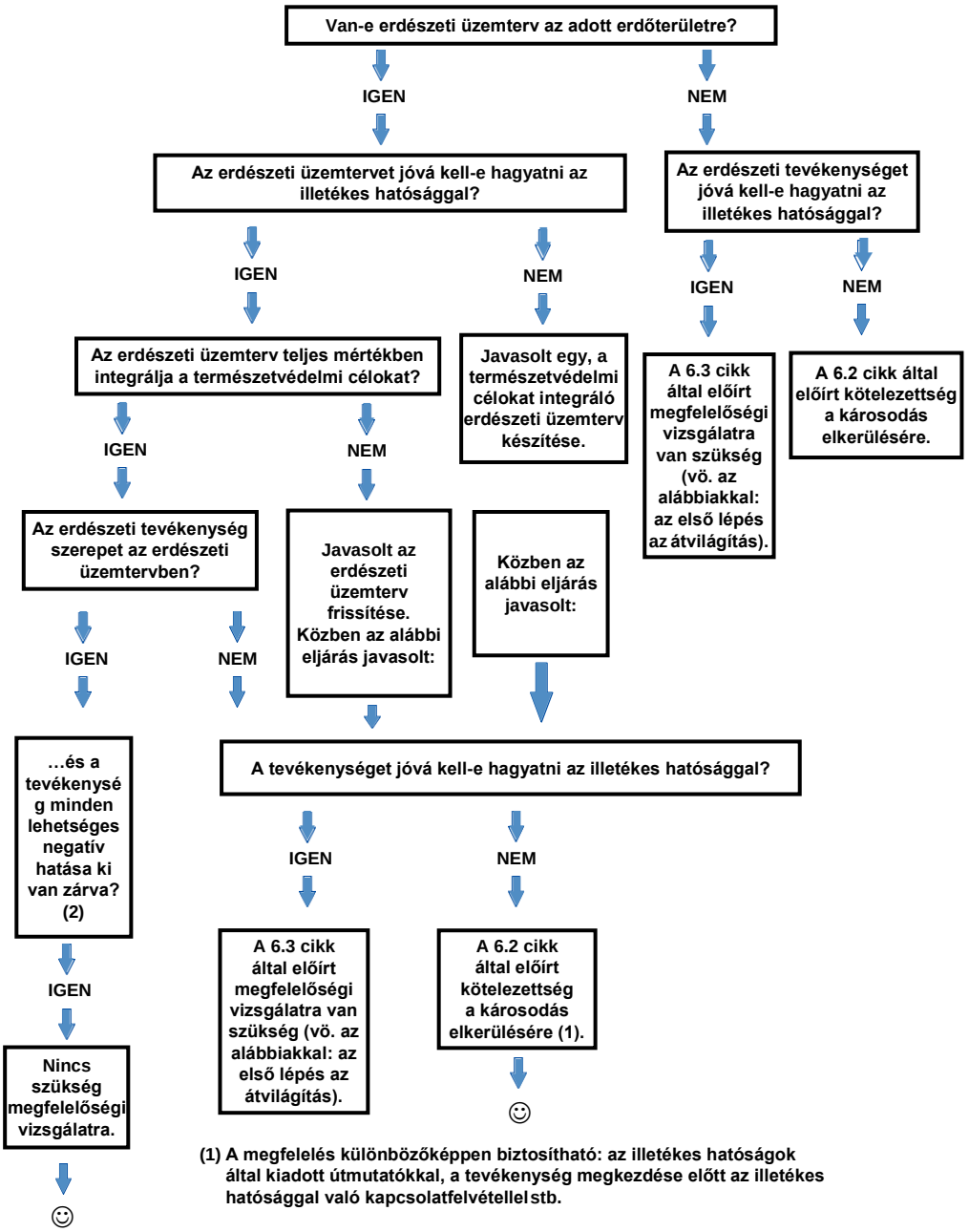
Célszerű lehet egy több szakaszból álló fakitermelési program önálló projektként való kialakítása, mivel így csak egy engedélyre van szükség. Ebben az esetben a teljes projektet át kell világítani a lehetséges negatív hatásokat illetően, és ha szükséges, megfelelőségi vizsgálatot kell végezni.

Sok kis erdőbirtok nem rendelkezik a hatóság által jóváhagyott erdészeti üzemtervvel. Ha a tervezett fakitermelés valószínűleg nem jár negatív hatással a terület természetvédelmi céljaira, nincs szükség sem megfelelőségi vizsgálatra, sem engedélyre (ha azt regionális/ nemzeti jogszabály elő nem írja). Azonban ha a fakitermelés valószínűleg jelentős hatással lesz a területre, megfelelőségi vizsgálatra és engedélyre is szükség van.

Ha a hagyományos vagy ismétlődő erdészeti tevékenység (pl. gyérítés, őshonos fafajok telepítése, ültetvények fenntartása stb.) objektív átvilágítása azt állapítja meg, hogy a tevékenység nincs jelentős hatással a Natura 2000 területre, akkor nincs szükség megfelelőségi vizsgálatra (ld. a 35. kérdést).

61. A Natura 2000 területen kívül eső tervek és programok (projektek) esetében is szükség van-e a 6.3 cikk által előírt vizsgálatra?		
Jogi kötelezettség	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 13
A terület természetvédelmi kezeléséhez nem közvetlenül kapcsolódó vagy ahhoz nem szükséges, de a területre önállóan vagy más tervekkel vagy projektekkel kombinálva jelentős hatást gyakorló tervek vagy projektek esetében meg kell vizsgálni, hogy a terv vagy projekt milyen hatással lesz a terület természetvédelmi céljaira (megfelelőségi vizsgálat). A 6.3 cikk által előírt megfelelőségi vizsgálat minden tervre és projektre vonatkozik, függetlenül attól, hogy az a Natura 2000 területen belül vagy azon kívül esik (pl. lecsapolás a felvízi oldalon).		

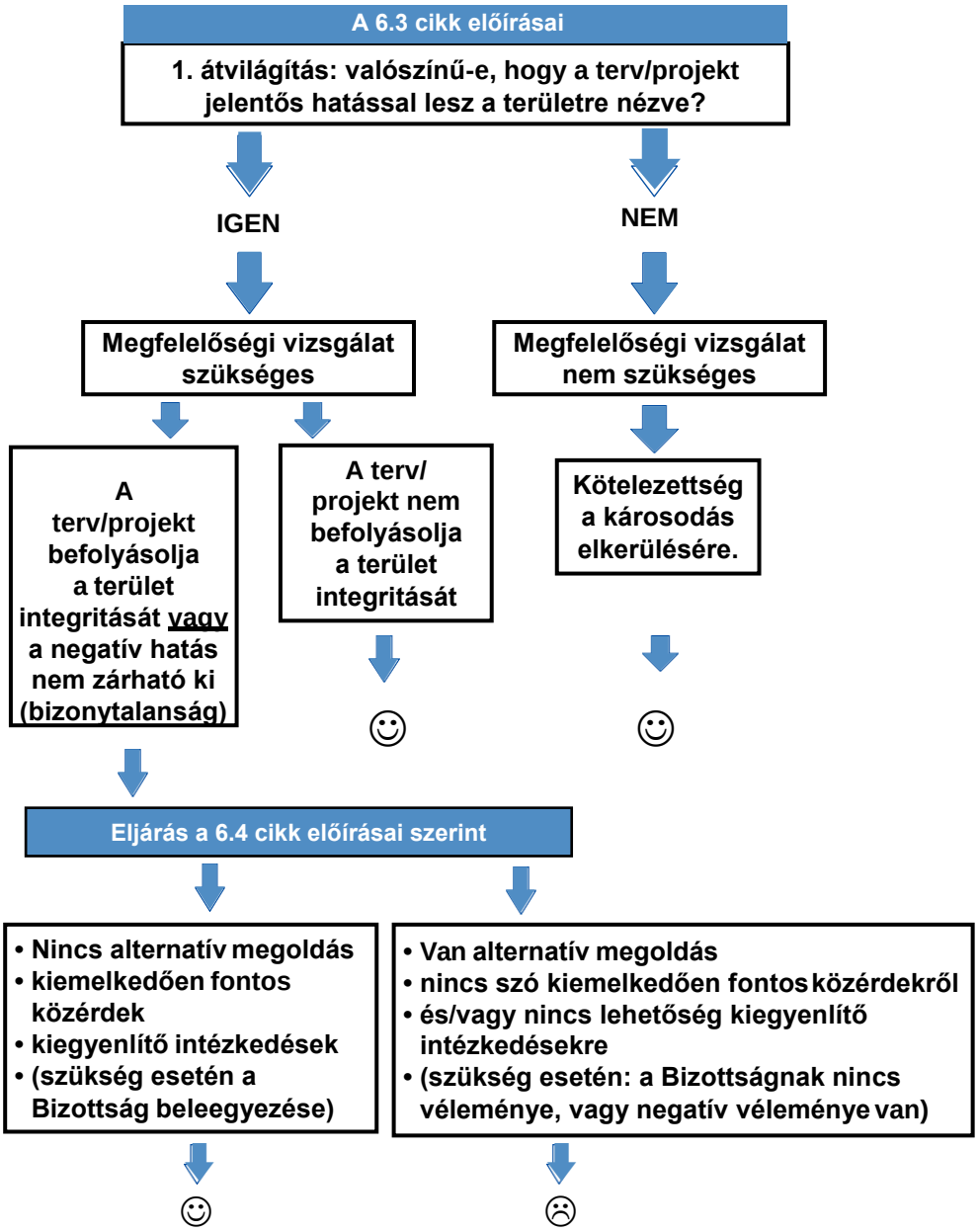
Erdészeti tevékenységek a 6.3 cikk előírásainak fényében

(1) A megfelelés különbözőképpen biztosítható: az illetékes hatóságok által kiadott útmutatókkal, a tevékenység megkezdése előtt az illetékes hatósággal való kapcsolatfelvétellel stb.

(2) Azaz az a tevékenységet tartalmazó erdészeti üzemterv átvilágítása során nem valószínűsíthető negatív hatás, vagy a tevékenységet tartalmazó erdészeti üzemtervet megfelelőségi vizsgálatnak kellet alávetni, ami nem mutatott jelentős negatív hatást.

☺ A tevékenység engedélyezhető.

☺ A tevékenység engedélyezhető.

☹ A tevékenység nem engedélyezhető. Ha lehet, alternatív megoldást vagy kiegyenlítő intézkedéseket kell megfontolni. Ebben az esetben a 6.3 cikk által előírt eljárást az alternatív megoldás vagy a módosított tevékenység esetében is el kell végezni.

4.9 A természetvédelmi intézkedések monitorozása és értékelése

Kérdések:

62. *Honnan lehet tudni, hogy egy erdei élőhely vagy faj védettségi állapota javult-e az uniós elterjedési területén?*
63. *Milyen monitorozási kötelezettségek vannak a Natura 2000 területekkel kapcsolatosan? Ez kinek a feladata? Hogyan lehet megtudni egy, a területemen található faj vagy élőhelytípus védettségi állapotát?*
64. *Milyen monitorozási kötelezettségek vannak a Natura 2000 területeken végzett természetvédelmi intézkedésekkel kapcsolatosan?*

62. Honnan lehet tudni, hogy egy erdei élőhely vagy faj védettségi állapota javult-e az uniós elterjedési területén?

Jogi kötelezettség	Cél: hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.):

Az élőhelyvédelmi irányelv 11. cikke szerint a tagállamok felügyelik a közösségi jelentőségű természetes élőhelyek és fajok védettségi állapotát. A közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védettségi állapotát a tagállamok hatévente felülvizsgálják, és az erről szóló jelentést elküldik az Európai Bizottságnak az élőhelyvédelmi irányelv 17. cikke és a madárvédelmi irányelv 12. cikke értelmében. Ennek célja az élőhelyek és fajok védettségi állapotának felmérése azok teljes természetes elterjedési területén az EU-ban. A jelentés négy védettségi állapotot különböztet meg: Kedvező (FV), Kedvezőtlen – nem megfelelő (U1), Kedvezőtlen – rossz (U2), és Ismeretlen (XX). A cél természetesen a kedvező védettségi állapot elérése.[80] Ugyanakkor, mivel a felméréshez kiválasztott veszélyeztetett vagy ritka élőhelytípusok és fajok kezdeti védettségi állapota kedvezőtlen-rossz volt, némi időre van szükség, hogy a természetvédelmi intézkedések meghozzák gyümölcsüket, azaz javítsák az élőhelyek és fajok védettségi állapotát az EU-ban.

Sok tagállamban (pl. Ausztria, Németország, Franciaország, Egyesült Királyság) szisztematikus monitorozási programokat alakítottak ki a különböző területek védettségi állapotának nyomon követésére. Az adatbázisokban őrzött adatok ebből a szempontból rendkívül hasznosak lehetnek, különösen a nagy kiterjedésű erdők esetében. A Német Nemzeti Erdőleltárban (Bundeswaldinventur, BWI-2012) például szerepel a Németországban előforduló valamennyi erdőtípus és az azok károsodásához vagy megzavarásához vezető tényezők.

A tagállamok mindent megtesznek a kedvező védettségi állapot eléréséért. A védettségi állapotokról szóló, az idáig elért eredményeket bemutató legfrissebb jelentést 2015 májusában tették közzé.[81]

[80] A fogalmat az élőhelyvédelmi irányelv határozza meg. Ld. a jelen dokumentum 3.4 részét.
[81] További információ: http://bd.eionet.europa.eu/article17/reports2012/

63. Milyen monitorozási kötelezettségek vannak a Natura 2000 területekkel kapcsolatosan? Ez kinek a feladata? Hogyan lehet megtudni egy, a területemen található faj vagy élőhelytípus védettségi állapotát?		
Jogi kötelezettség/ Tájékoztatás	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 5
(K) A közösségi jelentőségű élőhelytípusok és fajok védettségi állapotát feltérképező monitorozás módját az egyes tagállamok szabadon választhatják meg az országban található Natura 2000 területekre vonatkozóan. A monitorozás elvégzése a tagállamok illetékes hatóságainak feladata. A monitorozás eredményei általában elérhetőek a lakosság számára, például az illetékes hatóság weboldalán keresztül. (T) A magán erdőtulajdonosok és erdőgazdálkodók azonban nem kötelezettek az erdőikben jelen lévő élőhelytípusok és fajok védettségi állapotának monitorozására. Amennyiben mégis úgy döntenek, hogy monitorozást végeznek, azzal rendkívül értékes információkat szolgáltatnak (pl. potenciális károsodásra idejében figyelmeztető jelek). Egy adott Natura 2000 területen megtalálható élőhelytípusok és fajok aktuális védettségi állapotát a terület adatlapja rögzíti, ami a lakosság számára a Natura 2000 weboldalon keresztül érhető el, továbbá az illetékes hatóságok és a terület kezelői is adhatnak erre vonatkozó felvilágosítást.		

64. Milyen monitorozási kötelezettségek vannak a Natura 2000 területeken végzett természetvédelmi intézkedésekkel kapcsolatosan?		
Jogi kötelezettség/ Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, illetékes hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 20
(K) Az élőhelyvédelmi irányelv 11. cikke szerint a tagállamok felügyelik a közösségi jelentőségű természetes élőhelyek és fajok védettségi állapotát. A 17.1 cikk előírja a tagállamok számára, hogy az irányelv keretében hozott intézkedések végrehajtásáról és azok hatásairól tájékoztatják a nyilvánosságot. A 17. cikkben előírt (a 2007-2012 közötti időszakra vonatkozó) jelentési formanyomtatvány[82] olyan információkat tartalmaz, amelyek segítségével értékelhető a Natura 2000 hálózat hatékonysága, és az élőhelyek illetve fajok védettségi állapotának javításában betöltött szerepe. Ez a formanyomtatvány tartalmazza a kezelési terv (vagy a tagállam által a Natura 2000 terület kezelésére használt más eszköz) végrehajtásáról, a tervek/projektek által érintett területeken alkalmazott kiegyenlítő intézkedésekről, valamint a Natura 2000 hálózat egységességének biztosításáért a 10. cikk értelmében tett intézkedésekről szóló jelentési követelményeket. (J) Figyelembe véve, hogy a tagállamok kötelesek a természetvédelmi intézkedések végrehajtásáról és a védettségi állapotra gyakorolt hatásukról jelentést készíteni, célszerű területspecifikus monitorozási rendszereket kialakítani, ami tartalmazza az eredmények utánkövetése és kiértékelése során használható, mérhető és ellenőrizhető kritériumokat és indikátorokat.		

[82] http://bd.eionet.europa.eu/activities/Reporting/Article_17/reference_portal

A Natura 2000 területek monitorozása általában az illetékes hatóságok feladata. Erdei élőhelyek és fajok, illetve az erdőkben végrehajtott intézkedések esetében az erdészeti és a természetvédelmi hatóság, valamint az erdőtulajdonosok és erdőgazdálkodók szoros együttműködése javasolt.

Az eredmények monitorozása és értékelése kulcsfontosságú ahhoz, hogy a természetvédelmi célok és intézkedések alkalmazkodni tudjanak a területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyeket és fajokat érintő jelenetős változásokhoz.

4.10 Az érdekelt felek kommunikációja, együttműködése és aktív részvétele

Kérdések:

65. *Mi az erdőtulajdonosok és az erdőgazdálkodók szerepe a Natura 2000 program megvalósításában?*
66. *Miért fontos a különböző érdekelt felek bevonása a Natura 2000 természetvédelmi céljainak meghatározásába és a kezelési tervek kialakításába?*
67. *Milyen lépéseket tartalmazzon a részvételi folyamat?*
68. *Milyen információkat kell elérhetővé tenni a nyilvánosság számára?*
69. *Az erdőtulajdonosok számára sokszor nehezen érthetőek a Natura 2000 előírásai. Hogyan lehet ezen javítani?*

65. Mi az erdőtulajdonosok és az erdőgazdálkodók szerepe a Natura 2000 megvalósításában?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24

A Natura 2000 program megvalósítása a tagállamok felelőssége, de ebben rendkívül nagy szerepe van a földtulajdonosoknak és a földhasználóknak egyaránt. Az erdőtulajdonosok és az erdőgazdálkodók megfelelő részvétele kulcsfontosságú, és a Natura 2000-rel kapcsolatos folyamatokba való korai bevonásuk nagyon fontos. Az erdőtulajdonosok ismerik a tulajdonukban lévő erdőket, saját kezelési céljaik vannak, és megkerülhetetlenek az erdőkben szükséges kezelési intézkedések meghatározása, illetve megvalósítása során, így a Natura 2000 sikeréhez is elengedhetetlenül fontos partnerek.

Erősen javasolt a Natura 2000 terület specifikus természetvédelmi céljait és intézkedéseit tartalmazó kezelési terv elkészítése. Fontos, hogy ebbe a folyamatba az összes érintett fél be legyen vonva, hiszen csak így ismerhetők meg a területtel kapcsolatos különböző elvárások, így kezelhetők és kerülhetők el a megszokott fenntartható erdőgazdálkodási gyakorlaton túlmutató természetvédelmi intézkedések által okozott potenciális konfliktusok, és csak így lehet megoldásokat találni a (kieső bevétel vagy extra költségek következtében felmerülő) gazdasági veszteségek kompenzálására.

66. Miért fontos a különböző érdekelt felek bevonása a Natura 2000 természetvédelmi céljainak meghatározásába és a kezelési tervek kialakításába?		
Javaslat	Cél: lakosság, erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24

Mivel a Natura 2000 program célja a biológiai sokféleség támogatása a társadalmi-gazdasági, illetve kulturális igények figyelembe vételével, erősen javasolt minden érintett fél bevonása a Natura 2000 területek és erdők védelmével kapcsolatos előkészítési és tervezési folyamatokba.

A Natura 2000 területek kezelése számos érdekelt felet érint többé kevésbe közvetlenül. A döntéshozatali folyamatokban leginkább a hatóságok, az erdőtulajdonosok és az erdőgazdálkodók érintettek, de a többi fél (különösen a helyi közösségek és más földhasználók, társadalmi szervezetek, vadászok, horgászok stb.) véleményét is figyelembe kell venni, akik tudása és tapasztalata értékes hozzájárulást jelenthet.

A Natura 2000 területek specifikus természetvédelmi céljainak és intézkedéseinek megtervezése és előkészítése során a részvételi folyamat lehetővé teszi a helyben lakó és a területet használó szereplők véleményének megismerését. Ez kiváló alkalmat ad a természetvédelem számára kedvezőbb légkör megteremtéséhez. A siker valószínűsége sokkal nagyobb, ha a különböző érdekelt felek tájékoztatást kapnak és véleményt formálhatnak a terület kezelését illetően. Ez a folyamat multidiszciplináris (több tudományágat felölelő), professzionális megközelítés kialakítását teszi lehetővé, és segít, hogy a különböző szereplők együttműködjenek és kihasználhassák a lehetséges szinergikus hatásokat.

A nem erdészeti szereplők bevonása jó alkalom a potenciális konfliktusok (pl. túlszaporodott vadállomány) megoldására, illetve az általuk felhalmozott tudás és tapasztalat felhasználására. Mivel a védett élőhelytípusok és fajok védettségi állapotát sokszor befolyásolják a különböző szereplők (erdészek, vadászok, kirándulók stb.) tevékenységei, a velük való kommunikáció elengedhetetlenül fontos a terület integrált kezeléséhez, illetve a természetvédelmi és egyéb célok kiegyensúlyozott módon történő eléréséhez.

67. Milyen lépéseket tartalmazzon a részvételi folyamat?		
Javaslat	Cél: lakosság, erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 2, 3, 6, 8, 10, 18, 22, 24

A részvételi folyamat többféleképpen valósítható meg.[83] A Natura 2000 erdők kezelése esetén a részvételi folyamat a következő lépéseket tartalmazhatja:

- Az érdekelt felek azonosítása.
- Több érdekelt félből álló munkacsoportok vagy bizottságok felállítása.
- A területtel kapcsolatos értékek, jogosultságok, erőforrások, földterületek és tulajdoni viszonyok feltérképezése, illetve a hatások megbecslése.
- Részvételi hatásvizsgálat: a pozitív és negatív hatások meghatározása.
- A természetvédelmi célok részletes, nyilvános ismertetése, és a tervezett intézkedések megbeszélése. Valamennyi közvetlenül érintett fél célzott tájékoztatása.

[83] Ld. pl. az Egyesült Királyság Erdészeti Bizottsága által kiadott, az erdők és fás területek kezelésével kapcsolatos tervezés során alkalmazott részvételi folyamatok eszköztárát: http://www.forestry.gov.uk/forestry/INFD-5XMDS8

- A szükséges intézkedések megvalósítására legjobb módok és mechanizmusok közös azonosítása a pénzügyi lehetőségek, a kompenzáció és a haszonmegosztás figyelembe vételével.
- Érdekütközések feloldásának elősegítése megfelelő konfliktuskezelő eljárások alkalmazásával.
- Részvételi monitorozási rendszer kialakítása az összes érdekelt fél kezdetektől való bevonásával, és annak meghatározásával, hogy ki, hogyan, mikor, hol és mit monitoroz.
- Tanácsadás.

68. Milyen információkat kell elérhetővé tenni a nyilvánosság számára?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 2, 3, 8, 10, 17

A nyilvánosság számára a természetvédelmi célokra, kötelezettségekre, javaslatokra és megegyezésekre vonatkozóan elérhető információ rendkívül fontos, helyi és nemzeti/regionális szinten egyaránt. A konzultációkat követően az erdőtulajdonosokat és az erdőgazdálkodókat tájékoztatni kell a Natura 2000 erdők területspecifikus természetvédelmi céljainak és intézkedéseinek értelméről és fontosságáról. Javasolt, hogy a részletesen írásba foglalt természetvédelmi célokra és intézkedésekre, valamint a legfontosabb természeti értékekre vonatkozó információ elérhető legyenek a nyilvánosság számára. Az erdészeti üzemtervtől eltérően (ami tartalmazhat bizalmas, magánjellegű adatokat), a Natura 2000 kezelési terv általában nyilvános dokumentum (ld. a 33. kérdést).

A közérthetően megfogalmazott, releváns információ rendkívül fontos az érintett felek közötti kölcsönös megértés elősegítéséhez és a párbeszéd kialakításához, és előkövetelmény a természetvédelmi célok és intézkedések gyümölcsöző megvitatásához. A megfelelő kommunikációhoz szükséges a Natura 2000 általános törekvéseit és a terület specifikus céljait ismertető kommunikációs és információs stratégiák kialakítása. Ilyen lehet például a munkacsoportok vagy bizottságok kialakítása több érintett fél bevonásával, vagy az átlátható gyakorlat alkalmazása a megbeszélések és konzultációk során (kerekasztal, hírlevelek stb.). Fontos, hogy az érintett feleket megfelelően tájékoztassuk a Natura 2000 által nyújtott lehetőségekről is, és ne csak annak korlátozásait hangsúlyozzuk.

69. Az erdőtulajdonosok számára sokszor nehezen érthetőek a Natura 2000 előírásai. Hogyan lehet ezen javítani?		
Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 3, 8, 10

Bár az élőhelyvédelmi irányelv nem ír elő kommunikációs kötelezettségeket, a Bizottság kiemelte a Natura 2000 céljait ismertető információ fontosságát és szükségességét a nyilvánosság és a közvetlenül érintett felek számára. A Bizottság kiadott néhány hasznos útmutatót, melyek bemutatják az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelveket, illetve tájékoztatást adnak az egyes gazdasági szektorok számára (ld. http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidance_en.htm).

Az ismeretterjesztéshez és tanácsadáshoz, illetve a Natura 2000 területek kezelését elősegítő helyi kapacitásépítéshez és a részvételi folyamatok kialakításához számos eszköz áll rendelkezésre (ld. a 25. kérdést).

4.11 Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme a Natura 2000 területeken kívül

Kérdések:

70. A Natura 2000 hálózaton kívül eső erdőterületeknek van-e szerepe a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelmében?

71. Milyen jogi kötelezettségek vannak a Natura 2000 területeken kívül eső védett fajokra vonatkozóan?

70. A Natura 2000 hálózaton kívül eső erdőterületeknek van-e szerepe a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelmében?		
Tájékoztatás/ Javaslat	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 12, 16, 22
(T) Igen, a Natura 2000 hálózaton kívül eső erdők fontos szerepet töltenek be a közösségi jelentőségű élőhelyek és (különösen a szétdarabolt, izolált élőhelyekre érzékeny) fajok védelmében. Ezek az erdők hozzájárulnak a Natura 2000 hálózat ökológiai egységességének javításához és az egyes területek funkcionális összekapcsolásához. A Natura 2000 hálózaton kívül eső területek menedékként szolgálnak egyes élőhelytípusok és fajok számára. Ez különösen fontos nagy otthonterülettel rendelkező erdei fajok (pl. medve, hiúz), és nagy kiterjedésű élőhelyek (pl. ártéri erdők) esetében, hiszen ezeknek csak egy része (sokszor kevesebb, mint a fele) esik a Natura 2000 hálózatba. A Natura 2000 hálózaton kívüli területekre is szükség van a kedvező védettségi állapot eléréséhez. (J) Az élőhelyvédelmi irányelv 10. cikke javasolja a tagállamok számára, hogy gondozzák azokat a területeket és tájakat, amelyek fontos szerepet töltenek be a vadon élő fajok vándorlásában, elterjedésében és genetikai állományának cseréjében. Ez jelentheti a Natura 2000 hálózaton kívül eső erdőket és fás területeket is. A 10. cikknek csak akkor van gyakorlati vonatkozása az erdőtulajdonosokra és erdőgazdálkodókra nézve, ha a tagállam ezzel kapcsolatban különleges intézkedéseket tett. Egyes országok nemzeti vagy regionális stratégiákkal rendelkeznek erre vonatkozóan (pl. a lettországi ökoerdők, vagy a franciaországi „*Schémas Régionaux de Cohérence Ecologique*”). Az Európai Bizottság Zöld Infrastruktúra kezdeményezése szintén támogatja a tagországokat az ehhez hasonló intézkedésekben. A Natura 2000 hálózaton kívül eső területek madarak szempontjából való fontosságát a madárvédelmi irányelv 3(b) és 4. cikkei hangsúlyozzák, melyek előírják a tagállamok számára a védett területeken belüli és kívüli élőhelyek ökológiai szempontú fenntartását és kezelését, és az ilyen élőhelyek szennyeződésének és károsodásának elkerülését.		

71. Milyen jogi kötelezettségek vannak a Natura 2000 területeken kívül eső védett fajokra vonatkozóan?		
Jogi kötelezettség	Cél: erdőtulajdonosok/ erdőgazdálkodók, hatóságok	Vonatkozó esettanulmányok (sz.): 12, 16
A két uniós természeti irányelv előírja bizonyos fajok védelmét a teljes természetes elterjedési területükön az EU-ban, a Natura 2000 hálózaton belül és kívül egyaránt. Ez minden vadon élő madárfajra, illetve az élőhelyvédelmi irányelv IV. és V. mellékletében felsorolt egyéb fajra vonatkozik, amelyek erdei élőhelyekhez is kötődnek.		

Emellett a tagállamok feladata meghozni és végrehajtani az európai vadon élő madárfajok számára szükséges élőhelyek megfelelő sokféleségének és nagyságának megőrzéséhez, fenntartásához vagy helyreállításához szükséges intézkedéseket (a madárvédelmi irányelv 3. cikke). Ez a kötelezettség a Natura 2000 hálózaton kívül eső területek védelmét is magában foglalhatja.

A két irányelv előírja[84] a tagállamok számára, hogy a vadon élő fajok teljes elterjedési területére vonatkozóan tiltsák meg a következőket:

- a védett fajok bármilyen módszerrel végzett szándékos elpusztítását vagy befogását;
- a vadon élő madarak fészkeinek és tojásainak szándékos elpusztítását vagy károsítását, illetve fészkeik eltávolítását;
- védett növényfajok letépését, begyűjtését, levágását, gyökerestől való kiszedését vagy elpusztítását;
- a vadon élő madarak párzási, költő- vagy pihenőhelyeinek károsítását vagy elpusztítását;
- a vadon élő madarak szándékos zavarását különösen párzás, utódnevelés, áttelelés és vándorlás idején;
- a vadonból befogott példányok tartását, szállítását, kereskedelmét, illetve cseréjét.

E nemzeti jogba átültetett előírásokat be kell tartania az erdőtulajdonosoknak és az erdőgazdálkodóknak egyaránt.

Az előírások alól különleges körülmények között (pl. a növényi kultúrák, az állatállomány, az erdők, a halgazdaságok és a vizek súlyos károsodásának megelőzése érdekében) mentesség adható, ha nincs más kielégítő megoldás, és ha a mentesség következményei nem összeegyeztethetetlenek az irányelvek általános céljaival. A mentesség körülményeit a madárvédelmi irányelv 9. és az élőhelyvédelmi irányelv 16. cikke tartalmazza.

Az élőhelyvédelmi irányelvben tartalmazott fajvédelmi előírásokra vonatkozó további információk itt találhatók:
http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/index_en.htm.

[84] A pontos meghatározás a madárvédelmi irányelv 5. cikkében (madárfajok), illetve az élőhelyvédelmi irányelv 12. (állatfajok) és 13. cikkében (növényfajok) található.

MELLÉKLETEK

1. MELLÉKLET: SZÓSZEDET ÉS RÖVIDÍTÉSEK

SZÓSZEDET

Bioföldrajzi régiók: Ld. természetföldrajzi régiók.

Biogeográfiai régiók: Ld. természetföldrajzi régiók.

Egyenértékű dokumentum/egyenértékű eszköz: Az erdészeti üzemtervvel egyenértékű dokumentum, ami egység szinten (erdőtömbök, gazdaságok, vállalatok, vízválasztók, önkormányzatok vagy nagyobb egységek) tartalmazza az erdőterületre vonatkozó információkat, illetve a kezelési és fejlesztési célok elérése érdekében szükséges tervezett stratégiákat/tevékenységeket (Forest Europe, MCPFE 2002).

Élőhely: Egy faj élőhelyét azon jellemző biotikus (élő) és abiotikus (élettelen) tényezők határozzák meg, amelyek között a faj biológiai ciklusának valamely szakaszában él.

Az élőhelyvédelmi irányelv I. melléklete azokat a közösségi jelentőségű élőhelytípusokat sorolja fel, amelyek védelme érdekében különleges természetmegőrzési terület kijelölésére van szükség.

Az élőhelyvédelmi irányelv II. melléklete azokat a közösségi jelentőségű állat- és növényfajokat sorolja fel, amelyek védelme érdekében különleges természetmegőrzési területek kijelölésére van szükség. A legtöbb ilyen fajt a jelen dokumentum IV. melléklete is tartalmazza.

Az élőhelyvédelmi irányelv III. melléklete azokat a szempontokat sorolja fel, amelyek alapján egy természeti terület közösségi jelentőségű területnek minősül, és amelyek esetében különleges természetmegőrzési terület kijelölésére van szükség.

Az élőhelyvédelmi irányelv IV. melléklete a szigorú védelmet igénylő közösségi jelentőségű állat- és növényfajokat sorolja fel.

Az élőhelyvédelmi irányelv V. melléklete azokat a közösségi jelentőségű állat- és növényfajokat sorolja fel, amelyeknek a természetes környezetből való kivonása és felhasználása igazgatási intézkedések tárgya lehet.

Elsődleges fontosságú élőhelytípus: olyan természetes élőhely, amelyet az eltűnés veszélye fenyeget a tagállamok európai területén, és amelynek védelméért a Közösség különös felelősséggel tartozik a tagállamok európai területre eső természetes kiterjedésének tekintetében; ezen elsődleges fontosságú természetes élőhelytípust az élőhelyvédelmi irányelv I. mellékletében csillag (*) jelöli.

Erdészet: Az erdők és a hozzájuk tartozó természeti erőforrások létrehozásának, kezelésének, használatának és megőrzésének tudományát, művészetét és gyakorlati tapasztalatait magában foglaló tudomány, melynek célja a kívánt célok, szükségletek és értékek elérése az erdők fenntartható kezelésével, az emberiség hasznára (SAF 2008).

Erdészeti üzemterv/Erdőgazdálkodási üzemterv: A meghatározott kezelési célokat tartalmazó, rendszeres időközönként felülvizsgált gazdálkodási eszköz. Az erdészeti üzemtervnek

részletesen tartalmaznia kell az egyes kezelési egységekre (állományokra vagy erdőrészletekre) tervezett műveleteket, illetve a kezelési és fejlesztési célok elérése érdekében szükséges stratégiákra/tevékenységekre vonatkozó általános információkat (FRA 2015 Fogalmak és meghatározások, FAO 2012). A „Forest Europe" szerint az erdészeti üzemterv tartalmazza a (rendszeres) erdőleltárok során az egyes kezelési egységekre (állományokra, erdőrészletekre) vonatkozóan gyűjtött információkat (szöveg, térkép, táblázat és grafikon formájában), illetve a kezelési célok elérése érdekében szükséges stratégiákra/tevékenységekre vonatkozó általános tájékoztatást (MCPFE 2002).

Erdészeti üzemtervvel rendelkező erdőterület: Olyan erdőterület, amely rendelkezik hosszú távú kezelési tervvel. Az erdészeti üzemtervvel rendelkező erdőterület állhat egy vagy több kezelési egységből (erdőtömbök, gazdaságok, vállalatok, vízgyűjtő területek, önkormányzatok, vagy nagyobb egységek).

Erdő: Erdőnek minősülnek a 0,5 hektárnál nagyobb területű földterületek, amelyek lombkoronafedése meghaladja a 10%-ot, és amelyeken a fák vágásérett korban elérhetik a legalább 5 méteres magasságot. A meghatározás nem terjed ki az elsődlegesen mezőgazdasági vagy városi hasznosítású földterületekre (FRA 2015 Fogalmak és meghatározások, FAO 2012).

Erdőfelújítás: Kitermelt vagy kipusztult faállomány újbóli létrehozása, mely történhet természetes és mesterséges (ültetés/magvetés) úton egyaránt (FRA 2015 Fogalmak és meghatározások, FAO 2012).

Erdőirtás: Egy erdővel borított terület átalakítása más földhasználati mód számára, illetve a fakoronák által fedett terület tartós csökkentése a minimális 10%-os határérték alá. Erdőirtásnak nevezzük az erdőborítás hosszú távú vagy tartós csökkenését, illetve az erdőterület más földhasználati módba vételét. Erdőirtásnak tekintendő, ha az erdőterületet mezőgazdasági területté, legelővé, víztározóvá vagy urbanizált területté alakítják át (FRA 2015 Fogalmak és meghatározások, FAO 2012).

Erdősítés: Minden olyan tevékenység (erdőtelepítés, erdőfelújítás, fásítás), amely új erdők, fasorok, facsoportok létrehozását eredményezi, és ami a földhasználati mód átalakulásával jár.[85]

Erdőtulajdon: Általában az erdő használati-, ellenőrzési- és átadási-, illetve az erdőből származó előnyök kihasználásának kizárólagos jogát jelenti. Erdőtulajdon vásárlás, ajándékozás vagy öröklés útján szerezhető. A kifejezés alatt az erdőben lévő fák tulajdonjogát kell érteni, függetlenül attól, hogy a fák tulajdonjoga egybeesik-e a terület tulajdonjogával (FRA 2015 Fogalmak és meghatározások, FAO 2012).

Európai jelentőségű faj: A jelen dokumentumban a közösségi jelentőségű fajokat (ld. ott), illetve a madárvédelmi irányelv I. mellékletében felsorolt, valamint az EU területén rendszeresen előforduló vonuló fajokat jelenti, melyek számára az irányelv értelmében különleges védelmi terület kijelölése szükséges.

Fásítás: ld. Erdősítés.

Fenntartható erdőgazdálkodás: „A fenntartható erdőgazdálkodás az erdők és fás területek oly módon és oly mértékben megvalósuló hasznosítását jelenti, amely fenntartja az e területekre jellemző biológiai sokféleséget, termelékenységet, megújulási képességet, vitalitást, valamint azt

[85] http://www.fao.org/docrep/017/ap862e/ap862e00.pdf és
NÉBIH Erdészeti Lexikon: http://portal.nebih.gov.hu/informaciok/noveny/hivatali/erdo/erdeszeti-lexikon

a képességet, hogy az erdők ma és holnap fontos ökológiai, gazdasági és szociális funkciókat töltsenek be helyi, nemzeti és globális szinten anélkül, hogy azzal más ökoszisztémákat károsítanának" (Az európai erdők védelméről tartott miniszteri konferencia, Helsinki 1993).

Háborítatlan megőrzés: Olyan kezelési mód, melynek célja, hogy a természetes folyamatok önmaguktól, a biológiai sokféleségre jelentős hatást gyakorló emberi beavatkozás nélkül zavartalanul történhessenek egy területen (*Érintetlen természetre vonatkozó útmutatások*).

Holtfa: Olyan álló, fekvő vagy talajban található nem élő fabiomassza, amit nem az erdei avar tartalmaz. Holtfának nevezzük a kidőlt fákat, a halott gyökereket, illetve a legalább 10 cm (vagy az adott tagállam által meghatározott) átmérőjű tuskókat (FRA 2015 Fogalmak és meghatározások, FAO 2012). Az európai erdőkben található holtfa mennyisége az erdő biológiai sokféleségének fontos indikátora. A lábon álló holtfa (száradék) és a kidőlt fák kívánatos mennyiségét a Páneurópai Biodiverzitás Indikátorok (SEBI 018), illetve az erdők biológiai sokféleségének felmérésére kialakított MCPFE indikátorok határozzák meg. A holtfa mennyiségét általában a legalább 2 m hosszú és 10 cm átmérőjű száradékok és kidőlt fák alapján számítják ki (MCPFE, EEA[86]).

Idegenhonos faj: Olyan nem őshonos faj, ami egy adott ökoszisztéma vonatkozásában idegen eredetűnek tekinthető, és aminek betelepítése és elterjedése társadalmi-kulturális, gazdasági, környezeti vagy egészségügyi kárt okoz/okozhat (FRA 2015 Fogalmak és meghatározások, FAO 2012).

Integrált Natura 2000 kezelési terv/erdészeti üzemterv: A jelen dokumentumban olyan kezelési terv, ami a tervezett erdészeti intézkedések és a Natura 2000 természetvédelmi céljai mellett részletes erdészeti és természetvédelmi információkat (erdőleltár, erdőgazdálkodási célok, közösségi jelentőségű élőhelytípusok és fajok, természetvédelmi célok) is tartalmaz. Az integrált kezelési tervben tartalmazott minden intézkedést úgy terveztek meg, hogy azok megfeleljenek a terület természetvédelmi céljainak. Az integrált kezelési terv egy dokumentumban egyesíti a Natura 2000 kezelési tervet és az erdészeti üzemtervet egy olyan Natura 2000 erdőterületre vonatkozóan, ami akár egy vagy több tulajdonos kezében van, de teljes egészében a Natura 2000 hálózatba tartozik.

Kedvező védettségi állapot: A természetvédelmi intézkedések általános törekvése a közösségi jelentőségű élőhelytípusok és fajok „kedvező védettségi állapotának" elérése. Ez az az állapot, amelyben egy adott élőhelytípus vagy faj (minőségében és kiterjedésében/populációméretében egyaránt) prosperál, és erre a jövőben is lehetősége van. Az a tény, hogy egy élőhely vagy faj nem veszélyeztetett (azaz nem fenyegeti a kihalás közvetlen veszélye), még nem jelent kedvező védettségi állapotot.

Az élőhelyvédelmi irányelv 1. cikke szerint egy természetes élőhely védettségi állapota abban az esetben minősül „kedvezőnek", ha:

- természetes kiterjedése és az azon belül található területek nagysága állandó vagy növekvő, továbbá
- hosszú távú fennmaradásához szükséges sajátos szerkezete és funkciói biztosítottak és valószínűleg a belátható jövőben is biztosítottak lesznek, továbbá
- jellegzetes fajainak védettségi helyzete kedvezőnek minősül.

Egy faj védettségi helyzet abban az esetben minősül „kedvezőnek", ha:

- az érintett faj populációinak dinamikájára vonatkozó adatok azt mutatják, hogy a faj képes hosszú távon fenntartani magát természetes élőhelyének életképes alkotórészeként, továbbá

[86] Ld.: http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/forest-deadwood

- a faj természetes előfordulási területe nem csökken, és valószínűleg a belátható jövőben sem fog csökkenni, továbbá
- kellő nagyságú élőhely áll rendelkezésre jelenleg és valószínűleg a jövőben is a faj populációinak hosszú távú fennmaradásához.

Közösségi jelentőségű élőhelytípus: Olyan élőhely, amelyet (1) a tagállamok európai területén belül természetes kiterjedésében az eltűnés veszélye fenyeget; (2) visszaszorulása illetve eleve korlátozott területe következtében természetes kiterjedése csekély; vagy (3) bemutatja a valamely természetföldrajzi régió legalább egyikének jellegzetes ismertetőjegyeit. Az ilyen élőhelytípusokat az élőhelyvédelmi irányelv I. melléklete sorolja fel.

Közösségi jelentőségű természeti terület (SCI): Olyan természeti terület, amely az azt magában foglaló természetföldrajzi régión vagy régiókon belül jelentős mértékben hozzájárul az élőhelyvédelmi irányelv I. mellékletében felsorolt természetes élőhely vagy a II. mellékletében felsorolt faj kedvező védettségi állapotának fenntartásához, illetve helyreállításához, csakúgy, mint a Natura 2000 hálózat egységességéhez, és/vagy a biológiai sokféleség fenntartásához az érintett természetföldrajzi régión vagy régiókon belül. A közösségi jelentőségű természeti területeket a Bizottság döntése alapján jelölik ki. Bővebb információ: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/sites_hab/biogeog_regions/index_en.htm

Közösségi jelentőségű faj: Olyan fajok, amelyek a tagállamok európai területén belül: (1) veszélyeztetettek, kivéve azon fajokat, amelyek természetes előfordulása az adott területen elhanyagolható, és nem minősülnek veszélyeztetettnek vagy sebezhetőnek a nyugat-palearktikus régión belül; vagy (2) sebezhetők, azaz valószínű, hogy a közeljövőben a veszélyeztetett csoportba fognak tartozni, amennyiben az okozati tényezők továbbra is fennállnak; vagy (3) ritkák, azaz kis populációkban fordulnak elő, amelyek jelenleg nem minősülnek veszélyeztetettnek vagy sebezhetőnek, de annak veszélye fennáll, hogy azzá válnak. Az érintett fajok szűk földrajzi területen, illetve kiterjedtebb területen ugyan, de csak gyéren elszórva fordulnak elő; vagy (4) endémikusak és különös figyelmet igényelnek élőhelyük sajátos jellege és/vagy használatuk élőhelyre és/vagy védettségi helyzetükre gyakorolt potenciális hatása következtében. E fajokat az élőhelyvédelmi irányelv II. és/vagy IV. és V. mellékletei sorolják fel.

Különleges természetmegőrzési terület (SAC): Olyan, közösségi jelentőségű és a tagállamok által törvényi, közigazgatási és/vagy szerződéses aktus útján kijelölt természeti terület, amelyben meghozták a szükséges intézkedéseket azon természetes élőhelyek és/vagy fajok populációinak kedvező védettségi helyzetének helyreállítására illetve fenntartására, amelyek céljára a természeti területet kijelölték.

Különleges védelmi terület (SPA): A madárvédelmi irányelv 4.1 cikke alapján kijelölt területek, amely mennyiségük és méretük szerint a legalkalmasabbak az irányelv I. mellékletében felsorolt fajok (beleértve az I. mellékletben fel nem sorolt, rendszeresen előforduló vonuló fajokat is) védelme számára.

Más fás terület: 0,5 hektárnál nagyobb kiterjedésű, nem erdőként besorolt terület, melynek lombkoronafedése 5-10% közötti, és amelyen a fák vágásérett korban elérhetik a legalább 5 méteres magasságot, illetve ahol cserjék, bokrok és fák elegye található. A meghatározás nem terjed ki az elsődlegesen mezőgazdasági vagy városi hasznosítású földterületekre (FAO – Erdei Erőforrások Globális Felmérésre 2015 Fogalmak és meghatározások munkalap 144/E Róma 2012).

Natura 2000 erdő: A jelen dokumentumban olyan erdőt vagy erdőrészt jelent, ami egy Natura 2000 terület részét képezi. Egy Natura 2000 erdőben előfordulhat az élőhelyvédelmi irányelv

I. mellékletében szereplő élőhelytípus, illetve más, nem közösségi jelentőségű élőhelytípus is. A Natura 2000 erdő vagy valamely közösségi jelentőségű faj számára, vagy a Natura 2000 hálózat egységessége szempontjából értékes.

A Natura 2000 terület természetvédelmi céljait és/vagy intézkedéseit integráló erdészeti üzemterv: A jelen dokumentumban ez olyan erdészeti üzemtervet jelent, ami tartalmazza a Natura 2000 erdőterületre megállapított természetvédelmi célokat, és amiben valamennyi intézkedést úgy terveztek, hogy megfeleljenek e céloknak. Emellett az üzemterv tartalmazhat olyan erdészeti vagy más tevékenységeket is, amelyek aktívan hozzájárulnak a terület természetvédelmi céljainak eléréséhez. Egy adott Natura 2000 területre vonatkozóan egy vagy több, a Natura 2000 terület természetvédelmi céljait és/vagy intézkedéseit integráló erdészeti üzemterv lehet érvényben a terület Natura 2000 kezelési terve mellett.

Nem fa termékek/Erdők egyéb termékei: Olyan biológiai eredetű erdei termékek, amelyek nem közvetlenül a kitermelt fát jelentik. Általában természetes erdőkből vagy ültetvényekből származó növényi és állati termékeket, pl. gumiarábikum, gumi, latex, gyanta, karácsonyfa, parafa, bambusz, rattan stb. értünk alatta (FRA 2015 Fogalmak és meghatározások, FAO 2012).

Ökológiai szükséglet: A jelen dokumentumban egy élőhelytípus vagy faj ökológiai szükségletei azon komplex ökológiai igényeket (abiotikus és biotikus tényezőket) jelentik, melyek elengedhetetlenek a területen jelen lévő élőhelytípus (az élőhely szerkezete és a hosszú távú fennmaradásához szükséges funkciói, jellemző fajai) vagy faj – beleértve annak kapcsolatát a fizikai környezettel (levegő, víz, talaj, növényzet stb.) – megőrzése érdekében.

Őserdő: Őshonos fafajokból álló, természetesen regenerálódó, emberi beavatkozásoktól mentes erdő, ahol az ökológiai folyamatok természetesen, zavarástól mentesen zajlanak. Az őserdőkre jellemző, hogy:

- bennük természetes erdei folyamatok zajlanak, pl. holtfa jelenléte, természetes fafajösszetétel, korszerkezet és regenerálódási folyamatok;
- méretük elegendő a természetes állapot fenntartásához;
- jelentős emberi beavatkozástól mentesek, vagy az utolsó ismert jelentős emberi beavatkozás olyan régen történt, hogy az óta a fafajösszetétel és más természetes folyamatok teljesen mértékben helyreállhattak (FRA 2015 Fogalmak és meghatározások, FAO 2012).

Rovarkár: Károkozó rovarok megjelenése következtében az erdő egészségének észlelhető romlása (FRA 2015 Fogalmak és meghatározások, FAO 2012).

Tartamos erdőgazdálkodás: Ld. Fenntartható erdőgazdálkodás.

Természetes erdő: Őshonos fafajokból álló erdő; nem ültetvény (FAO, Erdei Erőforrások Felmérése 2000).

Természetes szukcesszió: Azon természetes folyamatok összessége, amelyek során egy más földhasználati módban lévő terület helyét erdő veszi át (pl. természetes szukcesszió korábban szántóföldként használt területeken) (FRA 2015 Fogalmak és meghatározások, FAO 2012).

Természetföldrajzi régiók: Hasonló növényzeti, éghajlati és geológiai tulajdonságok alapján meghatározott térségek, melyekben az élőhelyek és fajok összetétele is hasonló. Ökológiai szempontból Európa kilenc szárazföldi és négy tengeri természetföldrajzi régióra osztható.

Egy élőhely vagy faj védettségi állapotának felmérésekor a tagállam nem a saját területére, hanem az ott található természetföldrajzi régió megfelelő részeire hivatkozik (EB, 2009[87]).

Természetszerű erdő: Őshonos fafajokból álló erdő/más fás terület, ami ültetés, magvetés vagy természetes felújítás útján jött létre. Olyan, intenzív kezelés alatt álló területeket is ide értünk, ahol természetes fafajok vannak jelen, és ahol határozott erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy növeljék/optimalizálják a kívánt fafajok arányát, ami így az erdő szerkezetének és fafajösszetételének megváltozásához vezet. A természetszerű erdőkben az ültetett/vetett fafajoktól eltérő és idegenhonos fafajok is jelen lehetnek (amennyiben azok természetes felújítás útján kerültek az állományba), illetve olyan területek is ide tartozhatnak, ahol intenzív gazdálkodás folyik és ahol határozott erőfeszítéseket (pl. gyérítés, trágyázás) tesznek az erdő kívánatos funkcióinak javítása vagy optimalizálása érdekében. Ezen erőfeszítések az erdő szerkezetének és fafajösszetételének megváltozásához vezethetnek (FRA 2005 Fogalmak és meghatározások, FAO 2000).

Többcélú hasznosítás: Az erdők többcélú hasznosítása azt jelenti, hogy egy erdőterület elsődlegesen több célt szolgál, és ahol egyik cél sem tekinthető fontosabbnak a másiknál. Ilyen célok lehetnek például az árutermelés, talaj- és vízvédelem, biológiai sokféleség védelme, ökoszisztéma-szolgáltatások nyújtása stb. (FRA 2015 Fogalmak és meghatározások, FAO 2012).

Ültetett erdő: Ültetés és/vagy magvetés útján létrehozott erdő (FRA 2015 Fogalmak és meghatározások, FAO 2012).

Védettségi állapot: Az élőhelyekre és fajokra vonatkozó védettségi állapot meghatározását az élőhelyvédelmi irányelv 1. cikke tartalmazza. Egy természetes élőhely védettségi állapota az élőhelyre és az ott előforduló jellemző fajokra ható tényezők összessége, ami hosszú távon befolyásolhatja az élőhely természetes elterjedését, szerkezetét és funkcióit, illetve a fajok túlélését a tagállam területén. Egy faj védettségi állapota a fajra ható tényezők összessége, ami hosszú távon befolyásolhatja az érintett faj elterjedését, gyakoriságát és populációit a tagállam területén. A védettségi állapot az élőhelyvédelmi irányelv 1. cikkében meghatározott négy paraméter értelmében lehet „kedvező", „kedvezőtlen-nem megfelelő", illetve „kedvezőtlen-rossz", illetve „ismeretlen". Élőhelyek esetében ezek a paraméterek a kiterjedés, a terület, illetve a hosszú távú fennmaradásához szükséges sajátos szerkezet és funkciók; fajok esetében pedig az elterjedési terület, a populáció, az élőhely, illetve hogy a faj képes-e hosszú távon fenntartani magát.

Védettségi fok: A jelen dokumentumban a Natura 2000 területen található közösségi jelentőségű élőhelytípusoknak vagy fajoknak a Natura 2000 terület adatlapján feltüntetett védettségi állapotát jelenti. Az adatlap három kritériumot használ (az élőhelytípusok reprezentativitása és relatív területe, a fajok populációmérete, védettségi foka és elszigeteltsége) az adott területen található élőhelytípusok és fajok védettségi állapotának értékelésére.[88]

Veszélyeztetett faj: Olyan faj, amely védelméért a Közösség különös felelősséggel tartozik természetes elterjedésének a tagállamok európai területére eső része tekintetében. E fajokat az élőhelyvédelmi irányelv II. mellékletében csillag (*) jelöli.

[87] EB, 2009. A Bizottság jelentése az Európai Parlament számára. Az élőhelytípusok és fajok védettségi állapotára vonatkozó átfogó jelentés az élőhelyvédelmi irányelv 17. cikke alapján. COM(2009) 358 final http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0358:FIN:EN:PDF

[88] Ld. http://bd.eionet.europa.eu/activities/Natura_2000/reference_portal

RÖVIDÍTÉSEK

EAFRD: Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (European Agricultural Fund for Rural Development)

EEA: Európai Környezetvédelmi Ügynökség (European Environment Agency)

ERDF: Európai Regionális Fejlesztési Alap (European Regional Development Fund)

FAO: az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete (Food and Agriculture Organisation of the United Nations)

FRA: a FAO erdei erőforrások felmérési programja (Forest Resource Assessment Programme)

FSC: Erdőgondnoksági Tanács (Forest Stewardship Council)

GIS: térinformatikai rendszer (Geographical Information System)

LIFE: az EU környezetvédelmi és klímaváltozással foglalkozó cselekvési programja

MCPFE: Az európai erdők védelméről tartott miniszteri konferencia (Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe), más néven Forest Europe.

PEFC: az erdőtanúsítást támogató program (Programme for the Endorsement of Forest Certification)

SAF: Amerikai Erdészeti Társaság (Society of American Foresters)

SFM: Fenntartható erdőgazdálkodás (Sustainable Forest Management)

SDF: a Natura 2000 területekre vonatkozó adatokat tartalmazó szabványos adatlap (Standard Data Form)

2. MELLÉKLET

Az élőhelyvédelmi irányelv értelmében különleges természetmegőrzési területek kijelölését indokló és/vagy szigorú védelmet igénylő közösségi jelentőségű erdei élőhelytípusok, illetve a madárvédelmi irányelv értelmében különleges természetvédelmi intézkedéseket igénylő madárfajok listája.

Erdei élőhelytípusok és védettségi állapotuk (VÁ) természetföldrajzi régiók szerint

Jelmagyarázat: FV Kedvező; XX Ismeretlen; U1 Kedvezőtlen – Nem megfelelő; U2 Kedvezőtlen – Rossz; * Elsődleges fontosságú élőhely; ALP – Alpesi; ATL – Atlanti; BLS – Fekete-tengeri; BOR – Boreális; CON – Kontinentális; MAC – Makaronéziai; MED – Mediterrán; PAN - Pannon; STE - Sztyeppi

Élőhelytípus	VÁ a természetföldrajzi régiók szerint (2007-2012)								
	ALP	ATL	BLS	BOR	CON	MAC	MED	PAN	STE
9010 - *Nyugati tajga				U2	U2				
9020 - *Epifitonokban gazdag, természetes, idős, lomblevelű erdők (Quercus-, Tilia-, Acer-, Fraxinus- vagy Ulmus-fajokkal) Fennoskandia hemiboreális régiójában)				U2	U2				
9030 - *Az emelkedő partvidékek elsődleges szukcessziója során kialakult természetes erdők				U2					
9040 - Északi szubalpin/szubarktikus erdők molyhos nyírrel (Betula *pubescens spp. czerepanovii*)	FV			U1					
9050 - Aljnövényzetben gazdag fennoskandinai erdők lucfenyővel (*Picea abies*)	U1			U2					
9060 - A glaciofluviális eskereken álló, illetve azokhoz csatlakozó tűlevelű erdők				U2					
9070 - Fennoskandinai fás legelők	U2			U2	U2				
9080 - *Fennoskandinai lombhullató mocsárerdők				U2	U2				
9110 - Mészkerülő bükkösök (*Luzulo-Fagetum*)	U1	U1		U2	U1		FV	U1	
9120 - Atlanti mészkerülő bükkösök, cserjeszintben *Ilex*- és néha *Taxus*-fajokkal is (*Quercion robori-petraeae* vagy *Ilici-Fagenion*)	U1	U1			FV		U2		
9130 - Szubmontán és montán bükkösök (*Asperulo-Fagetum*)	U1	U1		U2	U1		FV	FV	
9140 - Közép-európai alhavasi bükkösök *Acer*-fajokkal és kontyvirághagymás sóskával (*Rumex arifolius*)	U1				XX		FV		
9150 - A Cephalanthero-Fagion közép-európai sziklai bükkösei mészkövön	U1	U1	U1		U1		U2	FV	
9160 - A *Carpinion betuli* szubatlanti és közép-európai tölgyesei és gyertyános-tölgyesei	U2	U2		U2	U1		XX		
9170 - *Galio-Carpinetum* gyertyános-tölgyesek	U1	U2	FV		U1			U2	
9180 - *Lejtők és sziklatörmelékek *Tilio-Acerion*-erdői	U1	U2	U1	U2	U1		U1	U1	
9190 - Idős, mészkerülő tölgyesek kocsányos tölggyel (*Quercus robur*) homokos síkságokon		U2		U2	U2			U1	
91A0 - Idős tölgyesek *Ilex*- és *Blechnum*-fajokkal a Brit-szigeteken		U2							
91AA - *Keleti fehér tölgyesek	XX		U1		U2		U2		U1
91B0 - Melegkedvelő *Fraxinus angustifolia*-erdők, keskenylevelűkőris-erdők					U2		U1		
91BA - Moesian silver fir forests	U1				U1				
91C0 - *Kaledóniai erdők									
91CA - Rodopei és balkán-hegységi erdeifenyő-erdők	U1				U1				
91D0 - *Láperdők	FV	U2		U1	U1	U1		U1	
91E0 - *Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae*)	U2	U2	U1	U2	U2		U1	U1	
91F0 - Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia*-fajokkal (*Ulmenion minoris*)	U2	U1	U1	U2	U2		U2	U1	U1
91G0 - *Pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraea*-val és *Carpinus betulus*- szal	U1		U1		U1			U1	
91H0 - *Pannon molyhos tölgyesek *Quercus pubescens*-szel	U2		U2		U1			U1	
91I0 - *Euroszibériai erdőssztyepptölgyesek tölgy- (*Quercus spp.*) fajokkal	FV		U1		U1			U2	U2
91J0 - *A Brit-szigetek tiszafásai (*Taxus baccata*)		U2							

Élőhelytípus	VÁ a természetföldrajzi régiók szerint (2007-2012)								
	ALP	ATL	BLS	BOR	CON	MAC	MED	PAN	STE
91K0 - Illír bükkerdők (*Fagus sylvatica, Aremonio-Fagion*)									
91L0 - Illír gyertyános-tölgyesek (*Erythronion-Carpinion*)									
91M0 - Pannon cseres-tölgyesek									
91N0 - *Pannon homoki borókás-nyárasok (*Junipero-Populetum albae*)									
91P0 - Endemikus mészkerülő jegenyefenyves Lengyelországban (*Abietetum polonicum*)									
91Q0 - A Nyugati-Kárpátok mészkedvelő erdeifenyő-erdői (*Pinus sylvestris*)									
91R0 - A Dinári-hegységi dolomit erdeifenyő-erdői (*Genisto januensis-Pinetum*)									
91S0 - *Szubmontán és montán bükkösök									
91T0 - Közép-európai zuzmós erdeifenyő-erdők									
91U0 - Szarmata sztyeppek fenyvesei									
91V0 - Dák bükkerdők (*Symphyto-Fagion*)									
91W0 - Moesiai bükkerdők									
91X0 - *Dobrogeai bükkerdők									
91Y0 - Dák tölgyesek és gyertyános-tölgyesek									
91Z0 - Moesiai ezüst hárserdő									
9210 -*Appenninekbeli bükkösök *Taxus*- és *Ilex*-fajokkal									
9220 - *Appenninekbeli bükkösök közönséges jegenyefenyővel (*Abies alba*) és bükkösök szicíliai jegenyefenyővel (*Abies nebrodensis*)									
9230 - Galíciai-portugál tölgyerdők kocsányos és pireneusi tölggyel (*Quercus robur* és *Quercus pyrenaica*)									
9240 - Ibériai-tölgy (Quercus faginea) és algériaitölgy-erdők (*Quercus canariensis*)									
9250 - Macedóntölgyerdők (*Quercus trojana*)									
9260 - Szelídgesztenyések (*Castanea sativa*)									
9270 - Hellén bükkösök macedón jegenyefenyővel (*Abies borisii-regis*)									
9280 - Magyar tölgyesek (*Quercus frainetto*)									
9290 - Cipruserdők (*Cupressus*) (*Acero-Cupression*)									
92A0 - Fehérfűz (*Salix alba*) és fehérnyár (*Populus alba*) alkotta galériaerdők									
92B0 - Időszakos mediterrán vízfolyások parti társulásai pontuszi hangarózsával (*Rhododendron ponticum*), *Salix*- és egyéb fajokkal									
92C0 - Keleti platán (Platanus orientalis) és keleti ámbrafa (*Liquidambar orientalis*) alkotta erdők (*Platanion orientalis*)									
92D0 - Déli folyóparti galériaerdők és cserjések (*Nerio-Tamaricetea* és *Securinegion tinctoriae*)									
9310 - Égei molyhostölgyerdők (*Quercus brachyphylla*)									
9320 - *Olea*-erdők és *Ceratonia*-erdők									
9330 - Paratölgyerdők (*Quercus suber*)									
9340 - Magyaltölgy (*Quercus ilex*) és kereklevelű tölgy (*Quercus rotundifolia*) alkotta erdők									
9350 - Nagypikkelyű tölgyerdők (*Quercus macrolepis*)									
9360 - *Makaronéziai babérerdők (*Laurus, Ocotea*)									
9370 - **Phoenix*-fajok alkotta pálmaligetek									
9380 - Közönséges magyalerdők (*Ilex aquifolium*)									
9390 - *Cserjés és bokorerdő-növényzet égerlevelű tölggyel (*Quercus alnifolia*)									
93A0 - Kurdisztánitölgy-erdőségek (*Quercus infectoria*) (*Anagyro foetidae-Quercetum infectoriae*)									
9410 - Mészkerülő hegyvidéki lucosok a havasi régióig (*Vaccinio-Piceetea*)									
9420 - Havasi-vörösfenyő (Larix decidua) és/vagy cirbolyafenyő (*Pinus cembra*) alkotta erdők									

Élőhelytípus	VÁ a természetföldrajzi régiók szerint (2007-2012)								
	ALP	ATL	BLS	BOR	CON	MAC	MED	PAN	STE
9430 - Alhavasi és hegyi kampósfenyő (*Pinus uncinata*) alkotta erdők	U1				FV		U2		
9510 - * A Dél-Appenninek közönséges jegenyefenyőerdői (*Abies alba*)	U1						U1		
9520 - Andalúz jegenyefenyő-erdők (*Abies pinsapo*)							U1		
9530 - * Mediterrán (szubmediterrán) fenyőerdők endemikus feketefenyővel	U1				U1		U1		
9540 - Mediterrán fenyvesek endemikus Mesogean-fenyőkkel					U2		U1		
9550 - Kanári-szigeteki endemikus fenyvesek						FV			
9560 - * Endemikus erdők borókafajokkal (*Juniperus spp.*)	U1	XX			U1	U1	U2		
9570 - * Lakkciprus-erdők (*Tetraclinis articulata*)							U1		
9580 -* Mediterrán tiszafa-erdők (*Taxus baccata*)		U1					U2		
9590 - * Ciprusicédrus-erdők (*Cedrosetum brevifoliae*)							FV		
95A0 - Magas hegyvidéki mediterrán fenyvesek	U1						U1		
6310 - Legelőerdők örökzöld tölgyfajokkal (*Quercus spp.*)							U1		
6530 - * Fennoskandiai fás rétek				U2	U2				
2180 Az atlanti, kontinentális és boreális régió erdős dűnéi		U1	U1	U2	U1				
2270 * Mandulafenyővel (*Pinus pinea*) és/vagy tengerparti fenyővel (*Pinus pinaster*) borított erdős dűnék				U2	FV		U1		

Az élőhelyvédelmi irányelv II. és IV. mellékletében felsorolt erdei/erdőkhöz kötődő fajok listája[89]

*: Elsődleges fontosságú fajok

Emlősök

Barbastella barbastellus (II, IV)
**Bison bonasus (II, IV)*
**Canis lupus (II, IV)*
Capra aegagrus (II, IV)
Castor fiber (II, IV)
**Cervus elaphus corsicanus (II, IV)*
Dryomys nitedula (IV)
Felis silvestris (IV)
**Gulo gulo (II)*
Lynx lynx (II, IV)
**Lynx pardinus (II, IV)*
Microtus tatricus (II, IV)
Muscardinus avellanarius (IV)
Myotis bechsteinii (II, IV)
Myotis bradtii (IV)
Myotis capaccinii (II, IV)
Myotis daubentonii (IV)
Myotis myotis (II, IV)
Myotis nattereri (IV)
Nyctalus azoreum (IV)

[89] A lista az erdőkhöz kötődő legfontosabb fajokat tartalmazza, az EU 2010 Biodiversity Baseline felmérés III. melléklete (Az ökoszisztémákhoz tartozó fajok kijelölése) szerint. Fontos megjegyezni, hogy egyes régiókban élőhelyük egy részeként más fajok is kötődhetnek erdőkhöz.

Nyctalus lasiopterus (IV)
Nyctalus leisleri (IV)
Nyctalus noctula (IV)
Ovis gmelini musimon (II, IV)
Pipistrellus maderensis (IV)
Pipistrellus nathusii (IV)
Pipistrellus pipistrellus (IV)
Pipistrellus pygmaeus (IV)
Plecotus auritus (IV)
Plecotus teneriffae (IV)
**Pteromys volans (II, IV)*
Rhinolophus blasii (II, IV)
Rhinolophus euryale (II, IV)
Rhinolophus ferrumequinum (II, IV)
Rhinolophus mehelyi (II, IV)
Rousettus aegyptiacus (II, IV)
**Ursus arctos (II, IV)*
Sciurus anomalus (IV)
Sicista betulina (IV)
Tadarida teniotis (IV)
Vespertilio murinus (IV)

Kétéltűek
Alytes cisternasii (IV)
Alytes obstetricans (IV)
Bombina bombina (II, IV)
Bombina variegata (II, IV)
Bufo calamita (IV)
Discoglossus montalentii (II, IV)
Discoglossus sardus (II, IV)
Pelobates cultripes (IV)
Rana arvalis (IV)
Raba dalmatina (IV)
Rana graeca (IV)
Rana latastei (II, IV)
Rana lessonae (IV)
Salamandra atra (IV)
Salamandra lanzai (IV)
Salamandrina terdigitata (II; IV)
Triturus carnifex (II, IV)
Triturus cristatus (II, IV)
Triturus dobrogicus (II)
Triturus italicus (IV)
Triturus karelinii (IV)
Triturus marmoratus (IV)
Triturus montandoni (II, IV)
Triturus vulgaris ampelensis (II, IV)

Hüllők
Algyroides fitzingeri (IV)
Algyroides marchi (IV)
Algyroides moreoticus (IV)
Algyroides nigropunctatus (IV)
Chalcides sexlineatus (IV)
Chalcides viridianus (IV)
Chamaeleo chamaeleon (IV)

Elaphe longissima (IV)
Lacerta danfordi (IV)
Lacerta vivipara pannonica (IV)

Gerinctelenek
Agathidium pulchellum (II, IV)
Anthrenochernes stellae (II, IV)
Apatura metis (IV)
Aradus angularis (II)
Arytrura musculus (II, IV)
Boros schneideri (II)
Buprestis splendens (II, IV)
**Callimorpha quadripunctaria (II)*
Carabus hampei (II, IV)
**Carabus menetriesi pacholei (II, IV)*
**Carabus olympiae (II, IV)*
Carabus variolosus nodolosus (II, IV)
Carabus zawadszkii (II, IV)
Cerambyx cerdo (II, IV)
Chilostoma banaticum (II, IV)
Corticaria planula (II)
Cucujus cinnaberinus (II, IV)
Dioszeghyana schmidtii (II, IV)
Discus guerinianus (II, IV)
Erannis ankeraria (II, IV)
Fabriciana elisa (IV)
Geomalacus maculosus (II, IV)
Graellsia isabellae (II)
Hesperia comma catena (II)
Hygromia kovacsi (II, IV)
Hypodryas maturna (II, IV)
Leptidea morsei (II, IV)
Limoniscus violaceus (II)
Lucanus cervus (II)
Mesosa myops (II)
Morimus funereus (II)
**Nymphalis vaualbum (II, IV)*
Odontopodisma rubripes (II, IV)
**Osmoderma eremita (II, IV)*
Oxyporus mannerheimii (II)
Pholidoptera transsylvanica (II, IV)
**Phryganophilus ruficollis (II, IV)*
Propomacrus cypriacus (II, IV)
**Pseudogaurotina excellens (II, IV)*
Pytho kolwensis (II, IV)
Rhysodes sulcatus (II)
**Rosalia alpina (II, IV)*
Stephanopachys linearis (II)
Stephanopachys substriatus (II)
Xestia borealis (II)
Xestia brunneopicta (II)
Xyletinus tremulicola (II)
**Xylomoia strix (II, IV)*

Növények
**Abies nebrodensis (II)*
Adenophora lilifolia (II)

**Arabis kennedyae (II)*
Armeria neglecta (II)
**Asphodelus bento-rainhae (II)*
Bryhnia novae-angliae (II)
Buxbaumia viridis (II)
Calamagrostis chalybaea (II)
Calypso bulbosa (II)
**Centaurea attica ssp. megarensis (II)*
**Cephalanthera cucullata (II)*
Cephalozia macounii (II)
**Chionodoxa lochiae (II)*
Cinna latifolia (II)
Culcita macrocarpa (II)
**Cyclamen fatrense (II)*
Cynodontium suecicum (II)
Cypripedium calceolus (II)
Dichelyma capillaceum (II)
Dicranum viride (II)
Diplazium sibiricum (II)
Distichophyllum carinatum (II)
Dracaena draco (IV)
**Dryopteris corleyi (II)*
Herzogiella turfacea (II)
Hymenostemma pseudanthemis (II)
**Laserpitium longiradium (II)*
Mandragora officinarum (IV)
Moehringia lateriflora (II)
Odontites granatensis (II)
Orthotrichum rogeri (II)
Paeonia clusii ssp. rhodia (II)
Paeonia officinalis ssp. banatica (II)
Plagiomnium drummondii (II)
Pulsatilla vulgaris ssp. gotlandica (II)
**Pyrus magyarica (II)*
Ranunculus kykkoensis (II)
Ranunculus lapponicus (II)
Rhododendron luteum (II)
**Scilla morrisii (II)*
Semele maderensis (II)
Senecio jacobea ssp. gotlandicus (II)
Senecio lagascanus ssp. lusitanicus (IV)
**Seseli intricatum (II)*
Syringa josikaea (II)
Veronica micrantha (II)

A madárvédelmi irányelv I. mellékletében felsorolt, erdőkhöz és fás legelőkhöz kötődő madárfajok
Accipiter brevipes
Aegolius funereus
Aegypius monachus
Aquila adalberti
Aquila chrysaetos
Aquila clanga
Aquila heliaca
Aquila pomarina
Ardea purpurea
Ardeola ralloides

Bonasa bonasia
Bubo bubo
Caprimulgus europaeus
Caprimulgus ruficollis
Ciconia colonia
Ciconia nigra
Circaetus gallicus
Columba bollii
Columba junoniae
Columba palumbus azoricus
Columba trocaz
Coracias garrulus
Dendrocopos leucotos
Dendrocopos medius
Dendrocopos syriacus
Dryocopus martius
Elanus caeruleus
Falco tinnunculus
Falco biarmicus
Falco eleonorae
Falco peregrinus
Falco vespertinus
Ficedula albicollis
Ficedula parva
Ficedula semitorquata
Fringilla coelebs
Fringilla teydea
Glauddium passerinum
Grus grus
Haliaeetus albicilla
Hieraaetus fasciatus
Hieraaetus pennatus
Hippolais olivetorum
Lanius collurio
Loxia scotica
Lullula arborea
Milvus migrans
Milvus milvus
Oenanthe leucura
Pandion haliaetus
Pernis apivorus
Picoides tridactylus
Picus canus
Platalea leucorodia
Plegadis falcinellus
Sitta krueperi
Sitta whiteheadi
Sylvia rueppelli
Sylvia sarda
Sylvia undata
Tetrao tetrix
Tetrao urogallus
Tringa glareola

Forrás: Tucker & Evans, 1997. Habitats for Birds in Europe. BirdLife International
E madárfajokról további információ itt található:
http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/threatened/

3. MELLÉKLET: Az európai erdőket fenyegető legfontosabb veszélyek[90]

Az alábbiakban röviden összefoglaljuk a Natura 2000 erdőket fenyegető legfontosabb jelenlegi és jövőbeni veszélyeket. Látható, hogy e veszélyek sok erdőtípust érintenek, függetlenül attól, hogy azok a Natura 2000 hálózatba tartoznak-e vagy sem.

Az erdei élőhelyeket és fajokat veszélyeztető tényezők listája hosszú. A rendelkezésre álló adatok azt mutatják, hogy sok természetes és ember által indukált tényező súlyosabbá és előfordulásuk gyakoribbá válhat a jövőben, és hogy az ilyen helyzetekre célszerű idejében felkészülni. A természetes veszélyeztető tényezők közé környezeti tényezők és azok együttes hatásai is beleértendők, pl. a viharkár vagy az aszály elősegítheti egyes betegségek (pl. fenyőszú) terjedését (FOREST EUROPE, 2011).

Az európai és a Natura 2000 erdőket fenyegető legfontosabb természetes veszélyek az aszály, az erdőtűz, a viharok, a rovarinvázió, a kórokozók, az idegenhonos özönfajok, illetve a hőmérséklet-emelkedés. Az emberi által okozott legfontosabb veszélyek az erdőirtás, az élőhelyek szétdarabolódása (a Natura 2000 területeken belül és kívül egyaránt), az élőhelyek megszűnése, az erdei élőhelyek minőségének megváltozása, a földhasználat és a növényzeti borítottság megváltozása, a szennyezés, illetve az erdőállományok homogenizálódása (Hanski 2006, http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1299308/). A jelen melléklet tartalmazza az aktuális helyzetet bemutató vonatkozó irodalomjegyzéket.

Természetes veszélyek/zavarás

Aszály: A mediterrán régióban a téli csapadék csökkenése 1902 és 2010 között egyre szárazabb körülményeket eredményezett. Az adatok szerint az aszályos periódusok 1970 óta egyre gyakoribbak (Hoerling et al., 2011).

Erdőtűz: Az EU déli tagállamaiban évente kb. 400.000 ha erdő esik tűz áldozatává, ami az EU-ban leégett összes erdő 85%-a. Az ezen országokra vonatkozó adatok 1980 és 2012 között nem mutatnak egyértelmű (növekvő vagy csökkenő) trendet. Az erdőtüzek száma az 1990-es évek növekvő trendjét (ami az adatkezelés javulásának is köszönhető) követően kb. egy évtizeden keresztül stabil volt, az elmúlt évtizedben pedig csökkent (Európai Bizottság, 2013). A Natura 2000 területeken évente kb. 80.000 ha erdőterület ég le. Az Európai Erdőtűz-információs Rendszer (European Forest Fire Information System, EFFIS) statisztikai adatai szerint 2000-2012 között 1.044.917 ha Natura 2000 terület égett le, ami az érintett országok teljes Natura 2000 területének 3,28%-át teszi ki (San-Miguel-Ayanz et al., 2012). Egyes erdei élőhelyek esetében az erdőtűz a biológiai sokféleség számára pozitív hatást jelentő természetes folyamat.

Vihar: A viharok komoly fenyegetést jelentenek az európai erdők számára: károsítják az erdei élőhelyeket, illetve a táj és az erdei ökoszisztéma-szolgáltatások minőségét. 1950 óta évente átlagosan két nagy, összesen több mint 130 vihar okozott súlyos károkat az európai erdőkben (Gardiner et al., 2010). A viharok 1990-2005 között az unió erdőinek 1,7%-ában tettek kárt, ami kb. 2,5 millió hektárnak felel meg (FOREST EUROPE, 2011). Az adatok nem mutatnak egyértelmű (növekvő vagy csökkenő) trendet a viharkár által okozott veszteségekben (a társadalmi tényezőkkel való korrigálást követően), ellenben megerősítik, hogy a növekvő (névleges) veszteségek társadalmi tényezőknek (Barredo, 2010) és az élőfakészlet növelésének (Gardiner et al., 2010) tudhatók be. Ezzel szemben a viharok pozitív hatást is jelenthetnek a biológiai sokféleség szempontjából, pl. több holtfa keletkezik az erdőben.

[90] A szöveg az európai tájakat, és egyes Natura 2000 területeket fenyegető veszélyeket elemző tudományos eredményeken és tanulmányokon alapul.

Kártevők és kórokozók: A rovarkártevők és kórokozók jelentős károkat okoznak Európa erdőiben, ami az erdei ökoszisztéma egészségének és vitalitásának romlását, illetve az erdei ökoszisztéma-szolgáltatások korlátozását okozza. 1990-2005 között az EU erdőinek 2,8%-a károsult (körülbelül 4,4 millió hektár); q leginkább érintett régió Európa délnyugati része (13,4%, 1,7 millió ha) (FOREST EUROPE, 2011). Bizonyos kártevők és kórokozók terjedését a helytelen erdőgazdálkodási gyakorlat, pl. a területhez nem alkalmazkodott fafajok telepítése, vagy a túlzott állománysűrűség is elősegítheti.

Idegenhonos özönfajok: Az idegenhonos özönfajok az egyik legnagyobb veszélyt jelentik a Natura 2000 területekre és azok biológiai sokféleségére. A globalizáció (nemzetközi kereskedelem, utazás, turizmus, áruszállítás) és a globális környezeti változások felgyorsították az idegenhonos fajok terjedését Európában. Az idegenhonos özönfajok olyan növény-, állat-, és gombafajok, illetve mikroorganizmusok, amelyek természetes élőhelyükön kívüli megtelepülése és/vagy elterjedése veszélyezteti a biológiai sokféleséget és/vagy negatív hatással van a természetes ökoszisztémákra. Az európai ökoszisztémákra legveszélyesebb idegenhonos özönfajokat felsoroló lista 163 fajt tartalmaz. Az indikátor korlátai ellenére kijelenthető, hogy e listáról 1950 óta évente több mint egy faj települ meg Európában (EEA, 2012a).

Hőmérséklet-emelkedés és éghajlatváltozás: Megfigyelésen alapuló bizonyítékok azt mutatják, hogy 2003-2012 között 1,3°C-kal emelkedett a hőmérséklet Európában az ipari forradalom előtti adatokhoz képest. Az elmúlt 50 évben nagymértékű melegedés volt megfigyelhető az Ibériai-félszigeten, Európa középső és északkeleti részein, illetve a hegyvidéki régiókban. Az elmúlt három évtizedben a legintenzívebb melegedést télen Skandináviában, nyáron pedig az Ibériai-félszigeten tapasztalták (Haylock et al., 2008; Morice et al., 2012).

Ember által okozott veszélyek

Erdőirtás és az élőhelyek megszűnése: Az erdőirtás az erdei élőhelyek megszűnésének és visszaszorulásának egyik fő oka, ez pedig a biológiai sokféleség csökkenéséhez vezető legfontosabb tényező. Ez azért igen veszélyes, mert a fajok számára szükséges egy olyan területi küszöbérték, ami lehetővé teszi a populáció fennmaradását; ennél kisebb terület a faj kihalásához vezet.

Erdők szétdarabolódása, ökológiai egységesség hiánya, földhasználati mód és növényzeti borítottság megváltozása: Annak ellenére, hogy az EU tagországaiban az erdőterület folyamatosan évi 0,4%-kal (1990-2010 között 11 millió hektárral) növekszik (FOREST EUROPE, 2011), az erdők szétdarabolódása és az ökológiai egységesség hiánya az egyik legnagyobb probléma az unió egész területén. A szétdarabolódás befolyásolja az ökológiai folyamatokat, ami hatással van az erdő által nyújtott ökoszisztéma-szolgáltatásokra, pl. élőhelyek biztosítása (génáramlás, diszperzió), beporzás, zavarások szabályozása (kártevők elterjedése), éghajlat-szabályozás. Az erdők szétdarabolódása (a Natura 2000 területeken belül és kívül egyaránt) olyan helyi folyamat, amit emberi tevékenységek, pl. útépítés, települések, intenzív mezőgazdaság, erdőtűz stb. okoznak. Európa tájainak 70%-án vannak jelen szétdarabolódott erdők (Estreguil et al., 2012; Estreguil et al., 2013). Az európai erdők 40%-a más módon használt területektől 100 méteren belül található, miáltal azok erdei élőhelyek biztosítására kevésbé alkalmasak. Az erdőszegélyek főként intenzíven használt területek mentén találhatók. Az erdők 40%-a egy 1 km2-es mozaikos területen belül található, más természetes/természetszerű területekkel, mezőgazdasági és mesterséges területekkel együtt. Az erdei élőhelyek folytonossága, illetve a védett és nem védett területek közötti térbeli és funkcionális folytonosság fontos szerepet játszanak a Natura 2000 erdők ökológiai egységességének javítása szempontjából. Az új erdőterületekkel rendelkező tájak vizsgálatakor az derül ki, hogy az új erdőterületek nem mindig javítják a területek egységességét. Az erdőtelepítések/erdőfelújítások megtervezése

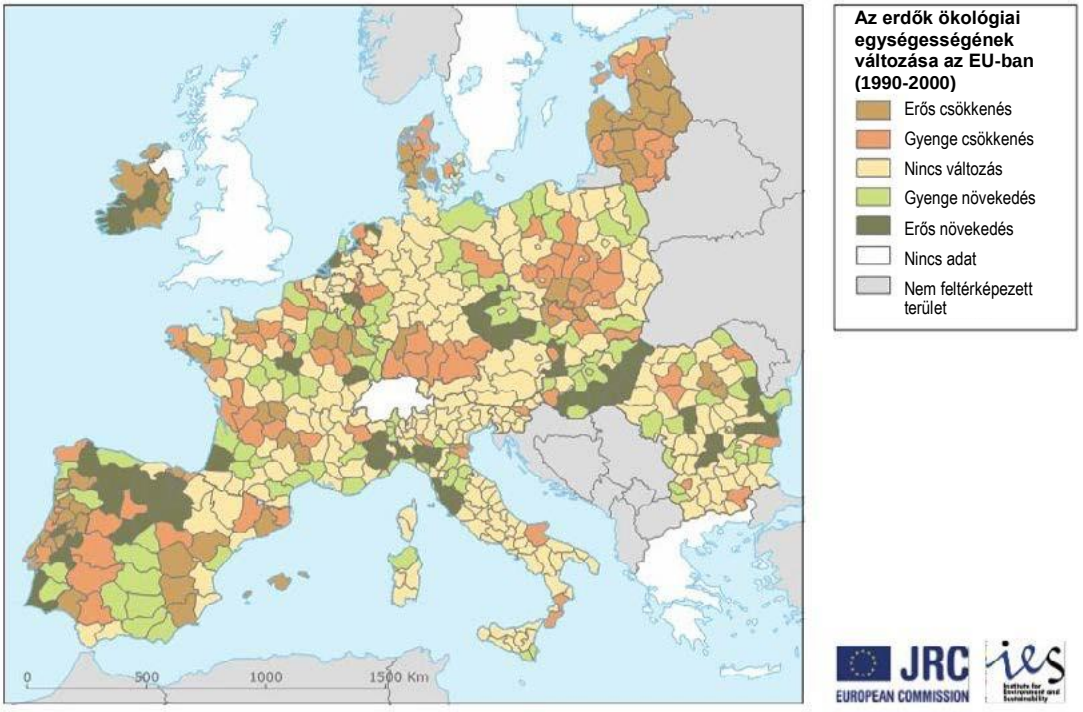
során a tájtervezés és az erdőgazdálkodás eszközeire egyaránt szükség van (Estreguil et al., 2012; Estreguil et al., 2013).

Szennyezés: A kritikus küszöbértékeket meghaladó légszennyező anyagok (pl. nitrogén, kéndioxid, nehézfémek, ózon) közvetlen és közvetett káros hatással vannak az erdők egészségére. A FOREST EUROPE (2011) szerint a legnagyobb szulfátterhelés Közép-Európában és egyes Mediterrán térségekben tapasztalható, a legnagyobb légköri nitrogénkoncentráció pedig Közép-Európában (Olaszország északi része és Dánia között), illetve Spanyolország és Románia egyes részein figyelhető meg. A legmagasabb kalciumkoncentráció Közép-Európában és a Mediterráneumban tapasztalható.

Nem fenntartható erdő- és mezőgazdálkodás: A nem fenntartható erdő- és mezőgazdálkodási gyakorlatok jelentős veszélyeztető tényezők. A leggyakoribb veszélyek a holtfa nagy mennyiségű eltávolítása, az erdőszerkezet romlása (pl. bizonyos fafajok vagy bizonyos korú fák szelektív eltávolítása), a fás legelőkön a legeltetés felhagyása, egyes erdőművelési gyakorlatok megváltozása, a helytelen trágyázás, illetve a növényvédő szerek alkalmazása (EEA, 2010).

Erdőállományok homogenizálása: Egyes szerkezeti elemek (fafajok, korosztályok stb.) szelektív eltávolítása. Az egykorú faállományok és a monokultúrák nem nyújtanak megfelelő minőségű élőhelyet az erdei fajok számára.

2. térkép Az erdők ökológiai egységességének változása az EU-ban (1990-2000)

Megjegyzés: A térkép a CORINE felszínborítási adatbázisnak az 1990-es és 2000-es évekre vonatkozó adatai alapján készült. Az adatok területenként összesítettek (Nuts 2/3).

Forrás: Estreguil and Mouton, 2009; Saura *et al.*, 2010.

Irodalom (Az európai erdőket fenyegető legfontosabb veszélyek)

Barredo, J. I. 2010. No upward trend in normalised windstorm losses in Europe: 1970-2008,Nat. Hazard Earth Sys., 10, 97-104,

Barredo, J. I., Strona, G., de Rigo, D., Caudullo, G., Stancanelli, G., and San-Miguel-Ayanz,J. 2014. Assessing the potential distribution of insect pests under current and future climatic conditions in European forests, Proceedings of the Joint EFSA-EPPO Workshop on Data collection and information sharing in plant health Parma, Italy, 1-3 April 2014.

EEA 2012a. Invasive alien species indicators in Europe - A review of streamlining European biodiversity (SEBI) Indicator 10, European Environment Agency (EEA), Luxembourg.

EEA. 2012b. The impacts of invasive alien species in Europe, European Environment Agency (EEA), Luxembourg.

Estreguil, C., Caudullo, G., de Rigo, D., and San Miguel, J.: Forest Landscape in Europe. 2012. Pattern, Fragmentation and Connectivity - Executive report, Publications office of the European Union, Report EUR 25717 EN, Luxembourg.

Estreguil, C., Caudullo, G., and San Miguel, J. 2013. Connectivity of Natura 2000 Forest Sites - Executive report, Publications office of the European Union, Report EUR 26087 EN, Luxembourg.

European Commission. 2013. Forest Fires in Europe, Middle East and North Africa 2012, European Commission - Joint Research Centre and Directorate-General Environment, EUR 26048 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

European Commission. 2014. Climate Impacts in Europe - The JRC PESETA II Project, European Commission - Joint Research Centre, JRC Scientific and Policy Reports, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Feser, F., Barcikowska, M., Krueger, O., Schenk, F., Weisse, R., and Xia, L.: Storminess over the North Atlantic and Northwestern Europe - A Review, Quarterly Journal of the Royal Meteorological Society, in press, 2014.

FOREST EUROPE - UNECE - FAO. 2011. State of Europe's Forests 2011 - Status and Trends in Sustainable Forest Management in Europe., FOREST EUROPE, UNECE and FAO, Oslo.

Gardiner, B., Blennow, K., Carnus, J.-M., Fleischer, P., Ingemarson, F., Landmann, G., Lindner, M., Marzano, M., Nicoll, B., Orazio, C., Peyron, J.-L., Reviron, M.-P., Schelhaas, M.-J., Schuck, A., Spielmann, M., and Usbeck, T. 2010. Destructive Storms in European Forests: Past and Forthcoming Impacts, European Forest Institute, Atlantic European Regional Office - EFIATLANTIC, Final report to European Commission - DG Environment.

Haylock, M. R., Hofstra, N., Klein Tank, A. M. G., Klok, E. J., Jones, P. D., and New, M. 2008. A European daily high-resolution gridded data set of surface temperature and precipitation for 1950–2006, Journal of Geophysical Research: Atmospheres, 113, D20119,.

Hoerling, M., Eischeid, J., Perlwitz, J., Quan, X., Zhang, T., and Pegion, P. 2011. On the Increased Frequency of Mediterranean Drought, J. Climate, 25, 2146-2161.

Morice, C. P., Kennedy, J. J., Rayner, N. A., and Jones, P. D. 2012. Quantifying uncertainties in global and regional temperature change using an ensemble of observational estimates: The HadCRUT4 data set, Journal of Geophysical Research: Atmospheres, 117, D08101.

Netherer, S., and Schopf, A. 2010. Potential effects of climate change on insect herbivores in European forests - General aspects and the pine processionary moth as specific example, Forest Ecology and Management, 259, 831-838,

San-Miguel-Ayanz, J., Durrant, T., Boca, R., and Camia, A. 2012. Forest Fire Damage in Natura 2000 sites 2000-2012 - Executive report, European Commission - Joint Research Centre, EUR 25718 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Vautard, R., Gobiet, A., Sobolowski, S., Kjellström, E., Stegehuis, A., Watkiss, P., Mendlik, T., Landgren, O., Nikulin, G., Teichmann, C., and Jacob, D. 2014. The European climate under a 2 °C global warming, Environmental Research Letters, 9, 034006

Pub ications Office